

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

Domácí násilí v právní úpravě a praxi ČR

Bc. Petra Niessnerová

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Petra Niessnerová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Domácí násilí v právní úpravě a praxi ČR

Název anglicky

Domestic violence in the legal adjustment and in practice of the Czech Republic

Cíle práce

Cílem diplomové práce komplexní zpracování problematiky domácího násilí v právní úpravě a praxi České republiky jako nežádoucího fenoménu z pohledu platné právní úpravy. Dílčím cílem je vyhodnocení aplikace teoretických poznatků v podmínkách konkrétního území a to Olomouckého kraje se zaměřením na činnost jednotlivých institucí a sledování dopadů v konkrétním vybraném subjektu.

Metodika

V teoretické části bude k naplnění cílů využito deskripce, definice a analýzy klíčových otázek domácího násilí s využitím především obsahové analýzy odborných dokumentů a právních předpisů. Dále pak komparace a shrnutí již učiněných výzkumů a studií zabývajících se dopady domácího násilí. K tomuto účelu budou použity především sekundární zdroje.

V praktické části, v rámci kvalitativního výzkumu, bude pozornost zaměřena na území Olomouckého kraje a institucí, které v něm působí na poli ochrany před domácím násilím. Pomocí dotazníkové metody v Olomouckém kraji bude zjišťována míra informovanosti veřejnosti o domácím násilí a systému pomoci v rámci kraje. K tomuto účelu budou sloužit primární data, která budou sesbírána vlastním šetřením a dotazováním v jednotlivých institucích a organizacích Olomouckého kraje.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

domácí násilí, ohrožené osoby, násilné osoby, institut vykázaní, bezpečnostní plán, intervenční centra, azylová zařízení, ekonomické dopady

Doporučené zdroje informací

- Budinová, A., Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí, 2012, ISBN 978-80-904564-2-6
- Čírtková, L., Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí, 2008, ISBN 978-80-247-2207-8
- Čírtková, L., Vítoušová, P., a kol., Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese, 2007, ISBN 978-80-247-2014-2
- Jelínke, J., Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu, 2012, ISBN 978-80-87576-39-7
- Králíčková, Žatecká, Dávid, Kornel, Právo proti domácímu násilí, 2011, ISBN 978-80-7400-381-3
- Kunc, K., a kol., Ekonomické dopady domácího násilí v ČR, 2012, ISBN 978-80-904564-1-9
- Martinková, Slavětínský, Vlach, Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR, 2014, ISBN 978-80-7338-139-4
- Střílková, P., Fryšták, M., Vykázaní jako prostředek ochrany před domácím násilím, 2009, ISBN 978-80-7418-020-0
- Ševčík, D., Špatenková, N., a kol., 2011, Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence, ISBN 978-80-7367-690-2
- Voňková, J., Spoustová, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, 2008, ISBN 978-80-903626-7-3

Předběžný termín obhajoby

2016/17 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Ivana Hájková

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 14. 11. 2016

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 14. 11. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 17. 03. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Domácí násilí v právní úpravě a praxi ČR" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Ivaně Hájkové za její cenné rady a pomoc při vedení diplomové práce, a dále bych chtěla poděkovat Mgr. Marii Zavadilové za odborné konzultace při vypracovávání diplomové práce.

Domácí násilí v právní úpravě a praxi ČR

Souhrn

Domácí násilí je negativním fenoménem, který trápí celou společnost především pro jeho rozsáhlé a dlouhodobé negativní dopady na život jednotlivce, ale i celé společnosti. Předkládaná diplomová práce je rozdělena na teoretické poznatky a praktickou část. Cílem teoretické části bylo komplexní seznámení se s danou problematikou, a to konkrétně s definováním domácího násilí, jeho formami, typy, ale také dynamikou a příčinami, stejně tak s aktéry domácího násilí a aktuální právní úpravou vztahující se k domácímu násilí.

V praktické části se věnuji činnosti jednotlivých institucí působící na poli ochrany před domácím násilím v Olomouckém kraji, které aplikují teoretické poznatky do praxe a poskytují zpětné vazby k účinnějšímu a komplexnějšímu systému prevence a potírání tohoto jevu. Dále také studiem ekonomických dopadů domácího násilí, které se snaží o nový pohled na celou problematiku a poukázat na fakt, jak tento negativní sociální jev významně zatěžuje veřejné finance. Nedílnou součástí je vlastní výzkum, který směřoval ke zjištění informovanosti veřejnosti v Olomouckém kraji o domácím násilím. Z výzkumu vyplynulo, že veřejnost je s fenoménem domácího násilí poměrně dobře informována. Jisté nedostatky jsou v neznalosti všech institucí, které pomáhají obětem domácího násilí, včetně jejich náplně.

Na základě této práce lze konstatovat, že systém prevence a potírání domácího násilí v České republice má poměrně dobře propracovanou strukturu, která sklízí úspěchy. Za nedostatečnou se však považuje absence sběru dat o této problematice ze strany samotné státní správy i zdravotnických zařízení. Jako další cesta se také otevírá větší práce s pachateli domácího násilí formou terapií na zvládnání agrese.

Klíčová slova: domácí násilí, spirála násilí, ohrožená osoba, násilná osoba, oběti, institut vykazání, předběžné opatření, genderové rozdíly, pomoc obětem, ekonomické dopady

Domestic violence in the legal adjustment and practise of the Czech Republic

Summary

Domestic violence is a negative phenomenon, which is troubling all of society primarily for his large-scale and long-term negative impacts on the life of the individual, but society as a whole. This diploma thesis is divided into theoretical knowledge and practical part. The aim of the theoretical part was a comprehensive familiarity with this issue, and more specifically with defining domestic violence, its forms, types, but also the dynamics and causes, as well as with the actors of domestic violence and current legislation relating to domestic violence.

In the practical part I deal the activities of the various institutions operating in the field of protection from domestic violence in the Olomouc region, applying theoretical knowledge into practice and provide feedback to a more effective and more comprehensive system of preventing and combating this phenomenon. It also studies the economic impact of domestic violence, which seeks a new perspective on the whole issue and point out the fact, as this negative social phenomenon, putting a significant strain on public finances. An integral part of it is own research, which was to determine public awareness in the Olomouc region about domestic violence. The research showed that the public is with the phenomenon of domestic violence fairly well informed. Certain shortcomings are in ignorance of all the institutions that help victims of domestic violence, including their referrals. On the basis of this work, it can be stated that the system of preventing and combating domestic violence in the Czech republic has a fairly well-documented structure, which reaps achievements. For lack, however, considers the absence of data collection on this issue made by the actual state administration, as well as medical equipment. As another way, it also opens up more work with perpetrators of domestic violence in the form of therapy on managing aggression.

Keywords: domestic violence, spiral of violence, endangered person, abusers, victim, institute reporting, precaution, gender differency, assisence to victims, economic impacts

Obsah

1. ÚVOD	12
2. CÍL PRÁCE A METODIKA	14
2.1. Cíl práce	14
2.2. Metodika	14
3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA	16
3.1. Domácí násilí – pojem a definice	16
3.2. Typologie domácího násilí	21
3.4. Formy domácího násilí.....	24
3.5. Dynamika domácího násilí.....	26
3.6. Identifikace a příčiny vzniku DN	27
3.7. Aktéři domácího násilí	29
3.8. Násilné osoby	29
3.9. Oběť domácího násilí	38
4. DOMÁCÍ NÁSILÍ V PRÁVNÍM SYSTÉMU ČR	44
4.1. Aktuální právní ochrana před domácím násilím v zákonech ČR.....	47
5. PRAKTICKÁ ČÁST	56
5.1. Ekonomické dopady domácího násilí	56
5.1.1. Studie ekonomické dopady v oblasti zdraví	64
5.1.2. Riziko chudoby u žen postižených domácím násilím.....	66
5.2. Systém pomoci obětem DN v rámci Olomouckého kraje.....	70
5.2.1. Intervenční centra	71
5.2.2. Azylové domy	75
5.2.3. Bílý kruh bezpečí	78
5.2.4. Krajské ředitelství Policie Olomouckého kraje	81
5.2.5. Mediační a probační služba	84
5.2.6. Orgány sociálně-právní ochrany dětí	85
6. VLASTNÍ VÝZKUM	87
6.1. Způsob výběru vzorku a sběr dat	87

6.2. Výzkumné hypotézy a otázky	88
6.3. Výsledky výzkumu.....	89
7. VÝSLEDKY A DISKUZE.....	100
ZÁVĚR	105
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	108
PŘÍLOHY.....	113
Příloha A: Počet vykázaní v ČR za celý rok 2016	114
Příloha B: Přehled neziskových organizací na poli ochrany před domácím násilím	115
Příloha C: Formulář – Žádost o přijetí do azylového domu v Olomouci.....	116
Příloha D: Vlastní dotazník.....	118

Seznam tabulek

Tabulka č. 1	Celkové náklady ekonomických dopadů dle studie	62
Tabulka č. 2	Výše úhrady za pobyt v azylovém domě v Olomouci	77
Tabulka č. 3	Vykázané osoby dle pohlaví v Olomouckém kraji (2012-2016)	83
Tabulka č. 4	Ohrožené osoby dle pohlaví v Olomouckém kraji (2012-2016)	83
Tabulka č. 5	Rozložení respondentů dotazníků dle bydliště	91
Tabulka č. 6	Rozložení odpovědí s ohledem na pohlaví, vzdělání, věk a bydliště	91
Tabulka č. 7	Rozložení odpovědí respondentů na otázku č. 13	95
Tabulka č. 8	Rozložení nesprávných odpovědí u otázky č. 19	97
Tabulka č. 9	Odpovědi respondentů na otázku č. 22	98
Tabulka č. 10	Rozložení odpovědí na otázku č. 23	99

Seznam grafů

Graf č. 1	Případy se znaky DN řešené Policií ČR	63
Graf č. 2	Náklady zdrav. pojišťoven ČR za léčbu následků DN za rok 2014	65
Graf č. 3	Rozdělení typů DN v případech evidovaných IC Olomouc za rok 2016	73
Graf č. 4	Rozdělení klientů BKB dle pohlaví za 3.čtvrtletí 2016	80
Graf č. 5	Počet klientů BKB dle věkové struktury	80
Graf č. 6	Vývoj počtu vykázaní od roku 2007 v Olomouckém kraji	82
Graf č. 7	Vykázaní dle územních obvodů Olomouckého kraje za rok 2016	82
Graf č. 8	Případy se znaky DN z Olomouckého kraje za rok 2016	83
Graf č. 9	Počet respondentů dotazníkového šetření dle pohlaví	89
Graf č. 10	Věkové rozlišení respondentů dotazníkového šetření	90
Graf č. 11	Rozdělení respondentů dle nejvýše dosaženého vzdělání	90
Graf č. 12	Zobrazení odpovědí respondenti na otázku č. 6	92
Graf č. 13	Zobrazení odpovědí respondenti na otázku č. 7	92
Graf č. 14	Setkání v DN dle pohlaví	93
Graf č. 15	Rozdělení odpovědí respondentů na otázku č. 11	94
Graf č. 16	Zobrazení odpovědí respondentů u otázky č. 15	96
Graf č. 17	Zobrazení odpovědí respondentů na otázku č. 17	96
Graf č. 18	Odpověď respondentů na otázku č. 24	99

Seznam použitých zkratek

BKB	Bílý kruh bezpečí
ČR	Česká Republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DN	Domácí násilí
EU	Evropská Unie
IC	Intervenční centrum/centra
IKSP	Institut kriminologie a sociální prevence
KRPM	Krajské ředitelství Policie Olomouckého kraje
LOM	Liga otevřených mužů
MZ ČR	Ministerstvo zdravotnictví České republiky
NOZ	Nový občanský zákoník
OK	Olomoucký kraj
OSN	Organizace spojených národů
OSPOD	Orgány sociálně-právní ochrany dětí
OSŘ	Občanský soudní řád
PMS	Probační a mediační služba
PPR	Poradny pro rodinu
SARA DN	Diagnostická metoda domácího násilí (Spousal Assault Risk Assessment)
SSP	Středisko sociální prevence Olomouc
TČ	Trestný čin
TZ	Trestní zákoník
USD	Americký dolar
VŠ	Vysoká škola
ZŘS	Zákon o zvláštních řízeních soudních
ZŠ	Základní škola

1. ÚVOD

„Každé násilí je osobní a rodinou tragédií, bez ohledu na věk, pohlaví nebo národnost oběti.“

Mary Robinson (komisařka OSN pro lidská práva)

Je smutné, že ačkoli je rodina základní sociální jednotka, která by měla být zdrojem lásky, pochopení a pomoci, tak je zároveň místem s největším výskytem násilí.

Předkládaná práce se zabývá násilím, které je ve společnosti známé pod pojmem domácí násilí. Domácí násilí je negativní fenomén, který provází lidskou společnost od dávných věků. S vývojem lidské společnosti a rozvojem plně demokratických států se však začal stávat nepřijatelným. Velký podíl na této skutečnosti mají také feministické organizace, díky nimž přestala být veřejnost lhostejná a začala tento problém řešit. V České republice byl zlomový až rok 2006, kdy byl přijat zákon o ochraně před domácím násilím. Od tohoto období nastal velký zvrat v přístupu k této problematice nejen ze strany státu, organizací, ale i samotné populace. Přesto však se jej nedaří vymýtit, a to z jednoho hlavního důvodu – domácí násilí se děje uvnitř rodiny, za zavřenými dveřmi. Veřejnost tedy o něm často ani neví. Bohužel dopady, které má následně na život člověka, jsou nedozírné. To je také jeden z důvodů, proč jsem si zvolila dané téma. Dalším důvodem bylo seznámení se se studií Ekonomické dopady domácího násilí, která se mi dostala do rukou a zaujala mě především nevšedním pohledem na tuto tematiku.

Předkládaná práce se v teoretické části nejprve zabývá definicemi domácího násilí, jeho znaky, formami, typy a také dynamikou a možnými příčinami vzniku tohoto negativního sociálního jevu.

Dále je pozornost věnována aktérům domácího násilí, kterými jsou násilné osoby a především oběti domácího násilí. Ačkoli se domácí násilí může týkat širokého okruhu osob, tato práce se specifikuje pouze na ženské oběti. Tím, však rozhodně nesnižuje význam ostatních obětí, jako jsou muži, děti nebo senioři.

Dalším širokým okruhem, který se zabývám, je právní úprava domácího násilí. Její vývoj, současná legislativa a zákony, které se vztahují k domácímu násilí, případně k jeho aktérům.

Praktická část se nejprve věnuje ekonomickým studiím, které byly v nedávné době realizovány. A to ekonomickým dopadům domácího násilí, následně ekonomickým

dopadům ve zdravotnictví, neboť byly vyhodnoceny jako jedny z největších, a také studii zabývající se mírou rizika chudoby žen postižených domácím násilím.

Další oblastí zájmu jsou organizace a instituce působící na poli ochrany před DN v rámci Olomouckého kraje, a to konkrétně intervenční centrum, poradny pro rodiny, azylové domy, mediační a probační služba, Policie ČR a orgány sociálně-právní ochrany dětí.

A v neposlední řadě je součástí praktické části vlastní výzkum zaměřený na povědomí veřejnosti o domácím násilí v Olomouckém kraji.

Cílem této práce je tedy důkladné a komplexní seznámení se s danou problematikou nejen v právní úpravě, odborných publikacích, ale také prostřednictvím již provedených studií a také seznámení se se samotnou činností jednotlivých institucí, které aplikují tyto teoretické poznatky v praxi. Dále zjistit informovanost veřejnosti o domácím násilí v rámci Olomouckého kraje prostřednictvím vlastního výzkumu. A na základě všech těchto zjištění a poznatků vyhodnotit situaci, nalézt nedostatky a případně navrhnout doporučení na jejich zmírnění či odstranění.

2. CÍL PRÁCE A METODIKA

2.1. Cíl práce

Cílem diplomové práce je komplexní zpracování problematiky domácího násilí v právní úpravě a praxi České republiky jako nežádoucího fenoménu společnosti. Konkrétně definovat samotný pojem domácí násilí, ale také jeho podoby, formy, aktéry domácího násilí a právní předpisy vztahující se k této problematice. A to z pohledu platné legislativy, odborné literatury, již realizovaných výzkumů nejen v České republice, ale i v zahraničí, a také z praxe odborníků činných v této oblasti. Na základě posouzení a zhodnocení všech těchto poznatků shledat nedostatky v této oblasti a navrhnout případná řešení či doporučení, která by situaci do budoucna vyřešila, nebo alespoň zmírnila negativní dopady, které domácí násilí bezesporu má.

Díličím cílem práce je aplikace těchto teoretických poznatků v praktické části, kde bude nejprve pozornost zaměřena na ekonomické studie, které byly v nedávné době realizovány. Záměrem je seznámit širokou veřejnost s jejich zajímavými, avšak znepokojujícími výsledky, které ukazují na novou, ekonomickou dimenzi dopadů domácího násilí na společnost. Dále bude zjišťována úroveň systému pomoci obětem domácího násilí. Předmětem zájmu budou instituce a organizace působící v rámci jednoho kraje, a to kraje Olomouckého. A v neposlední řadě bude zjišťována informovanost veřejnosti o problematice domácího násilí v tomto kraji. Na základě získaných dat vyvodit závěry, zda je systém pomoci a míra informovanosti veřejnosti dostatečná, nebo zda byly shledány nedostatky a také navrhnout vhodné alternativy k jejich nápravě.

2.2. Metodika

K naplnění stanovených cílů je nejprve nutný sběr materiálů a následná důkladná obsahová analýza odborných publikací a dokumentů vztahujících se k danému tématu. Na základě této analýzy bude dále možné definovat klíčové otázky a pojmy domácího násilí. K tomuto účelu je také nutné seznámení se s platnou právní úpravou, a to především zákonem č. 135/2006 Sb., o ochraně před domácím násilím, zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky či zákonem č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů. Pro porozumění je nutné věnovat se i vývoji právní úpravy v posledních letech a podstatným změnám, které byly

v rámci legislativy učiněny pro větší prevenci a potírání domácího násilí. Pro dokreslení ucelené představy o problematice domácího násilí bude dále využita komparace a shrnutí již provedených výzkumů a studií, tak aby potvrdily předkládaná tvrzení a fakta, případně zdůraznily, o jak rozsáhlý fenomén se jedná. K tomuto účelu budou tedy použity především sekundární zdroje.

V praktické části bude pozornost zaměřena na ekonomické studie, a to na Ekonomické dopady domácího násilí v ČR, Ekonomické dopady ve zdravotnictví a Riziko chudoby žen postižených domácím násilím, a jejich následnou analýzu, shrnutí klíčových poznatků a vyvození závěrů. Pro posouzení systému pomoci obětem domácího násilí v rámci Olomouckého kraje bude využito především dotazování, a to jak ústní tak písemné, respektive elektronické, dále studium a analýza dokumentů těchto institucí jako jsou výroční zprávy. Vybranými institucemi a organizacemi je Intervenční centrum Olomouc, Poradny pro rodinu, Krajské ředitelství Policie Olomouckého kraje, azylová zařízení, Bílý kruh bezpečí, orgány sociálně právní ochrany dětí a probační a mediační služba, které jsou místně příslušné. Dotazník bude také metodou vlastního výzkumu, který bude zjišťovat míru informovanosti veřejnosti o problematice domácího násilí, protože byl shledán jako nejvhodnější alternativa ke stanoveným požadavkům. Cílovou skupinou budou obyvatelé Olomouckého kraje starší 18 let. Bude obsahovat 24 otázek, které budou především uzavřeného typu. K tomuto účelu budou sloužit především primární data, ale i sekundární data uvedená jednotlivými institucemi nejen na svých internetových stránkách, ale i ve výročních zprávách.

3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

3.1. Domácí násilí – pojem a definice

Domácí násilí není rozhodně novou záležitostí, jen se o ní dříve nehovořilo, neboť skutečnosti, které se odehrávaly v rámci rodiny, byly zcela tabuizované a nepříslušelo se do nich jakkoliv zasahovat. Převládal názor, že rodina je posvátná, a že cokoliv se děje uvnitř ní, by mělo být také řešeno pouze v ní, a že jakýkoliv zásah ze strany státu je porušováním základních práv a svobod. Státu příslušelo reagovat až na případy, které vykazovaly znaky trestného činu.

Teprve se změnou uspořádání společnosti, především s rozvojem plně demokratických států, nastaly vhodné podmínky pro počátky odhalování a označení tohoto jednání jako patologického jevu. První takové pokusy zaznamenalo USA ve 20. letech 20. století. V Evropě se tyto tendence projeví až v 70. letech, a to díky rozvoji feministických organizací, které již nechtěly dále snášet násilné chování vůči sobě a dětem a začaly odhalovat skandální případy týrání a znásilňování. (Machalová, 2014, s. 7)

V reakci na tyto události vydala v roce 1985 Rada Evropy první širší definici domácího násilí: „Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin nebo opomenutí spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti.“ (Voňková, Spoustová, 2016, s. 20-21)

V České republice se po dlouhá léta přivíraly nad domácím násilím oči. Velkou míru na tom měla socialistická ideologie, která rodinu opěvovala jako místo ochrany a bezpečí, a nebylo tedy možné, aby se v ní odehrávalo něco tak odporného, jako bylo domácí násilí. Docházelo tedy k popírání a dalšímu tabuizování těchto skutečností. Podobný scénář panoval v Česku poměrně dlouho. Významná změna přišla až po roce 2000, kdy začaly legislativní změny podporující ochranu před domácím násilím. (Machalová, 2014, s. 9)

Během následujícího období se domácí násilí setkalo se zájmem ze strany odborné veřejnosti, státních institucí i nestátních organizací, které se velkou mírou podepsaly na faktu, že se v současnosti toto téma stalo hojně diskutovaným, a kterému je věnována příslušná pozornost hledající nová řešení, která by jej co nejvíce eliminovala.

„Dne 1. ledna 2008 byl založen Výbor pro prevenci domácího násilí Rady vlády České republiky pro rovné příležitosti žen a mužů, který se v současné době přejmenoval na Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách (dále jen Výbor). Jeho členy jsou odborníci a odbornice ze státní i nestátní sféry. V okamžiku svého vzniku si Výbor za svůj cíl stanovil vypracovávat a předběžně předkládat vládě návrhy strategií v oblasti problematiky domácího násilí, zabývat se soustavně touto problematikou a zasazovat se o to, aby byla důsledně řešena. Výbor vypracoval první Národní akční plán pro prevenci domácího násilí pro období 2011-2014. Který byl následně schválen vládou. Na něho navazuje Akční plán prevence domácího a genderově¹ podmíněného násilí na léta 2015-2018, jehož základním cílem je realizovat adekvátně a efektivně postupy pro předcházení a eliminaci domácího násilí tak, aby jeho oběti nemusely čelit porušování svých základních práv a mohly žít bezpečně, svobodně, důstojně a bez jakéhokoliv ohrožení.“ (Voňková, Spoustová, 2016, s. 14)

Oproti prvnímu Národnímu akčnímu plánu se nový Akční plán z roku 2015 rozšiřuje o problematiku „genderově podmíněného násilí tak, jak jsou definovány Úmluvou Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, tzv. Istanbulská úmluva. Dle dostupných statistických údajů se v kontextu České republiky jedná zejména o znásilnění, sexuální zneužívání či nebezpečné pronásledování, proto je těmto formám násilí věnována větší pozornost.“ (Vláda ČR, 2015, s. 3)

Navzdory velkému zájmu a snaze o eliminaci tohoto nežádoucího fenoménu, však stále neexistuje jeho jednotná definice, ať už z právního nebo psychologického hlediska. Setkáváme se s několika pojmy, se kterými je domácí násilí ztotožňováno nebo je jejich podmnožinou.

Hlavním takovým pojmem je násilí v rodině. „Tento pojem lze vymezit jako bezprávně vynucenou nadvládu některého člena rodiny nad jiným členem, respektive členy“, nebo jako „využívání osobní převahy (nejčastěji fyzické) k vykonávání bezpráví vůči jiné osobě, resp. osobám, v rodinném systému. Konkrétně se může jednat o manželství poznamenané násilím mezi partnery, o děti, které jsou v rodině ponižovány, zanedbávány, kopány, bity – a to nejen rodiči a prarodiči, ale i sourozenci.“ (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 110)

¹ Genderově - Slovo gender (anglicky, česky: rod) se používá k označení kulturně vytvořených rozdílů mezi muži a ženami. Pojem se začal užívat ve společenských vědách v druhé polovině 20. století v rámci feministického paradigmatu. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Gender>

Někteří autoři užívají pojmy násilí v rodině (family violence) a domácí násilí (domestic violence) jako synonyma. Domácí násilí je ale specifickou variantou násilí v rodině, a je pro něj příznačná vztahová asymetrie, tj. potažmo diference vztahů aktérů. „Zásadní rozdíl spočívá v tom, že výskyt násilí je více vázán na konflikty či na uplatňování kontroly a moci.“ (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 23)

Stejně tak se pojem domácí násilí často zaměňuje s pojmem partnerské násilí, což také není relevantní. Domácí násilí je nadřazeným pojmem. Jak již bylo dříve zmíněno, zahrnuje v sobě nejen násilí partnerské, ale také násilí páchané na dětech, mezi sourozenci, násilí na rodičích, či prarodičích. Ze shora uvedených klíčových znaků vyplývá, že jej ani nelze zaměňovat s hádkou mezi partnery, která je do jisté míry znakem vyrovnanosti postavení obou aktérů. Zatímco u domácího násilí je oběť, vždy podřazená mocenskému postavení agresora a tato role se nemění. (Kotková et al., 2014, s. 14)

Aby se jednalo o domácí násilí, musí být přítomny všechny tzv. definiční znaky, které jsou vymezovány následovně (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 24):

- opakování a dlouhodobost násilí,
- eskalace,
- jasné a neměnné rozdělení rolí,
- neveřejnost.

Tyto definiční znaky jsou také zahrnuty v další hojně užívané definici domácího násilí, která zní: „Domácí násilí je fyzické, psychické, sexuální či ekonomické násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami žijících společně v jedné domácnosti. Dochází k němu dlouhodobě, opakovaně a zpravidla za „zavřenými dveřmi“ (tj. v soukromí, mimo zraky ostatních lidí a především mimo kontrolu společnosti), přičemž se toto násilí stupňuje a role aktérů se nemění.“ (Kotková et al., 2014, s. 14)

Problematika domácího násilí jako negativního sociálního jevu se také dotýká velké části ministerských resortů. V Metodickém doporučení ministerstva práce a sociálních věcí k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí² je domácí násilí definováno jako „fyzické, psychické anebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně ve společném obývaném bytě nebo domě, a tím skrytě

² Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: Metodické doporučení MPSV k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí [online]. Praha. 2010 (3) 48 s. (PDF) [cit-2016-10-22]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf

mimo kontrolu veřejnosti, a které se zpravidla vyznačuje stupňováním intenzity násilných incidentů.“ Domácí násilí může zahrnovat násilí mezi manžely nebo partnery, ale rovněž násilí páchané na dětech, seniorech nebo dalších osobách žijících ve společně obývaném bytě nebo domě. Jedná se o fyzické i slovní útoky, tělesné týrání, omezování osobní svobody, vydírání, sexuální zneužívání, výhrůžky apod. Toto chování vyvolává trvalý strach oběti ze svého trýznitele, což umožňuje násilníkovi udržovat nad obětí neomezené mocenské postavení a donutí ji, aby se podřídila jeho vůli. Kontrolu veškerého života oběti uplatňuje násilník jako svůj samozřejmý nárok. Souhrnně lze za násilí v rodině považovat jakékoliv jednání či opomenutí, které negativně ovlivňuje nebo omezuje svobodu. Dítě v roli přímé či nepřímé oběti domácího násilí je třeba vždy považovat za dítě ohrožené, kterému je zaručeno poskytnutí sociálně-právní ochrany. (Barvíková, Palonciová, 2016, s. 10)

Stejně tak Metodický pokyn ministerstva zdravotnictví³ obsahuje vymezení domácího násilí pro postup lékařů při poskytování zdravotní péče osobám ohroženým domácím násilím. Toto vymezení shodně obsahuje základní znaky, jako je násilí mezi blízkými osobami, ve společném soužití, se vzrůstající intenzitou útoků a v neposlední řadě jasně danými, neměnnými rolemi agresora a oběti. Zde jsou navíc vymezeny 3 hlavní formy domácího násilí ve vztahu k dětem. A to „syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN)“, dále děti v roli svědků násilí mezi partnery/rodiči a nakonec agresivní chování dětí vůči členům rodiny.

Voňková, Spoustová ve své knize uvádí jako další charakteristický bod domácího násilí, tzv. „spirálu násilí“, kterou vymezují jako „střídání období relativního klidu s období narůstající tenze vedoucí k násilnému útoku a poté je vystřídána snahou po usmíření. Toto jednání je vnímáno jako velká překážka při odpoutání se oběti od násilné osoby.“ Oběť má tendenci období násilí „nevidět“. Dalším momentem, který brání dle autorek oběti opustit násilný vztah, je strach z tzv. „separačního napadení“, tj. útoku na tělo a vůli ženy, které chce partner zabránit, aby odešla nebo se jí pomstít v případě, že už odešla a snaží se docílit jejího návratu. Agresor chce rozhodovat o tom, s kým se oběť stýká, s kým bude žít,

³ MZ ČR: *Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky*. [online] Praha. 2008(6) (PDF) [cit. 2016-10-22]. ISSN 1211-0868. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/Odbornik/dokumenty/vestnik_2146_1034_3.html

ale také posílit závislost oběti na své osobě, ať už emoční nebo ekonomickou závislostí. (Voňková. Spoustová, 2016, s. 20)

Domácí násilí jako negativní sociální fenomén narušuje základní funkce rodiny. Mezi základní funkce rodiny odborná veřejnost řadí sociálně-ekonomickou funkci, reprodukční, výchovnou, sociálně-psychologickou a emociální.

Ekonomická funkce se vztahuje k finančnímu zázemí rodiny především ze schopností obstarat základní potřeby pro život jako je jídlo, hygienické potřeby, bydlení a oblečení a také z jejího socioekonomického statusu ve společnosti. Někteří autoři uvádí, že právě nedostatek financí je jedním ze spouštěčů násilného chování. Z praxe ovšem vyplývá, že domácí násilí se nevyskytuje jen v rodinách, které jsou v tíživé situaci, ale stále častěji se objevuje i v rodinách s velmi dobrým finančním zázemím. Z toho vyplývá, že ekonomická funkce rodiny nemusí být narušena vždy.

Naproti tomu **sociální funkce rodiny** ano, i když v různé míře. V některých případech se rodina i nadále schází se svým okolím, ale oběť je při něm zcela kontrolována agresorem a jakýkoliv náznak dění v domácnosti by později byl potrestán. V jiných případech je oběť absolutně izolována od svého okolí, rodiny, přátel a právě i zákazem chodit do zaměstnání.

Reprodukční a výchovnou funkcí se rozumí narození dítěte a jeho výchova. Vzhledem k tomu, že dítě si mimo jiné osvojuje chování nápodobou členů rodiny, a tak se učí jaké chování je vhodné, akceptovatelné, a co se naopak dělat nesmí. Některé výzkumy prokázaly (např. Hines & Saudino, 2002), že když je dítě svědkem neustálého ponižování, nadávání i fyzického napadení, tak dochází k mezigeneračnímu přenosu násilí. To znamená, že dítě, které má během své výchovy zkušenosti s násilným chováním, zažívá ve svém dospělém životě častěji násilí než dítě, které tyto zkušenosti nemá. A to ze dvou rovin, buď se samo stává obětí, nebo se z něj vyvine agresor jako obranná reakce. (Kotkova a kol., 2014, s. 33)

Ze shora uvedeného jasně vyplývá, jak závažným problémem domácí násilí je. Velmi obtížně se odhaluje, neboť agresor jej často zdatně skrývá před očima veřejnosti a především má nesmírné dopady na psychiku obětí. Následné dopady pak mají nedozírné následky na celý jejich život, zvláště pak pokud onou obětí jsou děti. Jednotná definice neexistuje, přesto lze vymezit základní znaky, které se jednotlivými definicemi prolínají.

To je také základní úskalí, na které odborná veřejnost poukazuje. V teoretické rovině se pozornost stále zaměřuje na recepci a zprostředkování základních informací, výklady se podobají, používá se tradiční tematický okruh. Někteří autoři však uvádí (Machalová, 2014, s. 10) že „je zapotřebí přecházet z informativní roviny k obsahové analýze pojmu.“ Obsahovou analýzou má na mysli jednak „vymezení základních výzkumných otázek, ale také zhodnocení metodologických východisek. Toto pnutí mezi teorií a praxí v konečném důsledku zpochybňuje existující programy prevence a ochrany před domácím násilím. Jako klíč k rozšíření problematiky domácího násilí autorka především uvádí kritickou reflexi dosavadních verzí o domácím násilí, které umožní odhalit jejich slabiny či mezery a otevřít tak nové perspektivy k jeho zkoumání.“

Ze samotného jazykového výkladu pojmu domácí násilí je zřejmé, že pachatelem se může stát pouze osoba, která ve vztahu k poškozenému je, nebo v minulosti byla, osobou blízkou. (Martínková, Slavětínský, Vlach, 2014, s. 9)

3.2. Typologie domácího násilí

Je zřejmé, že je potřeba považovat domácí násilí za jednu z nejnebezpečnějších forem agrese, a to jak kvůli jeho skrytosti a obtížné dokazatelnosti, tak kvůli vlivu, který má na jeho oběti, zejména děti. „S postupným nárůstem obětí, které se obracely na pomáhající organizace a své zážitky zveřejnily, se začala vytvářet mozaika rozmanitých druhů a forem domácího násilí.“ (Spoustová, Voňková, 2016, s. 23)

V literatuře nalezneme různorodou typologii domácího násilí. Typy a charakteristiky se pak mohou lišit nejen podle toho, kdo a jak domácí násilí popisuje, ale především jaký přístup k dané problematice zaujímá.

Johnson (2008, s. 6) říká, že „aby bylo možné pochopit podstatu využití násilí v partnerském vztahu, je nutné pochopit roli násilí v dynamice ovládnutí kontroly a moci v tomto vztahu. Zatímco jedni používají násilí k získání moci nad druhým partnerem, druzí jej využívají právě k vymáčení se z područí druhého partnera. Existují však i páry, u kterých není násilí vázáno k uplatnění moci, ale vyplývá z různých konfliktních situací a je tedy náhodné a krátkodobé.“ Na základě tohoto principu užití násilí v partnerských vztazích dělí Johnson (2008) partnerské násilí na následující 4 typy:

- **Intimní terorismus** (Intimate terrorism) – pod tento pojem řadí autor především domácí násilí, tak jej všichni známe z médií a studií feministických organizací

bojující proti tomuto fenoménu. Je pro něj charakteristické, že jeden partner je násilný a druhý ne, a využití násilí slouží k obecné a dlouhodobé mocenské kontrole nad druhým partnerem.

- **Násilný odpor** (Violent resistance) se vyznačuje jako odpor proti pokusům druhého partnera získat dlouhodobou všeobecnou kontrolu. Jeden z partnerů je tedy násilný a především mocenský, a ten druhý reaguje násilně na snahy o své podmanění.
- **Situační párové násilí** (Situational couple resistance) je typické tím, že získat všeobecnou moc nad druhým partnerem není cílem násilí. Násilí vzniká ze sporů a z konfliktních situací.
- **Vzájemný násilný odpor** (Mutual violent resistance) v tomto případě jsou oba partneři násilní a kontrolující.

Další typologii uvádí Spoustová, Voňková (2016), které typologizují partnerské násilí na „intimní terorismus, psychické domácí násilí, dysforické domácí násilí a obecné párové násilí.“

Intimní terorismus je nejčastější variantou domácího násilí. Definiuje ho:

- dlouhodobost a opakování násilných ataků;
- pachatel a oběť jsou nebo byli k sobě citově, sociálně a ekonomicky připoutáni;
- nejčastěji sdílí intimitu rodiny a jsou rodiči převážně nezletilých dětí;
- role osoby násilné a osoby ohrožené jsou neměnné (tzv. vztahová asymetrie);
- eskalací domácího násilí, co do frekvence a intenzity;
- násilí je prostředkem k dosažení nějakého cíle, zpravidla převažuje fyzické násilí;
- manifestním uplatňováním kontroly a moci.

V tomto případě jsou pachateli domácího násilí v 97 % muži, a ve 3 % případů jsou to ženy. U obětí vzniká syndrom týrané osoby. Spouštěče incidentů jsou nevypočitatelné. V mnoha případech existuje riziko separačního napadení, protože partner neakceptuje rozchod, který by znamenal ztrátu moci nad životem partnerky. „Tento typ domácího násilí je společensky velmi nebezpečný, neboť jednání násilné osoby vždy naplňuje znaky trestného činu podle § 199 trestního zákoníku.“ (Spoustová, Voňková, 2016, s. 23) Tento typ domácího násilí lze označit za takový „prototyp domácího násilí“. Takto si většina lidí

domácí násilí představuje. Přesto však nelze mezi intimním terorismem a domácím násilím udělat rovnítko. (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 47)

Psychické domácí násilí se stejně jako intimní terorismus vyznačuje jednak „dlouhodobostí, opakováním incidentů, vztahovou asymetrií, uplatňování kontroly moci nad obětí. Ale fyzické násilí je v tomto případě ojedinělé. Oběť je zde zbavena možnosti rozhodování o svém sebeurčení, nepodílí se na rozhodování o chodu rodiny. Partner vystupuje jako tyran, přesvědčený o prospěšnosti takového modelu chodu domácnosti. Kvalita života oběti je výrazně snížena. Může vzniknout syndrom týrané osoby. Některé empirické výzkumy naznačují, že psychického násilí se více dopouštějí ženy. Jednání partnera i zde naplňuje znaky trestného činu dle § 199 trestního zákoníku.“ (Spoustová, Voňková, 2016, s. 24)

Dysforické domácí násilí se vyznačuje zachováním cyklu domácího násilí, kdy se střídá období klidu a fyzických útoků. Vztahová asymetrie je markantní. Převažuje psychické násilí s uplatňováním moci a kontroly a do popředí hojně vystupuje žárlivost. Pachatelé jsou dependentní osobnosti, závislé na partnerovi, trpící strachem, že by mohli být opuštěni. Partnera chtějí mít jen pro sebe, vyvíjí excesivní kontrolu nad životem partnera. Omezují jej v sociálních kontaktech. Obětí bývají většinou ženy. Pokud se kontrole brání, jsou vystaveny silným agresivním afektům. Tito pachatelé jsou v případě ochodu oběti schopni až likvidační agrese partnerky či dětí. „V tomto případě hovoříme o tzv. separačním násilí a přítomna je také spirála násilí. Zvláště nebezpečná je varianta psychického násilí označována jako trvalá nátlaková kontrola s permanentním psychickým nátlakem a kontrolou partnera/partnerky. Zde jsou základními znaky vztahová asymetrie, uplatňování moci a kontroly, výjimečné použití fyzického násilí v případě „neposlušnosti“ utiskovaného partnera. Chybí zde však spirála násilí, neboť oběť je decimována kontinuálně.“ (Spoustová, Voňková, 2016, s. 25)

Obecné párové násilí je patrně nejběžnějším typem domácího násilí. Není spojeno se snahou získat jednoznačnou kontrolu nad druhou osobou, ale vyplývá spíše z kontextu krize, konfliktu nebo stresu ve vztahu. Násilí může být menší a singulární, nebo může eskalovat. Vyskytuje se ojediněle, ovšem v některých vztazích jde spíše o chronický problém, kdy jeden nebo oba z partnerů mají tendenci jednat agresivně. Navzdory tomu,

nemusí jít jen o formu „drobného incidentu“ či „italské domácnosti“, ale může se jednat o poměrně závažné projevy násilí, včetně pokusu o vraždu. (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 46) Typologie domácího násilí má dle Čírtkové (2011) svůj praktický význam. „Pokud zjistíme, o jaký typ násilí se jedná, můžeme volit odpovídající strategii jak vůči obětem, tak násilným partnerům“.

3.4. Formy domácího násilí

Existují různé formy domácího násilí, které jsou však často propojené. Pojmy druhy a formy domácího násilí někteří autoři zaměňují, jiní je striktně oddělují. Pro potřeby této práce jsem zvolila formy, které uvádí nejen Bílý kruh bezpečí, ale i autoři Ševčík a Špatenková. Ti ve své knize uvádí, že „domácí násilí se může vyskytovat v podobě fyzické, psychického, sociálního, sexuálního a ekonomického násilí.“ Všechny tyto formy mají zpravidla společný cíl – získat moc a udržet si plnou kontrolu nad druhým. (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 47)

Fyzické násilí je veřejnosti dobře známé, neboť laická veřejnost si právě fyzické násilí ztotožňuje s pojmem domácího násilí. Fyzické násilí je s ohledem ke svým následkům pravděpodobně nejzjevnější a nejhorší formou domácího násilí, kdy jedinec používá fyzické síly nebo její užití k zastrašení, poškození či ohrožení jiné osoby. Zahrnuje široké spektrum chování, jehož cílem je ublížit, zastrašit, přivodit bolest, zranění a fyzické utrpení. Následky použití fyzického násilí jsou zjevné, je tedy nejlépe prokazatelné. Oběti často musí vyhledat lékařské ošetření a následky vyžadují i dlouhodobou léčbu. (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 48)

Psychické násilí bývá nejčastější formou domácího násilí a provází jiné formy domácího násilí. Někdy je také označováno jako psychologické, citové či emocionální násilí. Jde o duševní utrpení, duševní úzkost, bolesti nebo strasti. Jeho podoby mohou být záludně propracovány do sociálně přijatelných, a proto obtížně rozeznatelných a postižitelných forem. Přesto může mít daleko horší dopad, zejména na sebeúctu, sebepojetí, sebedůvěru a sebevědomí postižené osoby. (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 49).

Projevuje se ponižováním, obviňováním, zastrašováním, hrubými nadávkami, psychickým vydíráním, například rozchodem, sebevraždou nebo odvedením dětí.

Sexuální násilí lze vymezit jako nedobrovolný sexuální kontakt jakéhokoli druhu, resp. jakoukoli situaci, kdy je jedinec nucen podílet se na nežádoucích, nebezpečných či ponižujících sexuálních aktivitách. Jak uvádí Ševčík, Špatenková (2011, s. 50): „Vynucený sex mezi manžely je také aktem agrese a násilí, rozhodně nejde o plnění tzv. manželských povinností.“ Na druhou stranu sexuální násilí se nemusí vždy týkat pouze sexuálního uspokojení, ale může být použito jako nástroj pokoření, ponížení a podrobení druhé osoby.

Tyto tři formy jsou považovány za základní, a z nich jsou dále odvozeny další dvě formy, a to sociální násilí, nebo také hojně užívaný pojem sociální izolace, a ekonomické násilí.

V případě **sociálního násilí** se jedná především o absolutní kontrolu nad druhou osobou. Někteří autoři jej řadí pod psychické násilí, jiní jej vymezují samostatně. Základními rysy je využívání blízkých osob – dětí, rodičů, příbuzných, jako prostředku nátlaku na ohroženou osobu. Nedílnou součástí jsou zákazy kontaktu s rodinou a s přáteli, a někdy také úplná izolace, tzn. nemožnost setkávat se s jinými lidmi. Tímto jednáním násilník získává absolutní moc nad ohroženou osobou, neboť zůstává v izolaci od okolního světa, který by jí mohl podat pomocnou ruku a komu by se také mohla svěřit se svými obtížemi.

Ruku v ruce se sociálním násilím jde **ekonomické násilí**. I zde je hlavním cílem násilné osoby získat absolutní moc nad ohroženou osobou, a to prostřednictvím financí. Hlavními prostředky je omezení disponovat s finančními prostředky, ať už s vlastními nebo společnými.

Psychické, sociální a ekonomické násilí se může prolínat do násilí partnerského, mezigeneračního a transgeneračního, tj. násilí dětí či vnuků vůči svým rodičům a prarodičům. Naproti tomu sexuální násilí se nejčastěji vyskytuje z povahy věci mezi partnery. „Statistiky z USA poukazují na to, že třetina až polovina týraných žen byla přinejmenším jednou partnerem znásilněna. Z toho lze vyvozovat, že situace bude obdobná i v České republice.“ (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 51)

Poměrně často se setkáváme s pokračováním násilí i po ukončení vztahu s bývalými partnery ve formě nebezpečného/nežádoucího sledování, slídění a vyhrožování zvaného stalking. Ševčík, Špatenková (2011, s. 51) ve své knize definují stalking dle Čírtkové

(2004) následovně: „Stalking je nebezpečné, opakované pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu života a ohrožuje její bezpečnost.“

Uvedený výčet forem domácího násilí není vyčerpávající, přesto poskytuje alespoň základní představu, jakou podobu může domácí násilí mít.

Vlivem nových výzkumů se v posledních letech upouští od definování domácího násilí na základě jeho forem. „Ukazuje se, že zvláštností násilí v soukromých vztazích se nedá postihnout jen přes zkoumání motivů a následků jednotlivých projevů a forem násilného jednání. Z tohoto důvodu se pozornost začala více zaměřovat na to, jak se násilí promítá do fungování soukromých či rodinných vztahů. Jinými slovy, začaly se pozorovat ty vlastnosti, které charakterizovaly jejich dynamiku či strukturu.“ (Machalová, 2014, s. 36)

3.5. Dynamika domácího násilí

Domácí násilí není jednorázovým aktem, ale má svoji historii a cyklicky se opakující etapy. Jedná se o určitý typický vzorec, tzv. **cyklus domácího násilí**. Prvotní etapy domácího násilí, lze jen těžko určit. Zpočátku mohou být ze strany oběti dokonce vítané. Spousta mobilních zpráv během dne, vyzvedávání z práce, žárlivé dotazování na osoby z jejího okolí může ze začátku vztahu lichotit, a být považováno za důkaz lásky. Hranice od považovaných projevů lásky a absolutní kontrolou a mocí nad životem druhé osoby je ale velmi tenká. A najednou je ohrožená osoba izolována od svého okolí a závislá na vůli partnera. Pouze on může určit, které věci a činnosti jsou v jejím životě povolené, a které nikoli.

Fáze cyklu domácího násilí mohou být autory členěny trošku odlišně, ale v podstatě obsahují stále totéž. Jako první fáze bývá uváděno hromadění napětí, kdy selhává komunikace a ohrožená osoba pocítuje strach a snaží se s násilnou osobou usmířit. V druhé fázi dochází k samotnému incidentu, který je charakteristický hněvem, jenž může být ventilován psychickým i fyzickým násilím. Následuje usmíření, kdy násilná osoba lituje svých činů, omlouvá se, někdy také zlehčuje své jednání a popírá zneužívání. Po usmíření následuje klid. V této fázi je vše odpuštěno, incident je zapomenut. Někdy je tato fáze nazývána jako líbánky.

V tomto případě se tedy jedná o jakýsi kruh, který se neustále opakuje. Délka trvání odvisí na každém individuálním případě, někdy trvá dny, někdy měsíce, jindy roky. Do té doby než ji něco přeruší – např. odchod od násilné osoby.

Ačkoli je koncept domácího násilí ve světě populární (především v USA), vystupují proti němu i kritici. Ti tvrdí, že není možné stanovit univerzální koncept, ale že je naopak přistupovat ke každému případu individuálně. Dále poukazují na fakt, že domácí násilí má vzestupný charakter. V tomto kontextu by tedy mělo být domácí násilí vysvětlováno spíše prostřednictvím „spirály násilí“. (pojem vysvětlen již dříve)

3.6. Identifikace a příčiny vzniku DN

Ačkoliv je domácí násilí stále více zkoumaným fenoménem, nelze jasně identifikovat příčinu vzniku domácího násilí. Tudíž nelze vymezit ani jednotnou teorii vzniku domácího násilí. Ani u konkrétního případu není možné s jistotou identifikovat příčinu domácího násilí.

Jak uvádí Voňková, Spoustová (2016, s. 34): „V Evropě se teorie pozadí domácího násilí vymezují a jsou předmětem diskuzí, v USA se již četné teorie prezentují. Jedná se hlavně o **teorii individuálních faktorů**, která pracuje s vnitřní psychikou obou partnerů a specifickými rysy osobnosti. Žádné faktory, které by objasnily týrání partnerek/partnerů, však nebyly nalezeny. Pikálková (2004) tuto teorii nazývá „modelem psychiatrickým“ a váže k němu pojmy, jako jsou rozvrat osobnosti, rozvrat charakteru, různé psychické poruchy či závislost na alkoholu a drogách. Jako další teorii bývá uváděna teorie **sociálně-psychologických faktorů** zkoumající charakter osobnosti spolu se sociálními proměnnými a vychází ze zážitku z dětství, které se promítly do mezigeneračního přenosu intimního násilí. **Teorie sociálně-kulturních faktorů** vidí příčiny domácího násilí v sociálně strukturované nerovnoprávnosti, kulturních postojích a normách ovlivňujících rodinné vztahy. (Bednářová, Macková, Wünschová, Bláhová, 2009, s. 8)

Jak dále uvádí Voňková, Spoustová (2016, s. 34): „V současnosti je akceptovaná **multifaktorová teorie D.G. Duttona**, který uvádí čtyři příčiny domácího násilí spočívající v makrosystému, exosystému, mikrosystému a ontogenetické teorii.

Makrosystému, kdy domácí násilí je vyvoláváno převládající patriarchální hierarchií hodnot, která je založena na nadvládě mužů, a tato hierarchie a násilí na ženách je tolerováno. Zahrnuje tedy hodnoty, kulturu a postoje obecně uznávané v dané společnosti. Z feministického pohledu je důraz kladen na nerovnoprávnost žen a mužů, čili genderové rozdíly. Z podstaty věci vyplývá, že tyto teorie jsou použitelné pouze na okruh domácího násilí, kdy je pachatelem násilí muž a obětí žena. Nelze do něj zahrnout násilí mezi homosexuálními páry, násilí páchané ženami a mezigenerační násilí. (Kotková a kol., 2014, s. 20)

Exosystému, tj. životním a sociálním okolím jedinců (např. pracovní kolektiv, škola, komunita), které je ovlivňuje. Exosystém je vymezen působením formálních a neformálních struktur a faktory, které mohou být rizikové při vzniku domácího násilí. Těmito faktory může být nezaměstnanost, nízký příjem, nízká vzdělanost, nedostupnosti sociální sítě a vztahové problémy. (Kotková a kol., 2014, s. 20)

Mikrosystém je představován rodinou jako takovou, a riziky vyplývající z podstaty rodinného života. Stejně tak nejbližším sociálním okolím jedince. Důvody pro vznik domácího násilí v tomto systému mohou vyplývat z konfliktů rolí rodiny i z blízkých intimních vztahů. Např. partneři znají svá citlivá místa, na základě nichž jsou schopni druhého utěšit, ale na druhou stranu také velmi ranit. Problematická je především skutečnost, že v rámci mikrosystému má společnost jen velmi malou možnost uplatnit mechanismy sociální kontroly. V rámci mikrosystému dochází k transferu mezigeneračního domácího násilí. Jak je již prokázáno, dítě si osvojuje chování od členů komunity, rodiny. Osvojování probíhá z velké části napodobováním vzorců chování ostatních členů rodiny. Není tedy výjimkou, že dítě zažívající násilí v rodině během svého vývoje, se v dospělosti stává samo násilníkem. Může nastat ale i zcela opačná situace, kdy si dítě osvojí chování ohrožené osoby, stává se submisivním, a v budoucnu se může setkat s násilím na vlastní osobě, např. šikanou ve škole, nebo násilím ze strany partnera. (Kotková a kol., 2014, s. 20)

Poslední teorií bývá uváděna teorie **ontogenetická**. Tato teorie přihlíží k především individuálním charakteristikám pachatele i oběti a jejich vzájemné interakci. Z uvedených

skutečností tedy vyplývá, že ontogenetická rovina je založena jednak na genetických predispozicích jedince, tak i na jeho mikrookolí, od kterého se učí jak se chovat ke druhým lidem ve společnosti. (Kotková a kol., 2014, s. 21)

Obecně se má za to, že k domácímu násilí vede vztahová nespokojenost, negativní hodnocení partnerova/partnerčina chování, nevyrovnané mocenské rozložení sil, konfliktní životní styl s častými rozepřemi a urážkami vedoucími ke snižování sebeúcty. Čím více partner pozbývá sebedůvěry, tím vyšší je pravděpodobnost agresivních reakcí.

3.7. Aktéři domácího násilí

Za aktéry domácího násilí jsou vždy označovány osoby ohrožené a osoby násilné. Někdy se také sekundárně uvádí další účastníci domácího násilí, a to zejména svědci domácího násilí, o kterých se hovoří jako o nepřímých obětech, nejčastěji dětech.

3.8. Násilné osoby

Za násilnou osobu je považována každá osoba, která se dopouští domácího násilí na svých blízkých, ať už se jedná o jakoukoli formu domácího násilí.

Vymezit násilnou osobu jako osobu agresivní je dle Ševčíka, Špatenkové (2011, s. 61) „hodně zjednodušující, přestože pojmy násilí a agrese bývají běžně zaměňovány a užívány jako synonyma. Za násilí se označuje jakékoli záměrné ubližování, tj. jakákoli agrese. Násilí se tedy definuje shodně jako agrese, rozdíl je v závažnosti důsledků. Termín domácí agrese se prakticky vůbec nepoužívá, i když je zřejmé, že domácí násilí je agrese v domácím prostředí.“

Příčiny násilného jednání

Základní otázkou také zůstává: Proč se někteří jedinci pod tíhou různých událostí jako je především stres, partnerské neshody či různé závislosti schylují k násilí a druzí ne? A především: Proč jsou to především muži, kdo je agresorem? Na tyto odpovědi se snaží vědecká veřejnost odpovědět již několik let, ale problematika je stále velice komplikovaná a ne zcela jasná. Jediné, co lze s jistotou tvrdit, že každý z nás je za určitých okolností schopen fyzické násilí aplikovat. Lze dále konstatovat několik klíčových faktů, které vyplývají z různých statistik a výzkumů. A to především, že násilnické přestupky a

kriminalita se obecně týká z větší části mužů. Ženy tvoří v evropských státech pouhý zlomek z počtu vězňů, cca 5% z celkového počtu vězňů. Ženy jsou násilnými delikty postiženy zpravidla méně než muži, s jedinou výjimkou, a to velmi podstatnou, v případě sexuálního obtěžování a znásilnění. „Zde je 95 % obětí ženského pohlaví a 99 % pachatelů je pohlaví mužského. Zatímco dospělí muži jsou jen zřídka oběťmi sexuálních deliktů. Násilné činy páchané na ženách (ublížení na zdraví, zavraždění, nebo pokus o vraždu) je z velké části spáchané rodinnými příslušníky nebo osobou blízkou. Naproti tomu, muži, kteří jsou obětmi tohoto druhu násilí, znají pachatele jen velmi povrchně, nebo spíše vůbec, případně se jedná o náhodnou rozeprá.“ (Buskotte, 2008, s. 67)

Jak již bylo zmíněno, statistiky za hlavní původce násilí považují muže, naproti tomu jsou to ovšem muži proti, kterým je násilí pácháno. Chlapci se s násilím ve svém dětství setkávají podstatně častěji než dívky. Nejen od svých vrstevníků, ale i v domácím prostředí.

Vědecké výzkumy se snažily objasnit příčiny častější agrese mužů než žen. Někteří z nich hledaly příčinu ve vyšší hladině pohlavního hormonu testosteronu, který mají muži někdy i dvacetkrát vyšší než ženy. Ovšem navazující výzkumy tuto hypotézu vyvrátily. Stejně tak byla vyvrácena hypotéza biologicky orientovaná, která explanuje agresivitu mužů jako důsledek evolučního vývoje, kdy v prvopočátcích našeho bytí byla právě agresivita jedním z faktorů, který umožňoval jedinci přežít. A v důsledku vývoje zůstala agrese zaklíčovaná v mužských genech a muži za ni tudíž nemohou nést odpovědnost, protože jim je agresivní chování „dáno od přírody“. V tomto případě ovšem hypotéza nevysvětluje: Proč, když je agresivní chování muži přirozené, se ho většina mužů za svůj život nedopustí a jiní jej aplikují velmi často? A především – Proč jej aplikují zejména vůči svému nejbližšímu okolí?

Existují i teorie z oblasti sociologie a společenských věd, které vysvětlují agresivní jednání úspěšněji. Psychologické výzkumy v šedesátých letech minulého století prokázaly, že agrese není vrozená genetická vada, nýbrž ve většině případů pouze naučený styl lidského chování. A to ze dvou důvodů. Za prvé si jedinec uvědomil, že ho násilné jednání přivedlo k danému cíli jednodušeji. Tento proces vštípení si násilného chování je nazýván jako „učení se z úspěchů“. A za druhou rovinou typu učení je považováno „učení podle vzoru“, kdy si jedinec osvojuje chování od osob zpravidla nejbližších – rodičů, prarodičů,

sourozenců či kamarádů. Významnou roli zde sehrávají také média, která v současné době, mají nezměrný vliv na vývoj jedince. (Buskotte, 2008, s. 68-69)

Další výzkumy také prokázaly, že násilí plodí násilí. To znamená, že chlapci, kteří se s domácím násilím setkávali u rodičů, použijí násilí častěji, než chlapci, kteří podobné zkušenosti neznají. Stejně tak studie prokázaly, že člověk je schopen si agresivní chování vštípit velice rychle. Mnohokrát potvrdily, že pokud se dítě pravidelně stýká s násilným chováním, ať už přímo – dítě je samo často obětí útoku, nebo je svědkem podobných událostí v rodině, několikanásobně se zvyšuje pravděpodobnost, že se z něj stane také agresivní osoba. Uvádí se až 100 % jistota trvalého ovlivnění osobnosti dítěte těmito negativními zkušenostmi. (Buskotte, 2008, s. 69 -70).

Charakteristika a typologie násilné osoby

Ševčík, Špatenková (2007, s. 71 - 72) ve své knize dále uvádí charakteristiku násilných mužů. Podle nich se „domácího násilí signifikantně dopouštějí muži, kteří: vyrostli v násilných domácnostech (viz text shora), jsou silně majetnickí a žárliví, vyznávají tradiční hodnoty a rozdělení generových rolí, mají násilnické sklony (čili akceptují násilí jako přijatelný způsob řešení problémů), vykazují problematické sexuální chování (sex není vnímán jako láskyplná forma kontaktu mezi mužem a ženou, ale pouze jako nástroj moci, kde si budují svou dominanci a nadřazenost), mají „dvojí tvář“ (tzv. Dr. Jekyll a pan Hyde, tato situace pro oběti značně matoucí a silně deprimující, jeden den jsou zahrnuty láskou, pozorností a druhý den jsou uráženy a fyzicky napadány), chovají se jako malé dítě (charakterističtí svou pasivitou, závislostí, potřebou opečování) a v neposlední řadě nejsou schopni převzít odpovědnost (za své jednání, svůj život).“

V odborné literatuře lze identifikovat snahy o vytvoření typologie násilných mužů. Jakékoliv typologie jsou pouze zjednodušením, neboť jedním z klíčových faktorů při pomoci v případech domácího násilí je individuální přístup. Každý násilník, každá oběť se případ od případu liší, stejně jako průběh a formy domácího násilí. Vzhledem k rozsáhlosti této problematiky uvedu pouze demonstrativně typologii násilných mužů dle Ševčíka,

Špatenkové (2007, s. 72) ačkoli existuje celá řada dalších typologií⁴. Ševčík, Špatenková tedy typologizují násilné osoby na „**kontrolora** (tento muž využívá lidi kolem sebe jen pro svůj užitek, neexistuje zde žádná emocionální reciprocita, násilí využívá především při hrozbě odchodu oběti), **obránce** (tento muž nezná hranice mezi láskou a nenávistí, cítí se silný pouze tehdy, když je na něm druhá osoba citově závislá, žena by dle něj měla pečovat o domácí krb a měla by mu za to patřičně projevovat vděčnost), **validátor** (pochybuje sám o sobě, potřebuje si upevnit své ego, je silně závislý na uznání druhé osoby, využívá citové vydírání, zastrašuje), a poslední v typologii je **inkorporátor** (tento typ muže nevidí žádnou oddělenost sebe a ohrožené osoby, vnímá ji jako rozšíření sebe samého).“

Při snaze potírat domácí násilí je také důležité pomoci obětem rozpoznat násilníka. Nelze striktně vymezit, jak se takový člověk pozná, ale existují určité indicie, které je možné při výběru partnera sledovat, abychom si vybrali správně. Násilná osoba se zpravidla vyznačuje následujícím - křičí a nadává, je rozmrzelá, v afektu rozbíjí věci a majetek, předhazuje ženě její nedokonalosti (je tlustá, stará, neschopná), izoluje ženu od rodiny a přátel, nedovolí ji chodit do zaměstnání nebo do školy, popuzuje děti proti ženě, využívá děti k její kontrole, nikdy se nepodílí na domácích pracích ani na péči o děti, očekává sexuální styk na vyžádání (kdykoliv a kdekoliv se mu zachce, a v případě odporu si jej je schopen vynutit), drží rodinný rozpočet, není schopný přijmout odpovědnost za své jednání (za jeho neúspěchy může vždy někdo jiný), je promiskuitní.

Voňková, Spoustová (2016, s. 38) ještě dodávají „nepřiměřené reakce na stresové situace či víru v mýty o tradiční a patriarchální rodině“. Spoustu z uvedených skutečností však je oběť schopna rozpoznat až při společném soužití. Za klíčové se považuje nepřetrhávat kontakt s okolním světem, rodinou a přáteli, kteří mohou být velmi nápomocni odpoutat oběť od násilné osoby a poskytnou potřebnou pomoc při budování nového domova.

⁴ např. od autorů Holtzworth-Munroe a Stuart (1994) na muže násilné pouze doma a na muže násilné i mimo domov, nebo typologie L.W. Shremana, která dělí pachatele DN na dvě větší skupiny a to na sociálně problémově a násilníky „dvojití tváře“.

Násilná osoba z kriminologického hlediska – profil pachatelů

Násilná kriminalita je pojem kriminologický, nikoliv právní. Trestní zákoník⁵ (dále jen TZ) násilí nedefinuje, pouze v § 119 TZ uvádí, že o násilí se jedná v případě, kdy pachatel úmyslně způsobí bezbrannost oběti. Ze spektra kriminálního jednání vyvolává ve společnosti největší obavy hlavně násilná kriminalita, a to především v podobě trestného činu vraždy, neboli úmyslným usmrcením jiného (§140 TZ). Přestože přineslo 20. století podstatné změny ve struktuře, motivech a způsobech provedení vražd, nadále převažují vraždy jakožto emotivně laděné spontánní reakce poznamenané konflikty v rodině a vztazích pachatele k nejbližšímu okolí. Agrese zde směřuje jednoznačně proti konkrétní osobě a možný rozptyl agresivního chování na více osob je minimální. „Závažnost problematiky DN podtrhávají i závěry uvedené v publikaci Světová zpráva o násilí a zdraví, prezentující poznatky odborníků z různých vědních oborů z více než 70 zemí světa, které jednoznačně konstatují, že násilí mezi intimními partnery je, co dopadů na blízké a i nejširší sociální okolí, nejzhubnější formou domácího násilí. Jeho oběťmi jsou podle dosavadních poznatků převážně ženy.“ (Voňková, Oplatek, 2015, s. 7)

Dosud nejpodrobnějším statistickým pramenem o evidovaných obětech kriminality v ČR jsou údaje z nestandardních sestav Policejního prezidia ČR, zpracované v roce 2013 pro potřebu Institutu kriminologie a sociální prevence (IKSP). Dalšími zdroji, které poskytly odborníkům ze zainteresovaných vědních oborů i širší veřejnosti smysluplné informace o rizicích DN v širším kontextu jsou dvě citované studie – „Údaje o v České republice evidovaných obětech kriminality a Analýza trendů kriminality.“⁶ „V roce 2013, jak ze statistik vyplývá, bylo oběťmi trestného činu vraždy motivovaného osobními vztahy 112 osob. Z toho 52 osob bylo obětí trestného činu vraždy, 57 osob přežilo pokus o vraždu a 3 osoby byly oběťmi sledované trestné činnosti ve stádiu přípravy. Mezi zmíněnými 112 oběťmi bylo 31 (27%) osob životními partnery pachatelů, z čehož 84% těchto typů obětí byly ženy a 16% muži.

⁵ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, v platném znění.

⁶ Martinková, M. 2014. „Údaje o v České republice policií evidovaných obětech kriminality.“ A In Marešová, A., a kol. Analýza trendů kriminality v roce 2013. Praha: Institut pro kriminologii a kriminální prevenci, s. 61-84, převzato z (Voňková, Oplatek, 2015)

V případě 55 obětí z celkového počtu 112 se jednalo o rodiče, děti, eventuálně jiné příbuzné. I v této skupině převládali oběti ženského pohlaví, a to 36 (65,5%).“ (Voňková, Oplatek, 2015, s. 8)

Násilí samo o sobě je pojem sdružující celou řadu rozmanitých chování, jimž je společný prakticky jen fakt poškození objektu útoku. Porozumění příčinám konkrétního kriminálního chování pachatele poskytne analýza kriminogenní situace, interakce pachatel – oběť a způsobu provedení činu. Na základě výsledků takovéto analýzy lze vyvodit pravděpodobnou motivaci kriminálně agresivního jednání. Většina skutečně partnerských násilí je totiž kriminálním činem, nejen vraždy a znásilnění, ale i ublížení/újmý na zdraví, násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci a řada dalších, včetně týrání osoby žijícím ve společném obydlí § 199 TZ. Podle doprovodných charakteristik (afektu, postoje k oběti, brutality činu, přípravy apod.) lze kriminální agresi rozdělit na agresi chladnou (instrumentální), afektivní (expresivní) a její specifickou odnož – agresi sexuální. Ve výzkumech jednoznačně převažuje agrese afektivní (v 81%), jejímž cílem je násilí samo o sobě. (Voňková, Oplatek, 2015, s. 31)

Voňková, Spoustová (2016, s. 45) dále ve své knize uvádí, že: „V letech 2004, 2005, 2006 byl realizován výzkum Terapie pachatelů domácího násilí v rámci komplexní ochrany před domácím násilím“, který byl zpracován podle zadání Ministerstva zdravotnictví ČR.“ Jedním z jeho cílů bylo navrhnout typologii partnerských agresorů, která je předpokladem účinnosti programů zacházení s jakýmkoli, tedy i partnerským násilím. Byla vytvořena typologie agresorů, která se skládá ze tří typů:

- nepatologického agresora (sem byly řazeny především ženy, které se dopustili trestného činu vůči partnerovi, který se na nich dopouštěl domácího násilí)
- antisociálního agresora (osobnostně podmíněný, dopouští se násilí i mimo rodinný kruh, což může odrážet i jeho kriminální anamnéza; efektivní způsob zacházení s takovými pachateli je především izolace, tj. uvěznění. Rodina, v níž je takový jedinec členem se jeví jako neperspektivní a za optimální řešení dané situace se považuje rozvod/rozchod partnerů.)
- pasivně agresivního, závislého agresora (takový jedinec se dopouští násilného jednání spíše pod vlivem situace a jeho agrese zpravidla nepřekračují rámec rodiny. (Voňková, Oplatek, 2015, s. 32)

Terapeutické programy pro násilné osoby

Pachatelé domácího násilí, v našem pojetí zejména muži, často užívají k ospravedlnění svých činů různých obranných mechanismů, jako je přesunutí viny na oběť, dále popření nebo minimalizace viny nebo racionalizace násilného jednání. A právě rozbití těchto obranných mechanismů a přijetí odpovědnosti za své činy, je jedním z cílů terapeutických programů pro pachatele domácího násilí.

V celé Evropě jsou terapeutické programy již dlouze užívanou metodou k potírání problematiky domácího násilí. Ve Velké Británii existuje spousta programů na změnu chování násilného partnera a jsou realizovány prostřednictvím probační služby. Tyto programy však dosahují nízké efektivity. Úspěšnější jsou tzv. psychoedukační přístupy vycházející z teorie učení s pomocí behaviorálně-kognitivních technik, na které dohlíží probační pracovník a facilitátor s odborným výcvikem. Mezi další státy s rozpracovanými programy pro pachatele domácího násilí lze nepochybně zařadit Holandsko, Německo i Finsko. Do Evropy byly přenášeny zkušenosti s těmito programy zejména z USA, kde již v roce 1983 existovaly dva programy ve státě Minnesota. (Voňková, Spoustová, 2016, s. 45).

V České republice byl na základě shora uvedeného výzkumu navržen program psychoterapeutické péče, který měl sloužit zejména prvnímu a třetímu typu pachatelů domácího násilí. Tento program mohou realizovat pouze kvalifikovaní psychoterapeuti, kteří absolvovali výcvikový kurz zaměřený na problematiku domácího násilí. Vstup klienta do programu může být dobrovolný nebo nedobrovolný. V praxi se častěji vyskytuje nedobrovolná účast, která je určena pro podmíněně odsouzené. U dobrovolně vstupujících je charakteristická vyšší pozitivní motivace provést změnu svého jednání a vztahuje se k méně závažným typům domácího násilí s kratší dobou trvání. (Voňková, Spoustová, 2016, s. 45).

Zacházení s partnerským násilím probíhá na dvou liniích. Jednak je prováděno státními orgány zabývající se především trestáním pachatele a programem psychoterapeutické péče, na druhé straně se na něm podílí řada nestátních organizací, které se více zaměřují na pomoc obětem. V posledních letech však významnou roli při pomoci pachatelům domácího násilí zastává Liga otevřených mužů o. s. (dále jen LOM). Další terapeutické programy pro násilné osoby realizují např. nestátní organizace Adra, Viola, Persefona nebo SOS Centrum Diakonie.

LOM vydal v roce 2013 práci pod názvem- „Práce s původci násilí v rodinách: Příklady zahraniční dobré praxe.“ V tomto dokumentu autoři dokumentují některé evropské země a jejich přístup k potírání domácího násilí především zaměřeného na prevenci domácího násilí celkově. Autoři zde rozlišují přístupy k původcům násilí podle jejich zaměření na způsob prevence násilí v rodinách na:

1. **prevenci primární** - zaměřuje se na předpoklady, podmínky a příčiny násilí v rodinách a jejich odstraňování (např. kampaně proti tělesným trestům, proti násilí na ženách a dětech zaměřené na celou mužskou populaci, jako je celosvětová kampaň Bílá stužka, mezinárodní den proti násilí na ženách apod.),
2. **prevenci sekundární** – zaměřuje se na ojedinělé případy agrese vůči partnerce a dětem a brání jejich prohlubování a opakování, předchází vzniku DN v počátcích,
3. **prevenci terciární** - zaměřuje se na pachatele trestné činnosti (domácí násilí, týrání dětí), jejím cílem je zamezit opakování násilí (např. terapeutické skupiny pro pachatele domácího násilí, individuální odborná terapie). Tyto způsoby terapie mohou být dobrovolné nebo nařízené soudem; sanace rodiny je v těchto případech obtížnější a nebývá primárně cílem terapie. (LOM, 2013, s. 4)

LOM (2013, s. 4) v souladu s mnoha odborníky vychází z toho, že „u naprosté většiny agresorů je násilné chování naučené, účelné a záměrné, a jako takové jej lze změnit. Násilníci jsou vždy zodpovědní za své chování, bez ohledu na své osobnostní rysy, výchovu, sociální podmínky, situaci či chování oběti násilí, jakkoliv mohou tyto i další okolnosti napomoci při spouštění agrese.“

Primární prevence má na rozdíl od intervence zaměřené přímo na aktéry násilí v rodinách méně měřitelné a viditelné výsledky. Na druhou stranu je její dosah z dlouhodobého hlediska velmi efektivní, protože dokáže narušit mezigenerační cyklus násilí: „primární prevence intimního partnerského a sexuálního násilí velmi pravděpodobně zachrání životy a ušetří peníze – investice do toho, aby bylo intimní partnerské a sexuální násilí zastaveno dříve, než k němu dojde, je klíčová a ochrání a podpoří duševní pohodu a rozvoj jednotlivců, rodin, komunit a celé společnosti.“ (WHO, 2010, s. 10 – dostupné z LOM, 2013, s. 6) Kromě individuálních rizikových faktorů (jako je zkušenost s týráním v dětství) může primární prevence také pozitivně ovlivnit chování a postoje plynoucí ze společensky

daných norem. Jedním z úspěšných programů spadajících právě do primární prevence je Bílá stužka (White Ribbon Campaign – WRC), největší světové hnutí mužů usilujících o vymýcení násilí na ženách, které v současné době působí v 60 zemích světa. Bílá stužka se stala symbolem toho, že se nositel zavazuje nikdy nepáchat, neomlouvat a netolerovat násilí na ženách. V průběhu let se k hnutí připojily statisíce mužů. V České republice je od roku 2009 patronem Bílé stužky sdružení Liga otevřených mužů. V roce 2012 kampaň podpořilo Ministerstvo vnitra ČR, v roce 2013 pak Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

Mezi další preventivní kampaně zaměřené na muže autoři uvádí například:

- Don't be that guy (Kanada, 2011) plakátová kampaň policie proti sexuálnímu násilí v kanadském Vancouveru s mottem: „Když neříká ne, neznamená to, že říká ano...“. Po této kampani klesl v roce 2011 ve městě počet případů znásilnění o 10%.
- Real Men (Velká Británie, 2011) kampaň, v níž se muži hlásí k poselství, že opravdový muž nebije, nezneužívá a nemanipuluje.

Kampaně zaměřené na muže často pracují s obrazem, který by muži chtěli naplňovat (ochránce, hrdina, silná osobnost apod.) a používají koncept mužské sounáležitosti. Na rozdíl od mnoha obecně formulovaných kampaní nebývají vedeny v obviňujícím duchu, ale akcentují individuální odpovědnost a možnost změny u původců násilí.

Ve světě existuje také celá řada výchovných programů zaměřených na **primární prevenci**, během nichž jsou chlapci vedeni k empatii, sebeuvědomění se, respektu k ženám, případně jsou podporováni v kritickém myšlení o genderovém postavení ve společnosti. A to od předškolního věku až do puberty. Zeměmi, kde uplatňují tyto programy, jsou mimo jiné Německo, Bulharsko, Norsko a také Kanada. (LOM, 2013, s. 6 – 9)

Sekundární prevence se nezaměřuje přímo na pachatele domácího násilí nebo usvědčené násilníky, ale na muže, kteří obtížně zvládají svou vlastní agresi ve výchově a ve vztazích, neumí řešit konflikty a ojedinele se dopouštějí fyzického, verbálního a jiného násilí na svých blízkých – partnerkách a dětech. Tento typ intervence muži vyhledávají dobrovolně ve snaze řešit konflikty jiným způsobem, zlepšit tak své vztahy a předcházet prohloubení a opakování násilných incidentů. Poradenství a terapeutické služby mohou být nabízeny zdarma nebo na komerční bázi, samostatně nebo jako součást nabídky psychoterapeutické

pomoci či kurzů mužských organizací pro muže. V současné době jsou také velmi populární internetové stránky zaměřené na zvládání agrese. (LOM, 2013, s. 9)

Terciární prevence zahrnuje především skupinové programy pro násilné osoby, které byly zmíněny již dříve. Nejčastějšími tématy terapeutických skupin evropských programů jsou mužství a genderové normy, zdravý partnerský vztah, řešení konfliktů bez násilí, techniky zvládání hněvu (anger management), otcovské dovednosti – výchova bez násilí, právní dopady domácího násilí, prevence zneužívání návykových látek, zpracování traumatu z dětství a stresu popřípadě sexuální zdraví.

Dalším důležitým aspektem práce s původci domácího násilí je kontakt pomáhající organizace s jeho oběťmi – v rámci většiny programů dochází ke kontaktování oběti, někdy i při společném sezení s násilníkem. Ve většině případů také organizace poskytující program pro násilné osoby spolupracuje s partnerskou organizací, jež pomáhá obětem: „sdílí informace o případu, informují oběti o průběhu terapie agresora a pracují i s verzí příběhu, kterou poskytuje oběť. V některých případech však existuje pochybnost, zda kontaktem s obětí nedochází k jejímu dalšímu ohrožení. Proto primárním záměrem většinou není zachování rodiny, ale bezpečnost oběti.“ (LOM, 2013, s. 12)

3.9. Oběť domácího násilí

Již dlouhou dobu, cca od 70. let minulého století se různé výzkumy snažily najít odpověď na otázku, čímž se vyznačuje žena, která je obětí domácího násilí. Ve společnosti totiž převládá názor, že oběťmi domácího násilí jsou zpravidla submisivní ženy, pocházející z chudších poměrů, a které si za násilí v podstatě mohou sami, protože s násilnou osobou nadále setrvávají v jedné domácnosti a bezpochyby násilnou osobu k útoku svým jednáním vyprovokují. V této větě byly shrnuty nejčastější mýty, které ve společnosti kolují, ačkoliv se nezakládají na pravdě. Žádný z výzkumů nebyl doposud schopen specifikovat konzistentní osobnostní profil, který by predisponoval určité typy žen jako předpokládané oběti domácího násilí. Obecně lze tedy konstatovat, že obětí domácího násilí se může stát kdokoliv z nás. (Huňková, Voňková, s. 64)

„Existuje pouze jediný rizikový faktor predispozice obětního chování a tím je týrání či zneužívání eventuálně přítomnost násilnému chování v dětství. Kdy tyto traumatické zážitky mají obrovský vliv na vzorce chování dítěte a jeho budoucí život, neboť platí, že

pokud člověk prožije určité trauma, a toto trauma nezpracuje, má tendenci opakovat stejné vzorce chování vedoucí k dalšímu pokračování traumatu. Navíc dítě s takovými zkušenostmi často přebírá vinu za vzniklou situaci a tento vzorec jednání si přebírá i do dospělosti, kdy pachatele obhajují a tvrdí, že si násilné jednání zasloužili, případně jeho činy kryjí.“ (Huňková, Voňková, 2004, s. 64 - 65)

Oběti domácího násilí si často vůbec neuvědomují, že už se oběťmi stali. Jak již bylo zmíněno, násilí probíhá v určitých fázích a střídá se s klidovými obdobími, tudíž ze začátku vůbec netuší, v jakém nebezpečí se nachází, a v okamžiku, kdy si celou situaci oběť přizná, je už velmi těžké násilnou osobu opustit. S tím se váže další velmi problematický fakt, že většina společnosti nedokáže pochopit, proč zůstávala oběť s násilníkem tak dlouho. Proč tak dlouho snášela fyzické i psychické útoky? Tato problematika je však natolik problematická, že ji nejde takto striktně hodnotit. Pachatel svými činy dělá vše pro to, aby k sobě oběť připoutal, a to především materiální závislostí, omezením sociálních kontaktů, vytvořením silné emocionální závislosti, ale také vyhrožováním ztráty dětí či v horším případě použití fyzického násilí i na nich. Navíc byla situace těchto žen v minulosti téměř neřešitelná, protože se setkávaly s nepochopením, nedůvěrou, bagatelizací u policie, u lékaře, na úradech, u soudu, ale i u přátel a rodiny. Bylo to způsobeno hluboce zakořeněnými společenskými vzorci jednání a podřízenému postavení žen.

Dnešní situace je již však zcela odlišná, existuje poměrně propracovaný systém pomoci, který podává pomocnou ruku obětem z kruhu domácího násilí. Nejtěžší tedy zpravidla bývá rozhodnutí samotné oběti domácího násilí skoncovat s příkořím, které je na nich pácháno. (Ševčík, Špatenková, 2013, s. 91-94)

Domácí násilí má nedozírné následky na zdraví oběti, jednak po psychické stránce, jednak po stránce fyzické. Výzkumy prokázaly, že zhruba dvě třetiny obětí domácího násilí bývají často fyzicky zraněné a jedna třetina z nich je po útoku nucena vyhledat lékařskou pomoc. Stejně tak trpí psychika žen. Pokud jsou doma týrány, zneužívány nebo je s nimi špatně zacházeno, nemají žádné místo, kde by našly klid a bezpečí. Neustále žijí v očekávání dalšího útoku. Jsou pod permanentním tlakem a stresem, což vede k různým psychosomatickým problémům, depresím, poruchám spánku či větší náklonosti

k nemocem. Mnoho žen žijících v těchto podmínkách se cítí vysílené, bez životního elánu a energie. (Buskotte, 2007, s. 74-75)

U obětí vystavovaných dlouhodobému domácímu násilí se setkáváme s tzv. syndromem týrané ženy, který je „charakteristický širokým spektrem psychických a behaviorálních reakcí oběti na prožité týrání. Jeho typickými projevy jsou pocity bezmoci, zmatku a sebeobviňování, dlouhodobé emocionální frustrace, nízké sebevědomí a zvýšená vulnerabilita, neurotické projevy, popírání, sebevražedné sklony, strach z agresora a zároveň silná závislost na něm.“ (Čírtková, 2008, s. 26)

Huňková, Voňková (2004, s. 66) uvádí také „neschopnost normálních asertivních reakcí ve smyslu nápadné vstřícnosti a ochoty všem vyhovět. Svou roli zde sehrává i tzv. Stockholmský syndrom. Tento jev spočívá ve vytvoření silné emocionální vazby mezi násilníkem a jeho obětí.“ Jinými slovy řečeno, jde o identifikaci oběti s jednáním násilníka, kdy se oběť snaží zavděčit svému trýzniteli, napomáhá mu či ho hájí, čímž si podvědomě vykupuje jeho shovívavost a ochranu svého života. „V životě oběti domácího násilí se tento syndrom objevuje především v případech silného mocenského postavení násilníka, kdy oběť nemá prakticky žádnou šanci obrany. Emocionální vazba k pachateli je účelovou strategií k přežití, oběť se nemůže volně pohybovat, nemůže se rozhodnout o svých aktivitách, tudíž nemá jinou možnost volby.“ (Voňková, Spoustová, 2016, s. 54)

Oběti domácího násilí z pohledu viktimologie

„Viktimologie, v širším pojetí, je samostatný multidisciplinární vědní obor, který se vyčlenil z kriminologie. Je to věda o obětech trestných činů, o jejich roli v genezi trestného činu a při jeho odhalování. Obětí ve viktimologickém smyslu jsou jen fyzické osoby bezprostředně dotčené trestným činem. Trestní právo termín „oběť“ nezná, naproti tomu ve viktimologii je centrální veličinou. Viktimologie není jen teorie, ale své poznatky přenáší do praxe a uplatňuje je ve prospěch oběti, prosazuje její ochranu a rovnocenné postavení v trestním řízení, sociální a psychologickou pomoc.“ (Voňková, Spoustová, 2016, s. 47)

Předmětem viktimologického zájmu, s přihlédnutím k DN, je osoba oběti, její biologické, psychické a sociální vlastnosti. Pokud jde o DN, již bylo zmíněno, že neexistuje žádný konzistentní osobnostní profil oběti. Objektem se může stát kterákoliv žena a dítě, ale i mužští členové rodiny, nezávisle na věku, vzdělání, kultuře, ekonomickém statusu či stylu života.

Jak Voňková, Oplatek, (2016, s. 23) konstatují: „ve společnosti existuje nízké povědomí o tom, jak trestný čin dopadá na oběť a jak ji poznamenává. Schopnost pochopit, že viktimizace je událost, která otřese jedincem a představuje nadlimitní stres, který zaplavuje psychiku oběti a vede ke zborcení naučených scénářů jednání, v obecném povědomí chybí.“ Rozpaky a nepochopení nad paradoxním chováním oběti vzbuzuje především pasivita oběti, označována jako „naučená bezmoc“, strach z agresora, závislost na oběti či již zmíněný stockholmský syndrom. Násilný partnerský vztah je nejzávažnějším stresorem v párovém soužití. Fatálním vyústěním DN je vražda mezi partnery, manželi nebo blízkými osobami žijícími převážně ve společném obydlí. „Pokud DN nekončí usmrcením jednoho z aktérů, převážně oběti (pachatele pouze výjimečně), bývají následky fyzického útoku dobře patrné v podobě různých tělesných zranění. Ta jsou zpravidla navenek dobře identifikovatelná, a to nejen lékařem. Potíže při zjištění jejich původu však mnohdy způsobují sami oběti, kdy se tato viditelná zranění snaží skrýt případně jejich vznik odůvodňovat vlastním nešikovným jednáním.“ (Voňková, Oplatek, 2015, s. 22-23)

Voňková, Spoustová, (2016, s. 50) definují viktimizaci jako „proces poškozování a způsobování újmy určitému jedinci, který se tak stává obětí určitého trestného činu.“ Jedná se o tzv. viktimizace primární. Viktimizace začíná, ale zpravidla nekončí útokem na oběť. Na újmu způsobenou obětí trestným činem se mohou nabalovat další, zraňující události. Bohužel ani v průběhu trestního řízení není oběť mnohdy ušetřena další újmy, tzv. sekundární viktimizace. (Voňková, Spoustová, 2016, s. 50)

Stejně tak může docházet k sekundární viktimizaci v sociální práci, psychologii či zdravotnictví. V případě zdravotnictví se dává do „vztahu s druhotným zraňováním a vystavováním oběti, zejména dítěte, nadbytečné psychické zátěži. Jedná se např. o opakované výpovědi, nedůvěra v to, co dítě říká, obviňování dítěte nebo přenášení odpovědnosti na dítě.“ (Úlehlová a kol. autorů, 2009, s. 72)

Voňková, Oplatek (2015, s. 24) uvádí, že: „mezi primární a sekundární viktimizací je zásadní rozdíl. Zatímco primární viktimizaci plně kontroluje pachatel a v podstatě jí nelze předejít, sekundární viktimizaci předejít lze, a to vhodnou zákonnou úpravou a praktickým výcvikem.“

Objevuje se také označení terciární viktimizace, pod kterou je skryta neschopnost oběti vyrovnat se s traumatickým zážitkem. Na rozdíl od obětí náhodného trestného činu, kdy se oběť potýká ze strachu z nepředvídatelného světa, ve kterém se může stát cokoliv. V

případě obětí DN, kdy ji napadne osoba blízká, vyvolává toto napadení u oběti nízké sebevědomí a pocit vlastní viny, které jen dále vedou k upoutání se k násilné osobě. (Voňková, Oplatek, s. 25)

Dříve bylo uvedeno, že násilí mezi partnery má genderový rozměr. Voňková, Oplatek odkazují na studii Global Study on Homicide z roku 2013, kterou realizuje United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), ve které je mimo jiné uvedeno, že „za poslední rok bylo v Evropě 79 % obětí zabitých partnerem ženského pohlaví. Hovoříme-li o násilí na ženách, tak je zapotřebí si uvědomit, že vraždy jsou jen špičkou ledovce. Dokonce i v zemích, kde je počet zavražděných žen nízký, existuje významný podíl žen, které v průběhu života zažily fyzické a/nebo sexuální násilí. V ČR, Dánsku, Německu, Norsku či Velké Británii zažila partnerské násilí téměř jedna čtvrtina až třetina žen.“ Autoři taktéž uvádí „studii Femicide in the European Union Latin America, která konstatuje, že zatímco počty vražd v Evropě v posledních letech klesají, tak totéž neplatí pro vraždy v kontextu DN. Polovina zavražděných žen v Německu byla zabita současným nebo minulým partnerem a ve Francii počet žen zabitých v situaci DN stoupl v roce 2012 oproti roku 2011 o více než 20%. Tento vzrůstající trend zaznamenává také Itálie.“

Práce s obětí domácího násilí

Práce s oběťmi DN nese určitá specifika, která vycházejí z jejího prožívání a jednání. Tato specifika lze shrnout do několika zásad, které je dobré dodržovat. Mezi tyto zásady se nejčastěji uvádí:

- Dát oběti prostor, aby mohla o prožitých traumatech hovořit, ve vyprávění ji nepřerušovat.
- Postupovat citlivě, být trpělivý, nespíchat, oběť potřebuje čas na formulování problému, těžko se jí s prožitým traumatem hovoří.
- Ujistit ji, že věříme tomu, co říká, i když to může znít nepravděpodobně.
- Nedotýkat se oběti, jen výjimečně a s jejím svolením.
- Pravdivě informovat o složitosti řešení, nedávat plané naděje, neslibovat nespílitelné.
- Zajistit bezpečnost oběti a jejich dětí, vypracovat tzv. bezpečnostní plán.

- V případě ženské oběti DN je také vhodné zvážit i pohlaví pracovníka, zejména při prvním kontaktu. Je vhodnější, aby s obětí pracovala žena. (Bednářová, Marková, Wünschová, Bláhová, 2009, s. 41)

Stejně tak jsou odborníky shrnuty nejčastější chyby při práci s oběťmi domácího násilí, mezi které patří zejména utěšování, litování, ale také vyčítání, obviňování, milosrdné lži či plané sliby.

Práce lze rozdělit do určitých úseků v závislosti na tom, v které fázi se pracovník s obětí dostává do kontaktu. Jedná se o první kontakt, motivaci k řešení, krizová intervence, systematická pomoc při řešení DN a podporu nastartovaného způsobu života. (Bednářová, Marková, Wünschová, Bláhová, 2009, s. 41)

Bezpečnostní plán

Bezpečnostní plán bývá vypracováván zpravidla při prvním kontaktu s obětí. Oběť v této fázi obvykle žádá o pomoc ve chvíli, kdy se cítí ohrožena nebo byla napadena takovým způsobem, který ji ohrozil na životě, případně psychickém zdraví. A v případě, že oběť nadále zůstává ve společné domácnosti s násilnou osobou, nebo je riziko, že ji nadále bude vyhledávat a v násilí pokračovat, je nezbytné pomoci ji vypracovat tento bezpečnostní plán. Jeho cílem je právě minimalizovat možné ohrožení oběti v případech, že hrozí ze strany násilné osoby riziko napadení. Především proto, že v momentě kdy oběť oznámí svůj záměr odejít ze vztahu, tak riziko napadení a jeho brutalita vzrůstá. V tomto případě se tedy za výhodu považuje možnost odchod od násilné osoby dopředu naplánovat a načasovat, kdy si oběť má možnost sbalit své osobní věci a důležité dokumenty a doklady. Mnohdy však probíhá odchod (útěk) neplánovaně jako okamžitá reakce na akutní napadení, při kterém byla oběť ohrožena na životě a zdraví. (Bednářová, Marková, Wünschová, Bláhová, 2009, s. 42-43)

Bezpečnostní plán se zaměřuje na zmapování zdrojů oběti a vytvoření účinných strategií, které může v případě ohrožení využít. Zpracování plánu vychází ze zjištění povahy útoků, okolností, které je vyvolávají, možnosti ochrany a okamžité pomoci v bezprostředním okolí. (Bednářová, Marková, Wünschová, Bláhová, 2009, s. 43-45)

4. DOMÁCÍ NÁSILÍ V PRÁVNÍM SYSTÉMU ČR

Ochranu před domácím násilím v českém právu lze rozlišit do několika období, podle přístupu k domácímu násilí.

Prvním takovým obdobím, jak uvádí Voňková, Spoustová (2016, s. 95) ve své knize je „**období popírání**“, datované mezi lety 2000 - 2004. U zrodu institucionální ochrany osob ohrožených DN stály, podobně jako v jiných státech, ženské nevládní organizace, které monitorovali dodržování lidských práv nebo zaměřené na pomoc obětem trestných činů. „Cílem jejich snažení bylo otevřít problematiku DN na veřejnosti a poukázat jeho devastující účinky a vytvořit systém vzájemně provázaných opatření na ochranu ohrožených osob dříve, než intenzita DN dosáhne společenské nebezpečnosti trestného činu.“

První snahy o legální odsouzení DN cestou poslaneckých návrhů byli neúspěšné. Iniciativní občanské aktivity (proFem, Rosa, Bílý kruh bezpečí), exekutiva, zákonodárci, justice i policejní orgány si, i přes veškerou snahu, vzájemně nenaslouchali. Zlom nastává v roce 2002, kdy Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen (dále jen Výbor) posoudil druhou pravidelnou zprávu ČR o plnění závazků z Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen za období od 1. 1. 1995 do 30. 6. 1999. Výbor vyjádřil znepokojení nad přetrvávajícím násilím na ženách, včetně DN a vyzval ČR ke stíhání a potrestání tohoto násilí a vytvoření takových právních institutů, aby oběti násilí měly k dispozici prostředky ochrany, včetně příkazů a zákazů přiblížení pro násilnou osobu. Svoji roli sehrálo Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy členským státům Rec (2002) 5, které vyzývá členské státy, aby přijaly opatření, která by umožnila soudům vydat předběžné opatření k ochraně obětí, spočívající v zákazu pachatelů obětí kontaktovat, komunikovat s ní, přiblížit se k ní, pobývat v určitých objektech nebo do nich vstoupit. Vzhledem k absenci systémového přístupu k řešení otázky násilí na ženách v České republice byla v souladu s opatřeními vyplývajícími z „Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti mužů a žen“, pod vedením Ministerstva vnitra České republiky, vytvořena v roce 2002 meziresortní pracovní skupina, do níž byli nominováni zástupci zainteresovaných resortů a tří nevládních neziskových organizací. Tato skupina realizovala v letech 2002 – 2004 „Modelový mezioborový projekt k vytvoření právního rámce a metodických postupů pro zavedení interdisciplinárních týmů, spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí.“ V rámci tohoto projektu byl uspořádán

cyklus odborných diskuzí pod společným názvem „Kulaté stoly o domácím násilí v České republice.“ (Voňková, Spoustová, 2016, s. 96 – 97)

Následovalo **tzv. období potírání** (2004 – 2007), kdy bylo na základě těchto odborných diskuzí docíleno společenského konsensu. Ten našel své vyjádření v trestním zákoně, který novelou upravil trestnost domácího násilí ve znění § 215a „Týrání osoby žijící ve společném bytě nebo domě“, s účinností od 1. června 2004.⁷ Trestností domácího násilí deklaroval stát jeho nepřipustnost. Tuto právní úpravu přebírá i aktuální trestní zákoník, účinný od 1. ledna 2009.⁸

Do této změny právní úpravy v souvislosti šlo v souvislosti s DN pachatele postihnout podle různých ustanovení trestního zákona, každopádně jejich aplikace byla mnohdy velmi těžkopádná a na vyřešení celé situace často nedostačovala. Jednalo se především o „naplnění skutkové podstaty řady trestných činů jako je například - § 197a trestný čin (dále jen TČ) nebezpečného vyhrožování, § 215 TČ týrání svěřené osoby, § 235 TČ vydírání, § 231 TČ omezování osobní svobody, § 241 TČ znásilnění a v nejhorším případě § 219 TČ vraždy. Z aplikační praxe je však potvrzeno, že nejčastěji byl incident vykazující znaky DN posuzován podle § 49 zákona o přestupcích⁹, přestupky proti občanskému soužití.“ (Střílková, Fryšták, 2009, s. 28)

Ačkoliv se to v dnešní době zdá v demokratických státech zcela samozřejmé, není tomu tak dávno, kdy nebylo možné obvinít manžela oběti ze znásilnění s trestněprávními důsledky. „Například podle anglického práva se manžel nemohl dopustit znásilnění manželky až do roku 1991. A i dnes stále existují státy – např. Subsaharské Afriky, kdy si manžel může nakládat se svoji ženou dle své libovůle a společnost i zákony to neodsuzují.“ (Králičková, 2011, s. 120)

Zahraniční praxe však ukazovala na nutnost přijmout, vedle represivních, i taková opatření, která by systémově upravila pomoc osobám ohroženým DN, počínaje ingerencí policie v rodinách, kde k násilí docházelo, až po psychologickou, sociální a právní pomoc jeho obětí. Expertní skupina pracující na věcném záměru zamýšleného zákona představila v říjnu 2004 Návrh zákona o ochraně před domácím násilím. Ten byl předložen Poslanecké

⁷ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (§ 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí)

⁹ Zákon č.200/2009 Sb. O přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

sněmovně Parlamentu České republiky a v březnu 2006 byl přijat, a to s účinností od 1. ledna 2007 jako Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

Tento zákon se zapsal do podvědomí veřejnosti jako „**zákon o ochraně před domácím násilím**“. Legislativně byl zpracován jako složená novela několika zákonů:

- zákona o Policii ČR¹⁰, který nově upravoval vykázaní násilné osoby, tzv. institut vykázaní;
- občanského soudního řádu¹¹, který nově obsahoval speciální předběžné opatření spočívající v personální a teritoriální ochraně osoby ohrožené;
- trestního zákona, s novou sankcí za závažné nebo opakované porušení policejního vykázaní nebo předběžného opatření stanoveného soudem.
- zákona o sociálním zabezpečení¹²,
- a zákon o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení¹³ (Voňková, Spoustová, 2016, s. 97)

Přijetím zákona o ochraně před domácím násilím se Česká republika zařadila mezi státy EU, které mají ve svém právu komplexně upravenou ochranu ohrožených osob před DN. Tento zákon je koncipován na principu priority práv – zásah do soukromé sféry je přípustný pouze tehdy, je-li nezbytný pro ochranu života, zdraví, práv a svobod jiných ohrožených osob. Dále na principu subsidiarity, kdy je bezpečnost osoby ohrožené násilím zajištěna opatřeními netrestní povahy a role trestního práva je subsidiární. Princip odvrácení hrozby deklaruje, „že zákonná opatření jsou preventivní reakcí na nebezpečné chování násilné osoby a prevencí rizika opakování násilného jednání. Stejně tak je důležitý princip přiměřenosti a minimalizace zásahů, kdy je druh, trvání a intenzita zásahu policisty určována účinnou ochranou a minimálním zásahem do ústavně zaručených práv a svobod. Posledním principem je výměna informací, zejména mezi policisty, intervenčními centry a orgány sociálně-právní ochrany dětí, tj. interdisciplinární spolupráce.“ (Voňková, Spoustová, 2008, s. 83 - 85)

¹⁰ Zákon č. 283/1991 Sb., O Policii České republiky

¹¹ Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

¹² Zákon č. 100/1988 Sb., O sociálním zabezpečení

¹³ Zákon č. 114/1988 Sb., Zákon České národní rady o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení

„Vyváženost zákona zajišťují tzv. „tři pilíře“ ochrany, kterou zajišťuje Policie ČR – institut vykazání, intervenční centra – sociální pomoc a soudy – právní pomoc, především speciálním předběžným opatřením. Oběť je tedy chráněna veřejnoprávní i soukromoprávní cestou a je chráněna osobně i teritoriálně. Důraz je tedy kladen na ochranu osoby v jejím přirozeném prostředí, tj. společném obydlí a jeho bezprostředního okolí, a také povinnost násilné osoby opustit společné obydlí na přiměřeně dlouhou dobu, nikoliv odchod ohrožené osoby, jak se většinou dělo před přijetím tohoto zákona. Ohrožená osoba pak má možnost vyhodnotit situaci a naplánovat další kroky nezbytné pro vyřešení situace.“ (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 32)

Voňková, Spoustová (2016, s. 98) k těmto změnám dále uvádí: „Tyto předpisy sice zajišťovaly relativně rychlou ochranu ohrožených osob, ale reflexe domácího násilí absentovala jak v občanském zákoně, tak v zákoně o rodině, což v praxi vyvolávalo závažné problémy. Toto vakuum odstranil až nový občanský zákoník a úprava občanského soudního řízení, které, v soukromoprávní rovině, formulují sankce pro násilné osoby, a i dlouhodobějšího charakteru. Významnou legislativní událostí, která přispívá ke zlepšení postavení nejen obětí domácího násilí, ale i všech obětí trestných činů, je zákon o obětech trestných činů, účinný od srpna roku 2013.“

4.1. Aktuální právní ochrana před domácím násilím v zákonech ČR

V současné době lze do právní úpravy ochrany před domácím násilím zařadit především:

- zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím – viz dřívější text;
- zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky;
- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách;
- zákon č. 356/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen ZSPOD);
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník;
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, tzv. trestní řád;
- zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství;
- zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích;
- zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů;
- zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník;

- zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 239/2008 Sb., kterým se mění některé zákony související s registrovaným partnerstvím.

Nový občanský zákoník

Přijetí zákona č. 89/2012 Sb., nového občanského zákoníku (dále jen NOZ), je výsledkem mnohaletého pokusu předních odborníků v oblasti práva upravit soukromoprávní vztahy v jednom kodexu. Nové soukromé právo přineslo do českého právního řádu mnoho změn. Domácí násilí v něm však stále není jako pojem striktně definováno. (Voňková, Spoustová, 2016, s. 108)

Ochranu ohrožené osobě poskytuje NOZ především v souvislosti se společným bydlením, § 751 odst. 1 NOZ: *„Pokud se stane další společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije, může soud na návrh dotčeného manžela omezit, popřípadě i vyloučit na určenou dobu právo druhého manžela v domě nebo bytě bydlet.“*

Z procesních předpisů¹⁴ vyplývá, že k podání návrhu na vydání předběžného opatření je legitimován každý člen společné domácnosti, kdo je jako člen rodinné domácnosti vystaven domácímu násilí, tedy např. i nezletilé dítě.

Významným institutem na ochranu před DN je speciální typ předběžného opatření. **„Předběžné opatření** je institut sloužící k zatímní úpravě poměru účastníků, kdy před zahájením řízení může předseda senátu nařídit předběžné opatření, je-li třeba, aby zatímně byly upraveny poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen. Účelem tohoto institutu je zabránit nepříznivým následkům, které by před zahájením a po dobu soudního řízení ve věci mohly nastat do doby, než soud vydá pravomocné rozhodnutí. Proto je o takovém návrhu nutno rozhodnout bezodkladně, pokud tu není nebezpečí prodlení. Předběžné opatření neprejudikuje konečné rozhodnutí v meritu věci a s jeho zánikem či zrušením může být spojena odpovědnost navrhovatele za újmu tím vzniklou jiným osobám.“ (Voňková, Spoustová, s. 114)

¹⁴ § 402 odst. 1 Zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Podle současné právní úpravy rozlišujeme v rámci civilního řízení 3 skupiny předběžných opatření:

- předběžná opatření na ochranu před domácím násilím;
- předběžná opatření před zahájením a po zahájení řízení;
- předběžná opatření ve věcech nezletilých. (Voňková, Spoustová, 2016, s. 113 – 114)

„Právní úprava předběžných opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí byla s účinností od 1. 1. 2014 zahrnuta do zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále také jen ZŘS), konkrétně do ustanovení § 400 až § 414. Stejně jako doposud je řízení o předběžném opatření možné zahájit pouze na návrh. Příslušným k nařízení předběžného opatření však již není soud, který by byl příslušný rozhodovat o věci samé, nýbrž obecný soud navrhovatele. Tuto změnu lze dozajista shledat pozitivní, neboť navrhovatel tak vždy bude soudu blíže. Vedle obecných náležitostí stanovených §42 odst. 4 OSŘ musí návrh obsahovat vylíčení skutečností, které osvědčují, že je společné bydlení navrhovatele a odpůrce v domě nebo bytě, ve kterém se nachází společná domácnost, pro navrhovatele nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči navrhovateli nebo jinému, kdo ve společné domácnosti žije, anebo vylíčení skutečností, které osvědčují nežádoucí sledování nebo obtěžování navrhovatele (tzv. materiální předpoklady návrhu). Zákonodárce zcela odůvodněně setrval u nutnosti osvědčení tvrzených skutečností a nikoliv jejich prokázání. Neboť stejně jak tomu bylo před 1. 1. 2014, v průběhu řízení o předběžném opatření soud vůbec neprovádí dokazování.“¹⁵

Pro osoby dotčené domácím násilím jsou relevantní tři komplexy požadavků, a to požadavek na zdržení se týrání, vyhrožování, obtěžování, přibližování – zaměřené především na ukončení násilného a obtěžujícího chování agresora; ochranné požadavky týkající se bydlení, disponování společným majetkem; úprava péče o nezletilé děti, příp. úprava vyživovací povinnosti. Navrhovatel (ohrožená osoba) se v těchto případech může domáhat zejména, aby odpůrce (násilná osoba):

- a) opustil společné obydlí, nebo do něj nevstupoval;

¹⁵ CHALUPSKÁ, Lenka. K současné úpravě předběžných opatření proti domácímu násilí - I. část. *Právní prostor* [online]. 2015 [cit. 2017-01-20]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/k-soucasne-uprave-predbeznych-opatreni-proti-domacimu-nasili-i-cast>

- b) nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam;
- c) zdržel se setkávání s navrhovatelem, nebo
- d) zdržel se nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele. (Voňková, Spoustová, 2016, s. 114 – 115)

V rozhodnutí soud poučí přiměřeným způsobem navrhovatele o dalších vhodných opatřeních směřujících k jeho ochraně. Významnou novinku přinesl § 403 odst. 3 ZŘS, podle nějž má nezletilý starší 16 let pro řízení plnou procesní způsobilost. Výjimkou by byl pouze případ, že by nezletilý i přesto, že dosáhl věku 16 let, nebyl pro svou nedostatečnou rozumovou či volní vyspělost schopen být v řízení procesně samostatný. Za takové situace by nezletilý byl zastoupen zákonným zástupcem, popřípadě by mu soud jmenoval opatrovníka. Zákon také odstranil dlouhodobé nejasnosti ohledně možnosti podání návrhu na předběžné opatření v případě stalkingu a ex-partner stalkingu. (Voňková, Spoustová, 2016, s. 115)

„Podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 totiž nebylo zřejmé, zda se lze před těmito jednáními chránit prostřednictvím předběžného opatření podle § 76b OSŘ či nikoli. Nová právní úprava tuto nejasnost vyřešila, když zákon výslovně na případy nežádoucího sledování či obtěžování pamatuje a zahrnuje je pod ochranu proti domácímu násilí, ačkoli se z důvodu absence typizovaných znaků o domácí násilí nejedná.“¹⁶

Soud rozhoduje o vydání předběžného opatření bez jednání do 48 hodin. Rozhodnutí je vykonatelné vydáním a trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti. V případech, kdy nařízení předběžného opatření navazuje na rozhodnutí vydávaná podle jiného právního předpisu – např. vykázaní, a lhůta pro trvání vykázaní před nabytím vykonatelnosti předběžného opatření neuplynula, prodlužuje se o tuto dobu trvání předběžného opatření. ZSŘ stanoví striktně lhůty pro odvolání. Striktní určení lhůt je v těchto případech důležité. Před uplynutím doby vykonatelnosti předběžného opatření může navrhovatel podat návrh na prodloužení doby trvání tohoto opatření. Soud má možnost nařídit jednání.¹⁷ Na tomto jednání, veden zásadou ústnosti a bezprostřednosti, může vycházet z konkrétního

¹⁶ CHALUPSKÁ, Lenka. K současné úpravě předběžných opatření proti domácímu násilí - I. část. *Právní prostor* [online]. 2015 [cit. 2017-01-20]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/k-soucasne-uprave-predbeznych-opatreni-proti-domacimu-nasili-i-cast>

¹⁷ § 411 NOZ

pozorování účastníků a jejich vzájemných reakcí, přestože je přímá konfrontace osoby ohrožené s násilnou zpravidla pro navrhovatele velmi stresující. Odborníci poukazují na tento procesní nedostatek, který by měl být odstraněn možností dokazování účastnickou výpovědí v nepřítomnosti odpůrce. Z praxe se dále ukazuje za problematickou oblast finanční možnosti ohrožené osoby, kdy by měla mít právo na bezplatnou právní pomoc ve všech řízeních, a aby byly v těchto řízení zastoupeny advokátem. Předběžné opatření zaniká nejpozději uplynutím šesti měsíců od jeho vykonatelnosti. (Voňková, Spoustová, 2016, s. 122)

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Na základě tohoto zákona je policie ČR oprávněna podle § 44 – 47 po vyhodnocení situace použít institut vykázání. Tento institut byl od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2008 v režimu správního řádu a policisté vydávali rozhodnutí o vykázání, popř. zákazu vstupu, pokud se násilná osoba nacházela v době vykázání mimo společnou domácnost. Vzhledem k tomu, že rozhodování podle správního řádu bylo pro policisty příliš zatěžující a mnohdy jim působilo nemalé aplikační problémy, zákon byl s účinností od 1. 1. 2009 novelizován a policisté nyní vydávají pouze potvrzení o vykázání mimo režim správního řádu. Vykázání má tak podobu tzv. faktického úkonu, tj. úkonu neformálního. Novelizací byl také zrušen zákaz vstupu a zůstal pouze institut vykázání. (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 33)

§ 44 Zákona č. 273/2008 Sb. o Policii ČR říká:

(1) „Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.

(2) Vykázání trvá po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních v průběhu vykázání se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.

(3) Vykázání oznámí policista ústně vykázané i ohrožené osobě a vyhotoví potvrzení o vykázání, které jim předá proti podpisu. Součástí potvrzení o vykázání je vymezení

prostoru, na který se vykázaní vztahuje, uvedení totožnosti ohrožené a vykázané osoby, poučení o právech a povinnostech vykázané osoby a adresa útvaru policie, u kterého si může vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázaní. Odmítne-li ohrožená nebo vykázaná osoba potvrzení o vykázaní převzít nebo odmítne-li písemně potvrdit jeho převzetí, policista tuto skutečnost uvede v úředním záznamu.“

V praxi nejprve policista vyhodnotí přítomnost znaků domácího násilí, čili opakovanost jednotlivých incidentů, stupňování, neměnné role ohrožené a násilné osoby a společnou domácnost. K tomu použije informace získané od oznamovatele, ohrožené osoby, násilné osoby a ostatních osob (jako jsou např. sousedé, příbuzní, zdravotníci) a lustrací v informačních systémech, zda už Policie ČR v minulosti řešila incidenty v dané domácnosti. Dále zkoumá aktuální situaci na místě, tj. intenzitu útoku, jeho průběh, předchozí výjezdy, míru rizika dalšího útoku pro ohroženou osobu po odjezdu Policie ČR, což vyhodnocuje pomocí metody SARA DN¹⁸, a posuzuje podle vlastního uvážení nebezpečnost násilné osoby a riziko eskalace. (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 33)

Policejní orgány mají také oznamovací povinnost, kdy uvědomují o vykázaní intervenční centra, příslušný civilní soud a v případě přítomnosti nezletilých dětí v rodině, také orgán sociálně-právní ochrany dětí. A to kopií záznamu o vykázaní do 24 hodin od vstupu do společného obydlí.¹⁹

Zákon č. 356/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vymezuje práva a povinnosti orgánů sociálně-právní ochrany při ochraně dětí žijících v rodinách poznamenaných DN. Veškerá opatření orgánu sociálně-právní ochrany dětí jako orgánu veřejné správy musí být v souladu s veřejným zájmem, přičemž opatření na ochranu před DN nepochybně takovými opatřeními jsou. 1. ledna 2014 nabyla účinnosti směrnice Ministerstva práce a sociálních věcí²⁰, která stanoví povinnost zaměstnanců orgánu sociálně-právní ochrany dětí zachovávat mlčenlivost nejen o místě pobytu rodiče ohroženého domácím násilím, ale

¹⁸ SARA DN (Spousal Assault Risk Assessment) je diagnostická metoda zjišťující a posuzující rizikové faktory pro další ohrožení, a to jak u oběti, tak pachatele. Autoři této metody udělili výhradní povolení pro její užívání v ČR Bílému kruhu bezpečí, který ji adaptoval na naše podmínky a zároveň zajišťuje proškolení těch, kteří ji zajišťují. (Voňková, Spoustová, 2016, s. 63)

¹⁹Centrála Bílého kruhu bezpečí, o.s.: Přehled hlavních změn v nové právní úpravě institutu vykázaní [online]. 2009. [cit.2017-01-21] Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/pravni-uprava/prehled-hlavnich-zmen-v-nove-pravni-uprave-institutu-vykazani/>

²⁰ Směrnice MPSV č. j. 2013/26780-21 ze dne 19. 9. 2013

rovněž o všech údajích, které by mohly vést ke zjištění místa pobytu tohoto rodiče. Tento zákon byl v posledních letech významně novelizován i v souladu s NOZ. (Voňková, Spoustová, 2016, s. 101 – 102)

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, stanovuje mimo jiné kompetence intervenčních center při poskytování pomoci obětem DN a to v § 60 odst. 1:

„Na základě vykázaní ze společného obydlí podle zvláštního právního předpisu je osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu o vykázaní intervenčnímu centru. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společné obydlí nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví. Sociální služby v intervenčním centru jsou poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové.“

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – jeho zásadním přínosem je důraz na trestněprávní ochranu osobnostních práv a svobod člověka, jeho života, zdraví, lidské důstojnosti, na ochranu fungující rodiny, nezletilých dětí a starých, nemocných a bezmocných jedinců. (Voňková, Spoustová, 2016, s. 103)

V § 354 trestního zákoníku je také vymezeno Nebezpečné pronásledování, nazývané také jako stalking. Veřejnosti je tento pojem již poměrně známý, jak ale uvádí JUDr. Tomáš Durdík ve Zpravodaji BKB „má tato zákonná úprava i určitá úskalí v praxi orgánů činných v trestním řízení, jako je především prokazování způsobilosti konkrétního pachatele vzbudit v daném případě v pronásledované osobě obavu o její život, zdraví nebo o život a zdraví osob jí blízkých. Stejně tak lze za handicap považovat i poměrně nízkou trestní sazbu, která je v trestním zákoníku vymezena horní hranicí odnětí svobody ve výši jednoho roku, pokud nejsou naplněny další skutečnosti přitěžující pachateli (pronásledovaná osoba je těhotná či dítě, nebo k pronásledování dochází za použití zbraně)“ (Durdík, 2016, s. 25)

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), který byl novelizován v souvislosti s přijetím zákona o obětech trestných činů, posílil procesní postavení osoby poškozené a ustanoveními o předběžných opatřeních, která lze uložit obviněným pachatelům, i ochrany dětí.

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství v rámci své působnosti se státní zastupitelství podílí na prevenci kriminality a poskytování pomoci obětem trestné činnosti.²¹

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů stanovil zákonné mantinely pro dodržování práv obětí. Dále upravil možnosti poskytování pomoci právní, psychologické, sociální i peněžité. „Obětí se dle zákona rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.“²²

Zákon dále vymezuje právo oběti mít důvěrníka. Toto právo vyplývá z § 21 tohoto zákona. Důvěrníkem může být fyzická osoba způsobilá k právním úkonům a starší 18 let. Může oběť doprovázet k hlavnímu líčení, a to i v případě vyloučení veřejnosti. Nesmí však zasahovat do průběhu úkonu. Pokud by tuto pasivní roli porušil, mohl by být vyloučen z účasti na úkonu. Jeho hlavním posláním je doprovod oběti k soudnímu řízení a poskytování jí psychické a morální podpory. Jak uvádí Bílý kruh bezpečí ve svém Zpravodaji, „i po třech letech od platnosti zákona o obětech, nejsou všichni policisté ani všichni soudci obeznámeni s právem oběti mít tohoto důvěrníka. Je tedy důležité tento institut potřeba veřejnosti i nadále přibližovat.“ (Vitoušová, 2016, s. 16)

Aby všechna přijatá opatření sloužící k ochraně obětí a postihu pachatelů DN, včetně prevence tohoto patologického jevu, ve shora zmíněných zákonech, mohla fungovat, je nutná interdisciplinární spolupráce mezi policejními orgány, státními zástupci, soudy, intervenčními centry, orgány sociálně-právní ochrany dětí a nevládními organizacemi etablovaných v oblasti pomoci obětem trestných činů.

Voňková, Spoustová (2016, s. 189) dále uvádí: „Již při tvorbě zákona o ochraně před domácím násilím bylo jasné, že vedle institutu vykazání musí být přijata i doprovodná opatření sociální povahy, konkrétně zřízení specializovaných pracovišť, která by poskytovala komplexní pomoc osobám ohroženým DN a současně úzce spolupracovala s Policií ČR. Touto institucí jsou intervenční centra (dále jen IC), která vznikla v České republice pro vzoru rakouských intervenčních center. IC nenahrazují funkční složky sociální pomoci poskytované obcemi nebo nevládními organizacemi osobám ohrožených

²¹ § 4 odst. 2 Zákona č 283/1993 Sb. o státním zastupitelství

²² § 2 odst. 1 a 2 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

DN (azylové domy, poradny), ale jsou nezastupitelným překlenovacím článkem mezi policejním omezením osoby násilné a občanskou i sociální emancipací osoby ohrožené.“
Intervenčním centřům a jiných institucím systému pomoci obětem domácího násilí bude věnováno více pozornosti v druhé části této práce při rozboru institucí ochrany před DN v rámci Olomouckého kraje.

V rámci právní úpravy je nutné také zmínit Úmluvu Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, tzv. Istanbulskou úmluvu. „Tato úmluva je prvním mezinárodně právně závazným nástrojem, jenž představuje globální právní rámec zaměřený na prevenci násilí, ochranu obětí a odsouzení agresorů. Istanbulská úmluva dává do přímé souvislosti vymýcení násilí páchaného na ženách a domácího násilí s dosažením genderové rovnosti.“ (#ZaIstanbul, 2016, s. 7)

Ve své preambuli Úmluva uznává „strukturu de iure i de facto charakter takového násilí, jež je příčinou i důsledkem nerovných mocenských vztahů mezi muži a ženami a jež omezuje plnohodnotný rozvoj žen.“ K překonání této nerovnosti Úmluva požaduje, aby státy prováděly politiky v oblasti rovnosti žen a mužů a posilovaly postavení žen. Úmluva ale rovněž apeluje na státy, aby stejná opatření vztáhly i na jiné možné oběti DN, konkrétně muže, děti a seniory. Ačkoliv byla úmluva přijata Výborem ministrů Rady Evropy již v roce 2011. Česká Republika patřila k jejím nejpozdějším signatářům. Podepsala ji až 2. 5. 2016 a lze očekávat její ratifikaci do konce roku 2018. Je to poměrně smutné, že v našem státě trvalo tak dlouho, než jsme se k této úmluvě přidali, i vzhledem k tomu, že mezi první ratifikující země patří např. Turecko, a že jsme ji nepřijali bez výhrad. (#ZaIstanbul, 2016, s. 7-11)

5. PRAKTICKÁ ČÁST

5.1. Ekonomické dopady domácího násilí

Rozšířené šetření ekonomických dopadů je ve světě vidět od 90. let (např. Švýcarsko, Rakousko, Velká Británie, Nizozemsko, Kanada, Austrálie, Nový Zéland a další). „V roce 2004 Světová zdravotnická organizace (WHO) provedla mapující přehled 119 mezinárodních studií, které se zabývají ekonomickými dopady mezilidského násilí. Závěry zahraničních studií poukazují na potřebu systematicky sbírat a vyhodnocovat data o ekonomických dopadech domácího násilí ve všech společnostech, kde by tato data následně mohla sloužit jako podklad pro tvorbu politik a rozvoj všech preventivních opatření.“ (Kunc a kolektiv, 2012, s. 15)

„Dle studie z roku 2006 přichází Švédsko každoročně o přibližně 100 mil. USD (tedy více než 2 mld. Kč) v důsledku snížení produktivity práce způsobené domácím násilím. Ještě závažnější negativní ekonomické dopady odhadují španělská a francouzská studie z roku 2010, které ztrátu v důsledku negativních dopadů domácího násilí na trh práce odhadují na 990 mil. USD (tedy téměř 20 mld. Kč) ve Španělsku a 1 500 mil. USD (přes 30 mld. Kč) ve Francii.“²³

Cílem těchto šetření není tedy pouhé vyčíslení ekonomických nákladů. Neboť cenu, kterou oběti za domácí násilí platí, ani vyčíslit nelze. Stejně tak nelze vyčíslit hodnotu lidského života, a není to ani smyslem těchto šetření. Skutečné humánní náklady jsou zcela jistě nezměřitelné. Ekonomické dopady si však zaslouží také svou pozornost, neboť jednak nám ukazují jak dalekosáhlé dopady domácí násilí má, a jednak že má mimo lidskou a společenskou sféru i ekonomickou dimenzi.

V roce 2012 vydalo Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí proFem o.p.s. studii Ekonomické dopady domácího násilí v České republice. Tato studie vznikala jako nový pohled na domácí násilí, jako sociopatologického jevu společnosti, kdy základním cílem bylo zjistit: Kolik stojí domácí násilí Českou republiku? Jak je ve studii uvedeno: „Je i zásadním příspěvkem k plnění Národního akčního plánu prevence domácího násilí na léta

²³ Úřad vlády ČR: *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015-2018* [online]. 2015. 30 s. (DOC). [cit. 2016-10-30] Dostupný z: <https://www.vlada.cz/scripts/modules/fg/fulltxt.php?langid=1&locale=CZ&sort=rank&searchtext=ak%C4%8Dn%C3%AD+pl%C3%A1n+prevence+dom%C3%A1c%C3%ADho>

2010-2014, kde jsou analýzy a studie v této problematice jednou z priorit. V tomto plánu je mimo jiné konstatováno, že „absence koncepčního řešení domácího násilí má negativní ekonomické dopady na celou společnost, což se projevuje zvýšenými finančními náklady v řadě rezortů.“ Záměrem této studie tedy bylo ukázat za pomoci ekonomických nákladů, o jak závažný problém se jedná a jak velké množství finančních prostředků odčerpává z veřejných rozpočtů.

V této studii jsou vyčísleny náklady:

- Policie České republiky
- Státního zastupitelství
- soudů v trestněprávním řízení i občanskoprávním řízení
- přestupkových řízení
- sociálních služeb
- vyplacených podpor v nezaměstnanosti
- zdravotnictví
- na nemocenskou
- na invalidní důchody
- emocionální náklady osob ohrožených DN.

Naopak zde **nejsou zahrnuty náklady** na straně oběti, případně rodinných příslušníků, jako jsou náklady na léky, náklady na zničené věci oběti, náklady způsobené pracovní neschopností u zaměstnavatele, nepřímé náklady všech zainteresovaných institucí, ostatní zdroje neziskových organizací či náklady na právní služby. (Kunc a kolektiv, 2012, s. 40)

V rámci této studie bylo zjištěno, že 40 % žen od 18 roku do současnosti čelilo alespoň jednou domácímu násilí. Za poslední rok (tj. rok 2011) se jednalo o 11 % žen. V přepočtu na ženskou populaci v České republice, mluvíme o přibližně 400 000 žen. (Kunc a kolektiv, 2012, s. 23)

Náklady na domácí násilí v sociálních službách

Výpočet nákladů sociálních služeb byl stanoven na základě žádostí o dotace z roku 2011, kdy žadatelem byly subjekty poskytující soc. služby s vazbou na domácí násilí. Jedná se tedy o služby azylových domů, krizové pomoci, odborných sociálních poradenství,

telefonních krizových center a sociálně aktivizačních služeb. Míra přibližného využití získaných prostředků na pomoc obětem DN byla stanovena na základě online ankety mezi sociálními poskytovateli ve výši 35 % z celkové částky poskytnutých dotací. „Z celkové částky dotací na sociální služby za rok 2010, které byly ve výši 537 milionů Kč, se jednalo o částku **188 milionů Kč**. V těchto nákladech nejsou zařazeny náklady na IC, která byla hrazena z 15 % hrazena z veřejných rozpočtů, a z 85 % z prostředků strukturálních fondů EU, konkrétně Evropského sociálního fondu. Za rok 2010 získaly IC finanční prostředky v celkové výši 16 milionů Kč. Z veřejných rozpočtů hovoříme o částce **2,4 milionu Kč**.

V oblasti sociálních služeb byla za rok 2010 odhadnuta částka 190,4 milionu Kč na náklady spojené s domácím násilím.“ (Kunc a kolektiv, 2012, s. 41 – 42)

Policie, státní zastupitelství a soudy

Oběti domácího násilí jen zřídka kdy využívají veškeré právní nástroje a ochranu, které jim český právní systém umožňuje, ať už ze strachu z násilného partnera, strachu ze ztráty dětí či nepříznivé finanční situace. Problematickou skutečností je také dokazování skutků s prvkem domácího násilí vzhledem k jeho intimní povaze uskutečňované za zavřenými dveřmi společného obydlí. Policie a další orgány činné v této oblasti řeší jen zlomky všech skutečných případů, přesto však je vzrůstající tendence odhalování DN.

Policie

Při výpočtu nákladů policie byla ve studii stanovena hrubá hodinová mzda ve výši 190,- Kč. Vykázání znamená pro policisty cca 3 hodiny práce, přičemž při něm musí být nejméně dva policisté. Při celkovém počtu 1035 vykázaných osob se tedy jedná o náklady ve výši **1.179.960,- Kč**. Trestní zákon nezná skutkovou podstatu „domácí násilí“. Při prověřování případů DN přichází v úvahu celá řada skutkových podstat, které lze pod tuto problematiku zařadit. Nejčastěji se jedná o § 199 týrání osoby žijící ve společném obydlí. V roce 2010 bylo trestní stíhání zahájeno u 457 případů. Orientační časová náročnost takového případu pro policisty byla odhadnuta na 200 hodin. Při stejné hodinové sazbě 190,- Kč na hodinu se jednalo o náklady trestního stíhání ve výši **17.366.000,- Kč**.

Přičemž bývá zpravidla vypracován i znalecký posudek, který byl odhadnut na částku 30 000 Kč za případ, tj. při 457 případech se jedná o částku **13.100.000,- Kč**.

„Celkové náklady policie jsou dle studie 32.255.900,- Kč. Jak sami autoři uvádí, byl pro výpočet použit jen velmi úzký okruh případů DN, a částka je tedy značně podhodnocená.“ (Kunc a kolektiv, 2012, s. 42 – 45)

Státní zastupitelství

V roce 2010 bylo státními zastupitelstvím vykázáno 836 případů s prvkem domácího násilí. Bylo odhadnuto, že na dozor nad přípravným řízením trestního řízení a na zpracování žaloby je zapotřebí průměrně 25 hodin práce státního zástupce a 5 hodin práce administrativního úředníka. Hrubá hodinová mzda státního zástupce byla stanovena na 350,- Kč za hodinu a u administrativního pracovníka byla stanovena ve výši 93,- Kč za hodinu. **Celková odhadnutá částka ekonomických dopadů DN ve státním zastupitelství byla stanovena po zaokrouhlení ve výši 7,7 milionu korun.** (Kunc a kolektiv, 2012, s. 45 – 46)

Soudy v trestním řízení

V oficiálních statistikách Ministerstva spravedlnosti ČR se sledují počty soudních případů s prvkem DN, včetně toho, kdo byl v daném případě obětí (žena, muž, dítě či senior). V roce 2010 bylo zaevidováno 434 případů s prvkem DN, z toho v 343 případech byla obětí žena. Z expertního posouzení vyplynulo, že na 1 případ je zapotřebí 20 hodin práce soudce/-kyně, přičemž hodinová sazba činí 406,- Kč. Dále je zapotřebí 5 hodin práce vyššího soudního úředníka, který má hodinovou sazbu ve výši 136,- Kč, a 10 hodin práce administrativního pracovníka, který má za 1 hodinu práce 93,- Kč. **Celkové náklady soudů v trestním řízení tedy činí 3,3 milionů Kč.**

Soudy v civilním řízení

Do civilního řízení lze z hlediska problematiky DN násilí zařadit především:

- **Vydání předběžného opatření (dále jen PO) dle § 76 b OSŘ,** tzv. soudní vykázáni, kterých bylo v roce 2010 vydáno 749, na vydání 1 PO je zapotřebí cca 4 hodiny práce soudce. **Odhadnuté náklady jsou tedy ve výši 1.216.376,- Kč.**
- **Rozvody** – rozvod je v naší demokratické společnosti považován za nežádoucí jev. To však neplatí v případě DN, kdy se jedná o nezbytný krok, aby se oběť mohla

navždy vymanit z vlivu násilného manžela. Problematické je ovšem, že v občanském právu mají účastníci rovné postavení. A v praxi se pak stává, že v odůvodnění rozvodu manželství není zmíněno DN nebo je při rozhodování o výchově a výživě nezletilých dětí dáván velký prostor právě násilnému manželovi. Za rok 2010 bylo v ČR rozvedeno 29 730 manželství. Autoři vychází ze zahraničních studií, že v celé jedné třetině rozvodů manželství je příčinou DN. V ČR se tedy jedná až o 10 tisíc rozvodů ročně. Přičemž jeden rozvod je odhadován na 10 práce soudce, 2 hodiny práce vyššího soudního úředníka a 5 hodin práce administrativního pracovníka. **Celkové náklady za rozvodové řízení byly tedy odhadnuty na 48 milionů Kč.**

- **Řízení o úpravě poměrů k nezletilému dítěti** – Vystavování dítěte násilí má vždy nedozírné následky. V praxi českých soudů na tento fakt, nebývá vždy brán zřetel. Spíše se za poslední léta objevují případy, kdy je strach dítěte či jeho nezajem o jednoho z rodičů přičítán tzv. syndromu zneužívaného rodiče²⁴ a dítě je pak nuceno prostřednictvím různých opatření najít k tomuto rodiči vztah, ačkoliv to pro něj může být nesmírně traumatizující. I odborníci poukazují, že se jedná o velmi problematický termín, který je používán bez větší znalosti celé problematiky a bývá zneužíván na úkor dětí, o kterých se rozhoduje. Úprava poměrů k nezletilému dítěti je podmínkou rozvodu manželství, je tedy jeho součástí. Za rok 2010 bylo zaevidováno 17 067 rozvodů manželství s nezletilými dětmi. Při stejné premisi o jedné třetině rozvodů s podtextem DN se tedy jedná o cca 6000 řízení. Součástí těchto řízení je nejméně jeden znalecký posudek z oboru psychologie a pediatrie vzhledem k složitosti celé problematiky zachovat zájmy nezletilého dítěte. Náročnost práce v opatrovnickém řízení byla stanovena u soudce ve výši 30 hodin, u vyššího soudního úředníka 5 hodin a u administrativního úředníka 10 hodin. **Celkové náklady na řízení o úpravě poměrů k nezletilému dítěti byli ve výši 262.830.000,-Kč.**

Z toho tedy bylo vyvozeno, že ekonomické dopady DN ve vybraných civilních řízeních činí 310,9 milionu Kč. (Kunc a kolektiv, 2012, s. 46 – 54)

²⁴ Syndrom zneužívaného rodiče- jeden rodič záměrně vštěpuje dítěti neoprávněný či přehnaný odpor či kritiku vůči rodiči druhému, a přispívá tím k odcizení mezi dítětem a takto stigmatizovaným rodičem (Kunc a kolektiv, 2012, s. 52)

Přestupkové řízení

Přestupky, kterých se může pachatel DN, jsou především dle § 49 zákona č. 249/2000 Sb. přestupky proti občanskému soužití. Přestupky spáchané mezi blízkými osobami (což je u DN vždy) jsou tzv. návrhové přestupky, které lze projednat jen na návrh postižené osoby. Vzhledem ke komplikovanosti celé situace je to jednou z příčin, proč bývá zahájeno takové malé množství přestupkových řízení. V roce 2010 se jednalo o 1983 případů. Další úskalí je problematické dokazování v těchto případech, které je příčinou vysokého procenta zastavených řízení. V roce 2010 bylo zastaveno 904 řízení. Průměrný počet hodin strávených na jednom případě je 7. Expertními odhady byla dále stanovena průměrná hodinová mzda ve výši 140,- Kč za hodinu. **Celkové náklady za přestupkové řízení v roce 2010 byly ve výši 1,9 milionu Kč.** (Kunc a kolektiv, 2012, s. 54 – 55)

Podpora nezaměstnanosti

Studie na základě statistik ČSÚ a údajů Ministerstva práce a sociálních věcí odhadla, že v roce 2010 ztratilo v důsledku DN práci 4% žen. Vzhledem k tomu, že v daném roce bylo evidováno 1,8 milionů zaměstnaných žen, hovoříme tedy cca o 8000 ženách. Průměrná výše vyplacené podpory v nezaměstnanosti byla v tomto roce 7.103,- Kč. **Na základě uplatnění pravidel o vyplácení podpory v nezaměstnanosti, byla odhadnuta celková výše nákladů na 210,2 milionů Kč.** (Kunc a kolektiv, 2012, s. 58 – 59)

Nemocenské dávky

Při odhadu nákladů nemocenských dávek se vycházelo jednak z počtu zaměstnaných žen v roce 2010 (1,8 milionu) a počtu žen, které v důsledku domácího násilí skončilo v pracovní neschopnosti (2% žen, tj. 4000). Dále byla stanovena délka trvání pracovní neschopnosti na 15 dní při denním vyměřovacím základu 426,- Kč. **Při těchto vybraných nákladech vzniklých v systému nemocenského pojištění byly odvozeny celkové náklady ve výši 25,6 milionu Kč.** (Kunc a kolektiv, 2012, s. 58 – 59)

Zdravotnictví

Z hlediska odhadování nákladů, které vznikají v důsledku DN násilí, v systému zdravotnictví se jedná o velmi komplikovanou záležitost. Oběti ze strachu neuvádí pravou

příčinu svých zranění, lékaře nenavštíví se svými zraněními, takže lze provádět opravdu jen hrubé odhady těchto nákladů. Stejně tak se následky DN projeví i dlouhou dobu po jeho faktickém ukončení. (chronická onemocnění, psychické problémy, posttraumatická stresová porucha apod.)

Přesto však autoři studie dospěli k závěru, že za rok 2010 byly celkové náklady a zdravotní péči v důsledku DN ve výši 545,9 milionů Kč. (Kunc a kolektiv, 2012, s. 61 – 64)

Emocionální újma

Lidské a emocionální dopady byly odhadnuty na základě finanční částky, kterou uvedly respondentky prováděného v průzkumu jako přiměřenou kompenzaci za následky, obtíže, nesnáze, rozrušení, zranění, které utrpěly při posledním případě DN. Odhad dosahuje částky **19.250.000,- Kč.** (Kunc a kolektiv, 2012, s. 18)

Ale je zřejmé, že tyto náklady nelze nikdy exaktně vyčíslit, neboť situace, kterými si tyto ženy musely projít, na nich zanechají následky do konce jejich života, a penězi se tyto útrapy z jejich duší nesmažou.

Tabulka č. 1 Celkové náklady ve studii ekonomických dopadů DN

Celkový přehled nákladů studie ekonomických dopadů DN	
Oblast nákladů	částka v milionech Kč
Zdravotnictví	545,9
Soudy - civilní i trestní řízení	314,2
Podpora v nezaměstnanosti	210,2
Dotace na poskytnuté sociálních služeb	190,4
Policie	32,3
Nemocenské	25,6
Státní zastupitelství	7,7
Přestupkové řízení	1,9
CELKOVÉ NÁKLADY	1328,2

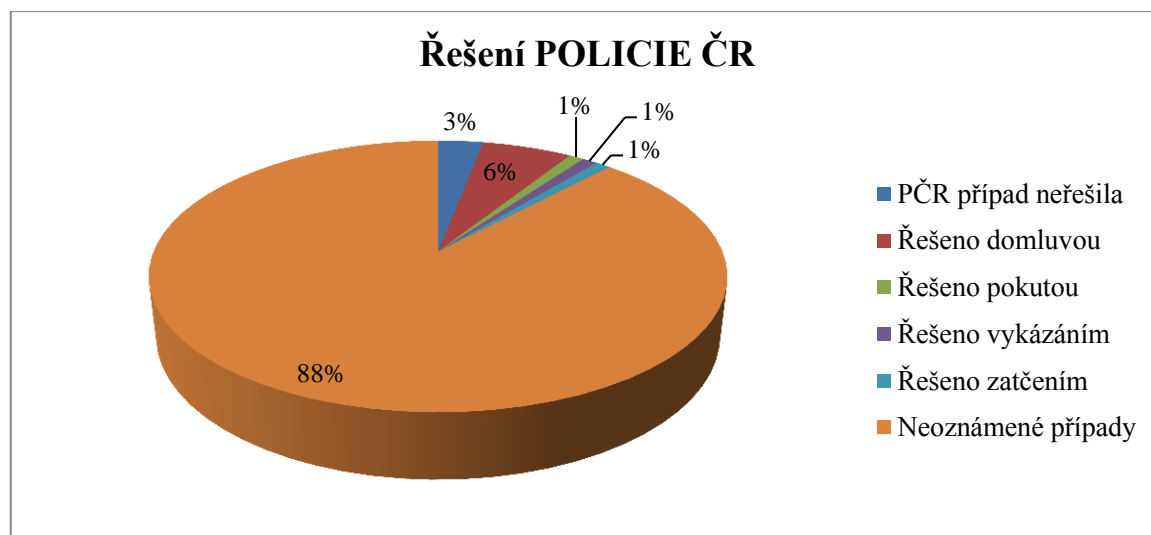
Zdroj: Kunc a kol., 2012

K celkovým nákladům by bylo možné připočítat emocionální náklady. Vzhledem k faktu, že jsou skutečně nevyčíslitelné a značně podhodnocené, tak jsou uvedeny zvlášť.

Ekonomická studie nadále zjistila, že ačkoliv je povědomí veřejnosti o domácím násilí již vysoké, tak panuje stále vysoký práh tolerance k chování násilného partnera ze strany oběti. Při rozboru posledního útoku na oběť uvedlo 55 % dotazovaných žen, že tento útok nenaplnňoval znaky domácího násilí, ačkoliv dle současně uznávaných kritérií se o domácí násilí zcela určitě jednalo, neboť naplnňovalo veškeré jeho znaky, formy a cykly.

Stejně tak bylo zjištěno, že řešení posledního útoku vedlo pouze ve 2 % případů k soudnímu jednání a i řešení útoku Policií se pohybuje ve velmi nízkých číslech. Policie byla přizvána řešit pouze 12 % případů posledního útoku.

Graf č. 1 Případy se znaky DN řešené Policií ČR

Zdroj: Kunc a kolektiv, 2012, s. 31

Z těchto údajů vyplývá, že cca o 80 % přiznaných případů není žádným způsobem řešena. Stejně důležitým faktem, který je potřeba brát na zřetel, je, že tato čísla jsou odvozena z potvrzených případů domácího násilí. Ve skutečnosti je odhalen pouze malý zlomek všech případů domácího násilí. Studie uvádí, že cca 26 % žen se svými obtížemi nikomu nesvěří.

Ačkoliv by se tedy náklady vyčíslené v této studii mohly zdát vysoké, tak se ve skutečnosti jedná o pouhou špičku ledovce nákladů, které jsou z veřejných rozpočtů do domácího násilí investovány. Je tedy zapotřebí nadále rozvíjet spolupráci zainteresovaných institucí a vedení evidencí a statistik, které podpoří sběr dat v této problematice a bude možné provádět přesnější výzkumy. Jen tak může být efektivně nastavena politika prevence a potírání domácího násilí.

5.1.1. Studie ekonomické dopady v oblasti zdraví

Shora uvedená studie „Ekonomické dopady domácího násilí v ČR“ poukázala na fakt, že největší část nákladů řešení DN leží právě v oblasti zdravotnictví.

Zdravotnictví je tedy jednou z klíčových oblastí, kde je důležité věnovat domácímu násilí pozornost a nebýt ke zraněním způsobených „podivnými náhodami“ lhostejní, ale naopak velmi obezřetní. Zdravotní pracovník by měl zaujmout při komunikaci s osobou ohroženou domácím násilím ohleduplné, promyšlené a kvalifikované stanovisko. To znamená především pacienta nehodnotit, ale poskytnou mu psychosociální a poradenskou pomoc při dalším jednání. K tomuto účelu byl také vypracován materiál BKB pro lékaře a sestry popisující jak postupovat v případech DN. Stejně tak se problematice DN věnují pokyny Ministerstva zdravotnictví ČR (MZ ČR) ve Věstníku MZ ČR. (Úlehlová a kol. autorů, 2008, s. 81- 82)

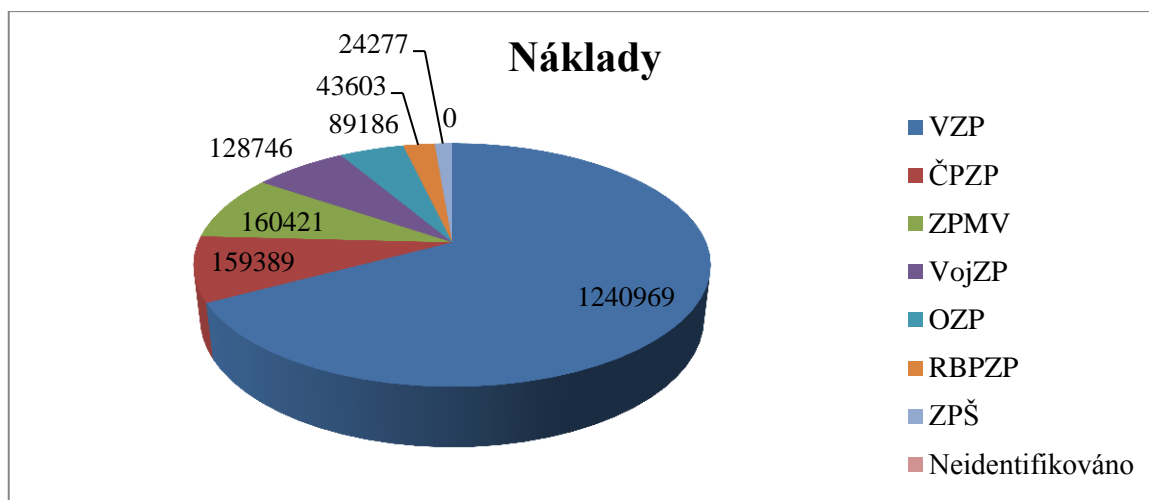
Studie ekonomických dopadů DN ovšem nezapočítala celou řadu faktorů a jednalo se tedy spíše o odhad. I Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 – 2018 identifikuje jako jeden z problémů nedostatečné a nesystémové řešení pomoci ohroženým osobám DN ve zdravotnických zařízeních a absenci systému sběru dat v oblasti zdravotnictví. Organizace proFem se tedy rozhodla pro další podrobnější výzkum zdravotnictví nazvaný - „Ekonomické dopady domácího násilí v oblasti zdraví“. (Miholová, Ondrušková, Dohnal, 2016)

Zmíněný výzkum se tedy primárně zaměřil na odhad finančních nákladů na zdravotní péči spojenou s DN, které zažívaly oběti ženského pohlaví. Celkem se výzkumu účastnilo přes 3000 žen starších osmnácti let.

Z výsledné studie bylo možné zjistit, že:

- 27,7 % dotázaných žen v ČR zažilo v průběhu života DN v partnerském vztahu a téměř jedna třetina z nich musela v důsledku DN vyhledat lékařskou pomoc
- 24 % žen, které zažily ve vztahu DN, lékařskou péči nevyhledala, i když v důsledku DN vyhledat potřebovala
- náklady veřejného zdravotního pojištění v roce 2014 na ošetření a léčbu žen, které prožily DN, činily odhadem přibližně 1,85 miliardy Kč. Dalších 215 milionů korun pak musely zaplatit samy oběti DN. (Miholová, Ondrušková, Dohnal, 2016)

Graf č. 2 náklady zdravotních pojišťoven ČR za léčbu následků DN v roce 2014.

Zdroj: Miholová, Ondrušková, Dohnal, 2016

Z uvedeného grafu vyplývá, že náklady veřejného zdravotního pojištění vynaloženého na léčbu následků DN za rok 2014 činily odhadem 1,85 miliardy Kč. Největší podíl na této částce má Všeobecná zdravotní pojišťovna, a to ve výši 1,24 miliard Kč. (Miholová, Ondrušková, Dohnal, 2016, s. 33)

Tento výzkum dále poukázal na fakt, že v ČR neexistují data o tom, kolik obětí domácího násilí je lékařsky ošetřeno. Je tedy potřeba zajistit sběr těchto dat, ačkoliv musíme mít na paměti, že ne vždy to bude snadné vzhledem k chování samotných obětí, které nechtějí domácí násilí uvést jako příčinu zranění, ať už ze studu nebo ze strachu z partnera. Ovšem data jsou potřebná k vedení statistik a monitorování tohoto problému. Stejně tak je důležité zefektivnit systém regresů nákladů na léčbu, tj. zpětného vymáhání nákladů na léčbu, která byla vynaložena na ošetření a léčbu obětí DN. V současné době se tak mnohdy neděje. Důležité je také proškolení zdravotnického personálu. Ten bývá většinou první možností svěřeni se svým problémem pro oběti DN.

Ekonomické studie dopadů DN vzbuzují v některých lidech pobouření vzhledem k citlivosti a problematičnosti jevu DN, který se nenávratně a nesmazatelně zapisuje do života lidí. Tyto studie se ovšem nesnaží o zjednodušení a odosobnění celé záležitosti řečí čísel, ale snaží se vznést nový pohled na věc, který může mít významný dopad při ochraně obětí DN a při vytváření dalších programů a politik při prevenci tohoto nežádoucího fenoménu. Také mohou vzbudit zájem o danou problematiku v kruzích, které se jí doposud nezajímaly a přinést inovace v jejím řešení i prevenci.

Stejně tak je z praxe organizací pomáhajících obětem domácího násilí potvrzeno, že i finance jsou jedním z důležitých aspektů, které provází oběti DN, a jejich nedostatek nebo finanční závislost na násilném partnerovi, bývá často jedním z důvodů, proč oběť i nadále setrvává s násilnou osobou.

5.1.2. Riziko chudoby u žen postižených domácím násilím

Jak uvádí první česká studie²⁵ k tématu chudoby u žen postižených domácím násilím a jejich dětí vytvořená pracovní skupinou složenou z expertek neziskových organizací sdružených v koalici KOORDONA (Koalice organizací proti domácímu násilí) dalším významným negativním dopadem DN je riziko chudoby žen postižených domácím násilím.

Definovat chudobu je velmi obtížné. „Existují definice obecné a spíše statistické, které pokrývají většinu populace a umožňují mezinárodní srovnání. Existují i definice, které jsou specifické a povytce sociologické, které se týkají jen nejvíce ohrožených segmentů a mají smysl spíše v rámci jednotlivých zemí. V rámci EU byly definovány některé ukazatele chudoby, které umožňují přesnější srovnávání mezi zeměmi i sledování vývoje na obdobných typech domácností. Konkrétně pro účely *Strategie Evropa 2020*²⁶ byl koncipován komplexní ukazatel rizika chudoby nebo sociálního vyloučení. Skládá se ze tří ukazatelů, které v tomto případě slouží jako podukazatele. Jsou jimi: 1. **ohrožení příjmovou chudobou**, 2. **materiální deprivace** a 3. **velmi nízká pracovní intenzita**. Každá osoba žijící v domácnosti, která spadá pod vymezenou hranici být v jediném z těchto ukazatelů, je označena za ohroženou chudobou.“ (Večerník, Mysíková, 2015, s. 5) Budinová (2012, s. 9) dále uvádí: „Chudoba se tak může spojovat s hmotnou nouzí²⁷, deprivací, nerovností a nedostupností materiálních zdrojů. Pro sociálně slabé jedince se

²⁵ Riziko chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí, 2012

²⁶ Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění představuje hlavní hospodářskou reformní agendu Evropské unie s výhledem do roku 2020. Nahrazuje tzv. Lisabonskou strategii, jejíž časový horizont vypršel rokem 2010. Proklamovaným cílem i podtitulem Strategie je dosažení takového hospodářského růstu, jenž bude založen na principech znalostní ekonomiky, bude udržitelný a bude podporovat začleňování, a to jak sociální tak územní. Dostupné z: Úřad vlády ČR: Strategie Evropa 2020[online] 2016. [cit. 2016-11-25] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/strategie-evropa-2020-78695/>

²⁷ Stav hmotné nouze je dle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi: „stav, v němž se nachází občan, jehož základní životní podmínky nejsou zabezpečeny dostatečnými příjmy a který si nemůže vlastním přičiněním nebo za pomoci své rodiny tyto podmínky nebo prostředky na jejich vytvoření zajistit.“

nejtíživějším problémem stává porovnání vlastní finanční situace s ostatními, kteří finanční nedostatek nemusí řešit. Pozornost se tedy posouvá k problematice tzv. sociálního vyloučení, které je s chudobou spojeno a rozšiřuje její důsledky. Člověk trpící sociálním vyloučením navíc prodělává deprivaci sociální, pracovní, zdravotní apod., což jej vyřazuje z přijatelného způsobu života.“

Měření rozsahu chudoby je komplikovaný proces, při kterém se musí zohledňovat, že neexistuje ideální indikátor ani míra na určení chudoby. V ČR se využívají k určování hraniční úrovně chudoby nejčastěji dva způsoby:

- a) metodika Eurostatu, který stanovuje hraniční výši, rozdělující společnost na chudé a „nechudé“, na úroveň 60 % příjmového mediánu spotřební jednotky (dle spotřeby osob se využívá koeficient 1 pro prvního dospělého člena domácnosti, koeficient 0,5 pro další dospělé členy domácnosti a koeficient 0,3 pro každé dítě do 13 let včetně)
- b) využití institutu životního minima, jenž udává společensky uznávanou nejnižší úroveň příjmů, pod níž nastává chudoba. Každý rok se stanovují pevné finanční částky životního minima na měsíc života jednotlivce i celé domácnosti.

Míra ohrožení příjmovou chudobou, která se počítá jako podíl osob žijících v domácnostech, jejichž příjem je nižší než stanovená hranice ohrožení příjmovou chudobou. „Nejčastěji se používá 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu – první hranice chudoby, která v roce 2014 činila 9.901,- Kč měsíčně. V případě, že ukazatel počítáme jako 70 % mediánového ekvivalizovaného disponibilního příjmu, budeme hovořit o druhé hranici chudoby. Ta v roce 2014 dosáhla výše 11.552,- Kč. Celkem 36 % domácností, tvořených pouze jedním rodičem s alespoň jedním závislým dítětem, se propadlo pod první hranici chudoby. Pod druhou jich spadlo 49 %. Lze tedy tvrdit, že téměř 50 % osob v těchto domácnostech nedosáhne na 11.552,- Kč ekvivalizovaného disponibilního příjmu. Většinou jde o osamělé matky s dětmi, ty jsou v nejhorsí situaci. Po nich následují domácnosti jednotlivců-žen, dále domácnosti jednotlivců ve věku 65 a více let, což jsou většinou vdovy, rozvedené či osamělé ženy. Naproti tomu ostatní domácnosti bez dětí

mají nejlepší postavení. Domácnosti dvou dospělých do 65 let jsou na tom o něco hůře. Plná pětina domácností se závislými dětmi se ocitá pod druhou hranicí chudoby.²⁸

Chudobou nejohroženější sociální skupiny jsou tedy ženy samoživitelky s jedním a více dětmi, dlouhodobě nezaměstnaní lidé, neúplné rodiny, ale početnější rodiny se třemi a více dětmi a samostatně žijící jedinci do 64 let. Dalšími ohroženými skupinami jsou lidé žijící ve vyloučených komunitách, lidé se zdravotním postižením, senioři a migranti. (Budinová, 2012, s. 12)

Z uvedených údajů vyplývá, že skupina žen postižené domácím násilím je vystavena velkému riziku chudoby. Tyto ženy patří do více ohrožených skupin, a tím se jejich zatížení násobí. Odchod od násilného partnera pro ženy s nezletilými dětmi znamená stát se osamělou matkou samoživitelkou, což je skupina s velmi vysokým rizikem chudoby. Odchod také může znamenat ztrátu bydlení. Pořízení vlastního bydlení je velmi finančně náročné, stejně tak bydlení v nájmu.

Autorky již zmíněné studie „Rizika chudoby u žen postižených domácím násilím a jejich dětí“ se zaměřily na konkrétní problémové oblasti, se kterými se ženy jako oběti domácího násilí musí potýkat. Jedná se o rozvod případně rozchod s násilnou osobou a s ním spojenou otázkou bydlení, vzdělávání, zdraví, příjem a zaměstnání, sociální podpora a služby.

Jednou z možností, jak řešit domácí násilí je rozvod/rozchod s násilnou osobou. Jak již bylo v této práci několikrát zmíněno, dojít k takto zásadnímu rozhodnutí, je pro většinu obětí DN velmi těžkým a často zdoluhavým procesem, který je komplikován především strachem o svěření péče nezletilých dětí a nepochybně také z finanční závislosti na partnerovi. U žen ze středních a bohatých rodin se často jedná o obrovský finanční propad. Životní standard těchto žen a jejich dětí může být velmi vysoký a muž jako trest za „troufalost“ ženy opustit jej, používá peníze jako prostředek k vydírání nebo manipulaci s dětmi. Vnímání chudoby z jejich pohledu poté může být zcela odlišné než u jiných obětí DN.

Ve většině českých rodin stále přetrvává model, ve kterém se o děti převážně stará žena. Nastávají tedy často situace, kdy je žena na mateřské dovolené, čerpá rodičovský příspěvek

²⁸ Jitka Řezníčková. Hraniční meze chudoby. *Statistika&my: Měsíčník českého statistického úřadu* [online]. Praha, 2016, 6.(3), 1 [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2016/03/hranicni-meze-chudoby/>

nebo je nezaměstnaná a živí ji muž. Její finanční závislost na muži je vysoká. Ale i v případě pracujících obětí DN není situace o moc lepší, nejenže jsou terčem partnerových neustálých kontrol a útoků, ale muž jim jejich vydělané peníze zabavuje, aby nad nimi měl, co největší kontrolu. Finanční úspory těchto žen jsou tedy minimální.

Dalším negativním aspektem je, že jim partneři zakazují další vzdělávání, nebo na něj při péči o děti nemají čas, čímž jsou dále znevýhodňovány při hledání zaměstnání. Po rozvodu je tedy situace těchto žen velmi komplikovaná. Většinou si hledají nové bydlení bez větších úspor a často i bez práce. Pokud pracují, tak jako samoživitelky, musí svou práci přizpůsobit péči o dítě. Často pak pracují na zkrácené úvazky nebo v práci s nižší kvalifikací, což se dále projeví na jejich výdělcích. V případě, že muž ještě muž odmítá platit výživné, ocitají se tyto ženy v krizové finanční situaci. Tuto tíživou finanční situaci ženy někdy řeší půjčkami a dostávají se do začarovaného kruhu zadluženosti, ze kterého nejsou bez cizí pomoci samy schopny vystoupit. Objevují se i případy, kdy partner nutil za společného soužití k uzavírání nevýhodných půjček či smluv, ze kterých ženě vyplývají závazky i po odchodu od partnera, a které ji také finančně velmi zatěžují. V těch horších případech nejsou schopny svým závazkům dostát a jejich pohledávky jsou postoupeny k vymáhání, a tím se ještě několikanásobně navýší.

Jistě stojí za úvahu, nakolik je současný systém sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi těchto skupin obyvatelstva dostatečný. Pro představu je pro rok 2017 životní minimum²⁹ definované zákonem č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu a zákonem č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi pro 1 dospělou osobu pečující o dítě do 6 let věku ve výši 4.880,- Kč. Při dnešních cenách jednotlivých potravin a hygienických potřeb je tato částka zcela jistě nedostačující pro uspokojivý život dospělého jedince a především pro uspokojení potřeb a všestranný rozvoj nezletilého dítěte. Přitom situaci nezlepšují ani další dávky v hmotné nouzi, kterými je doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc³⁰.

Uvedená data ukazují domácí násilí z jiného úhlu pohledu. Nutí se zamyslet nad nemalými výdaji ze státního rozpočtu, které jsou každoročně vydávány na řešení domácího násilí,

²⁹ Životní minimum je **minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů** k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Kurzycz: Životní minimum – definice a kalkulačka pro rok 2017 [online] 2017. [cit.2017-01-15] Dostupné z: www.kurzycz.cz/kalkulacka/zivotni-minimum/

³⁰ Je poskytována osobám, jež se ocitnou v situacích, které je nutno bezodkladně řešit. V praxi je velmi problematické přerozdělování závislé na vůli sociálních pracovníků.

jeho následků i prevence a také nad situací obětí domácího násilí, které si prošly velkými traumatickými zážitky, a i přesto musí ve svém životě čelit dalším dopadům domácího násilí, tentokrát ve formě tíživé ekonomické situace. Výzkumy také potvrdily, jak je činnost veřejné správy v této problematice stále nedostatečná a nesystematická. Ačkoliv je veřejnost o domácím násilí, zdá se již dostatečně informována, stále v České republice chybí relevantní data o domácím násilí, která by byla dále zpracovávána a nápomocna při sestavování efektivní politiky potírání a prevence DN. Současné studie a výzkumy jsou ve velké většině realizovány ze strany neziskových organizací než ze strany samotného státu.

5.2. Systém pomoci obětem DN v rámci Olomouckého kraje

V této části práce bude pozornost zaměřena na systém pomoci obětem domácího násilí na území Olomouckého kraje a také informovanosti veřejnosti o problematice DN. K tomuto účelu slouží data získaná vlastním šetřením v jednotlivých institucích a také data z výročních zpráv a statistik těchto institucí.

Situace osob postižených domácím násilím je opravdu velmi svízelná a komplikovaná. Lze konstatovat, že oběť DN nemá takřka možnost obejít se bez cizí pomoci. Naštěstí oproti dřívějším dobám, je dnešní pomoc na vypracované a systematické úrovni, a zahrnuje jednak pomoc instrumentální (praktickou) ale také psychickou a materiální. Oběti DN mají svůj život kompletně zhroucený a vystavět si nový život postavený na pevných základech vlastní sebedůvěry a sebelásky trvá často i několik let.

V rámci Olomouckého kraje působí na poli ochrany, potírání, prevence a osvětě o DN několik institucí, které spolupracují jednak s ostatními institucemi stejného typu v celorepublikovém rozsahu, a jednak spolupracují interdisciplinárně mezi sebou právě v rámci územní působnosti Olomouckého kraje.

Mezi tyto instituce lze především zařadit Intervenční centrum a s ním spojené Poradny pro rodinu, azylové domy, Policii ČR, soudy, neziskové organizace – hlavně Bílý kruh bezpečí, mediační a probační služby a orgány sociálně právní ochrany dětí. Největší soustředěnost těchto zařízení je především v rámci krajského města Olomouce, ale existují i menší lokální zařízení, která se snaží zpřístupnit pomoc ohroženým osobám, co nejbližší jejich obydlí.

5.2.1. Intervenční centra

Intervenční centra mají významnou roli v systému pomoci osobám ohrožených DN. Jak už bylo dříve zmíněno, jsou nezastupitelným překlenovacím článkem mezi policejním omezením osoby násilné a občanskou i sociální emancipací osoby ohrožené. K účinné pomoci ohroženým osobám nestačí pouze existence právní úpravy. Je nutné také vytvářet klíčové podmínky pro následnou pomoc těmto osobám. A právě IC zajišťují specializované sociální služby v ČR obětem DN prostřednictvím kvalifikovaných a odborně proškolených pracovníků z oblasti sociální práce, práva a psychologie.

Činnost IC je zakotvena v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění, kde je mimo jiné uvedeno, že „osobě ohrožené domácím násilím je nabídnuta pomoc nejpozději 48 hodin od doručení úředního záznamu o vykázáni násilné osoby ze společného obydlí intervenčnímu centru.“ Smyslem IC je pomoc osobám ohroženým DN při vyřešení jejich krizové situace a při návratu k běžnému životu. IC jim poskytuje bezprostřední individuální psychologickou a sociálně-právní pomoc. Jedná se zejména o socioterapeutické činnosti prostřednictvím poradenství, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. V praxi běžného života se tedy jedná především o pomoc při jednání s úřady, o pomoc s navázáním kontaktu s poskytovateli jiných sociálních služeb např. azylových domů, nebo při sepisování a podávání právních návrhů.³¹

Pracovníci IC se sdružují v rámci občanského sdružení Asociace pracovníků intervenčních center ČR, jehož posláním je „zastupovat zájmy svých členů a napomáhat jejich spolupráci při rozvíjení poskytovaných služeb“.³²

Intervenční centrum Olomouc

Poskytování sociální služby intervenční centra je v období od 1. 4. 2016 do 31. 12. 2018 financováno v rámci projektu Služby sociální prevence v Olomouckém kraji, reg. č.: CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_005/0000057, který je spolufinancován Evropským sociálním

³¹ Středisko sociální prevence Olomouc: Výroční zpráva o činnosti a hospodaření Střediska sociální prevence Olomouc za rok 2015 [online] 2016. 55 s. (PDF) [cit.2017-01-20] Dostupné z: <http://ssp-ol.cz/wp-content/uploads/2016/03/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-SSP-2015.pdf>

³² Asociace pracovníků intervenčních center ČR, o.s.: Poslání APIC [online] [cit.2017-01-21] Dostupné z: http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=145

fondem a státním rozpočtem České republiky. Sociální služba IC je zajišťována prostřednictvím příspěvkové organizace **Středisko sociální prevence Olomouc** (dále jen SSP Olomouc). Zřizovatelem této organizace je Olomoucký kraj. Ačkoli jsou předmětem činnosti SSP Olomouc i jiné činnosti, pozornost je zaměřena, vzhledem k tématu a především rozsahu celé práce, pouze na sociální službu IC.

Posláním sociální služby intervenčního centra je pomoc a podpora osobám ohroženým domácím násilím a dále osobám ohroženým nebezpečným pronásledováním v souvislosti s domácím násilím. Cílem činností je pomoci těmto osobám zorientovat se v jejich složité životní situaci, podpořit je ve volbě řešení prostřednictvím individuální psychologické pomoci, sociálního a právního poradenství. Služba je poskytována ambulantní a terénní formou na území Olomouckého kraje. Cílovou skupinou sociální služby intervenčního centra jsou osoby ohrožené násilným chováním osoby vykázané Policií České republiky, osoby ohrožené domácím násilím, které požádaly o pomoc intervenční centrum – tzv. nízkoprahoví uživatelé a osoby ohrožené nebezpečným pronásledováním ze strany bývalých partnerů, blízkých osob atp. Sociální služba intervenčního centra je určena také lidem, kteří hledají informace o možnostech pomoci ohroženým osobám ze svého okolí (tzv. zachránci – např. příbuzní, přátelé, spolupracovníci apod.)³³

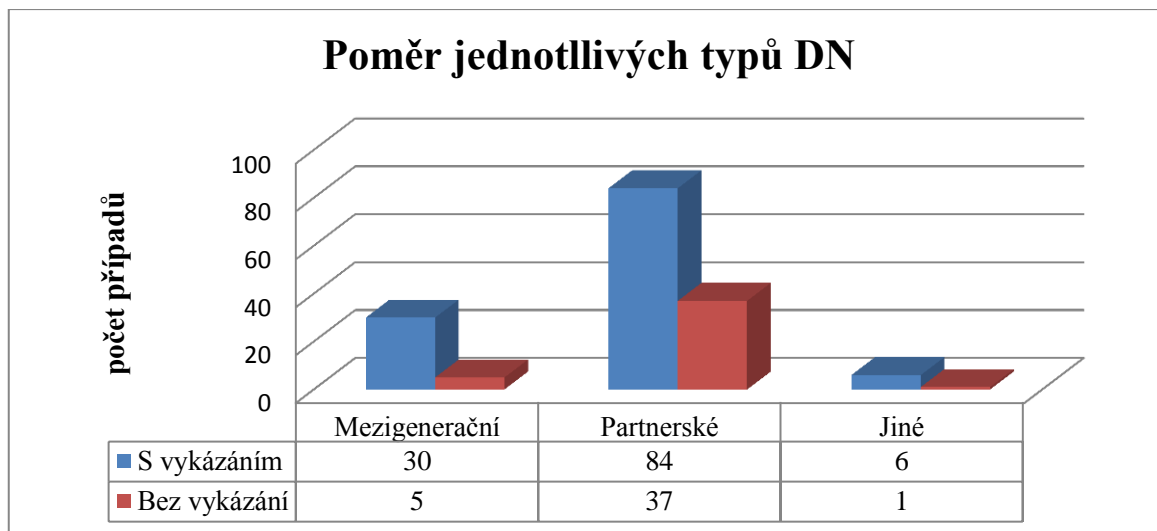
IC informuje o své činnosti laickou i odbornou veřejnost prostřednictvím svých webových stránek a také vydáváním aktualizovaných letáků, ve kterých uvádí adresy svých pracovišť, kontakty a provozní doby.

V roce 2015 IC Olomouc poskytlo službu **163 osobám ohrožených domácím násilím**, kdy 120 případů bylo po využití institutu vykázání Policií ČR a ve 43 případech osoby ohrožené vyhledaly pomoc samy i bez pomoci Policie ČR.

DN lze charakterizovat na mezigenerační (nejčastěji násilí páchané na seniorech) a partnerské a jiné. Poměr mezi těmito typy v rámci poskytnuté pomoci IC ukazuje následující graf č. 3.

³³ Středisko sociální prevence Olomouc: Výroční zpráva o činnosti a hospodaření Střediska sociální prevence Olomouc za rok 2015 [online] 2016. 55 s. (PDF) [cit.2017-01-20] Dostupné z: <http://ssp-ol.cz/wp-content/uploads/2016/03/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-SSP-2015.pdf>

Graf č. 3 Rozdělení typů DN v případech evidovaných IC Olomouc za rok 2015

Zdroj: Výroční zpráva IC Olomouc, 2015

I v rámci IC Olomouc převažují ženské oběti vůči mužským, a to konkrétně v 89 % (145) případů se jednalo o ženské oběti a v 11 % (18) případů o mužské oběti.

Nejsilněji zastoupenou věkovou skupinou byli lidé v produktivním věku, tj. od 19 do 64 let. Jak je ve Výroční zprávě uvedeno, alarmující byl především počet dětí, které byly dle Policie ČR ohroženy ze strany otce příp. partnera matky domácím násilím. Jednalo se o 38 dětí, což jistě stojí za velkou pozornost, vzhledem k již tolikrát zmiňovaným negativním dopadům DN na psychiku a zdraví dítěte.

Za zmínku stojí také fakt, že v roce 2015 Policie ČR vykazala v rámci Olomouckého kraje ve třech okresech stejný počet osob, které musely opustit společné obydlí. Jednalo se o 26 pachatelů z okresu Olomouc, Přerov a Šumperk.

IC Olomouc dbá na kvalitu svých poskytovaných služeb, proto se její pracovníci neustále dále vzdělávají a aktivně se podílí na interdisciplinární spolupráci. Dne 24. října 2016 za spolupráce Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje uskutečnilo setkání odborné veřejnosti v rámci interdisciplinární spolupráce k problematice domácího násilí, kde se svými příspěvky vystoupila řada předních českých odborníků na problematiku DN.³⁴

³⁴ Středisko sociální prevence Olomouc: Výroční zpráva o činnosti a hospodaření Střediska sociální prevence Olomouc za rok 2015 [online] 2016. 55 s. (PDF) [cit.2017-01-20] Dostupné z: <http://ssp-ol.cz/wp-content/uploads/2016/03/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-SSP-2015.pdf>

Při osobním dotazování v rámci IC Olomouc s kvalifikovanou odbornicí s 10 letou praxí, bylo zjištěno, že za posledních 5 let je počet klientů tohoto zařízení poměrně konstantní a středisko má nejen dostatečnou kapacitu, ale také dostatek finančních prostředků, což považují za velmi pozitivní fakt. Stejně tak její názor, že systém pomoci obětem domácího násilí je v Olomouckém kraji dostatečný. Jediné, co by mohlo být, v rámci tohoto systému vylepšeno, je lepší práce s osobami násilnými, a to především nařízením terapie pro tyto osoby ze strany soudů a státního zastupitelství. (vlastní šetření v rámci IC)

Mezi další sociální službu, kterou SSP Olomouc poskytuje je odborné sociální poradenství – **Poradny pro rodinu Olomouckého kraje** podle § 37 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění. Poradny pro rodinu Olomouckého kraje (dále PPR OK) jsou odloučenými pracovišti Střediska sociální prevence Olomouc. Patří mezi ně: **Poradna pro rodinu Jeseník, Poradna pro rodinu Šumperk, Poradna pro rodinu Olomouc, Poradna pro rodinu Přerov a Poradna pro rodinu Prostějov**. Jejich hlavním posláním je poskytovat lidem podporu při zvládnutí nepříznivých sociálních situací souvisejících s rodinou, vztahy i osobním životem. Cílovými skupinami PPR OK zůstaly i v roce 2015 rodiny s dětmi, osoby v krizi – tj. i osoby ohrožené domácím násilím, a děti a mládež od 6 do 26 let ohrožení společensky nežádoucími jevy. Na všech pracovištích je k dispozici tým odborných pracovníků, a to sociální pracovníce a psychologové – manželští a rodinní poradci, kteří poskytují odborné poradenství dle potřeb klientů a typu řešené problematiky, tak aby byly zajištěny kvalitní a dostupné služby v rámci celého regionu.

IC provozovalo do konce roku také telefonickou krizovou linku – Linka důvěry Olomouc. Od ledna roku 2016 tuto službu převzala InternetPoradna.cz o. s. a provozuje ji pod názvem Olomoucká linka důvěry. Tato linka je věnována především lidem, kteří se ocitli v tíživé životní situaci, jsou osamělí a potřebují pomoci případně poradit s obtížemi svého života. Linka je bezplatná, přesněji je za cenu běžného hovoru podle tarifu operátora volajícího. V poradně pracují odborně proškolení pracovníci z oblasti psychologie, pedagogiky, sociální problematiky a jiných speciálně odborných oblastí. Je možné se na ni dovolat během všedního dne v rozmezí od 18 – do 6 hod ranní, a o víkendech a svátcích nepřetržitě. Při rozhovoru je zachována anonymita, a pracovníci jsou vázání etickým kodexem pracovníků linky důvěry. Spolu s telefonní linkou je možné využít i internetový

rozhovor, neboli chat, kde jsou problémy tázaných opět řešeny kvalifikovanými odborníky.³⁵

5.2.2. Azylové domy

Registrovaná sociální služba Azylové domy je dle § 57 zákona č. 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách, definována jako poskytování pobytových služeb na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Služba obsahuje tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,*
- b) poskytnutí ubytování,*
- c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.*

Na území Olomouckého kraje je poměrně dobře propracovaná síť sociálních služeb. Jednak jsou sociální služby provozovány přímo statutárním městem Olomouc, na druhé straně je významným poskytovatelem sociálních služeb Charita Olomouc³⁶ (dále jen Charita). Sociální služby jsou poskytovány širokému okruhu uživatelů. Z pohledu problematiky DN bude věnována pozornost pouze těm zařízením, které napomáhají ženám ohroženým DN.

Sociální zařízení Charity Olomouc

V rámci sociálních služeb Charity se jedná především o Středisko Samaritán pro lidi bez domova, které mimo jiné provozuje Azylový dům pro ženy. „Cílovou skupinou jsou ženy starší 18 let, které nepečují o dítě, a které se ocitly náhle bez domova. Kapacita zařízení je 15 lůžek a služba je zpoplatněna. Přednostně jsou řešeny situace žen ohrožených DN a žen navracejících se z výkonu trestu. Ženy zde mohou přebývat maximálně 1 rok. Během této doby, jim odborný personál napomáhá při hledání vhodných východisek z jejich tíživé

³⁵ InternetPoradnacZ: Poslání InternetPoradny [online] [cit. 2017-01-25] Dostupné z: http://internetporadna.cz/o-nas/poslani-internetporadny#.WMGL-281_IU

³⁶ Charita Olomouc je nezisková církevní organizace, která je začleněna do sítě charit působících na území České republiky. Byla zřízena olomouckým arcibiskupem v roce 1993 a svoji činnost vyvíjí v oblasti olomouckého regionu. Úzce spolupracuje s jinými neziskovými organizacemi, úřady v regionu, farnostmi či mnohými dalšími institucemi. Charita Olomouc: Kdo jsme [online] 2017. [cit. 2017-01-25] Dostupné z: <http://www.olomouc.charita.cz/kdo-jsme/>

životní situace. V roce 2015 využilo služeb azylového domu 35 žen, obložnost³⁷ zařízení byla ve výši 94,6 %.“ (Výroční zpráva Charity Olomouc, 2015, s. 8)

Dalším významným zařízením je Krizové centrum realizováno v rámci střediska sv. Kryštofa. Toto středisko nabízí psychickou a sociální pomoc lidem v akutní krizi v důsledku tíživé, nepříznivé a ohrožující životní situace, kterou nejsou schopny zvládnout vlastními silami. „Pomocí metod krizové intervence se snaží klientům zpřehlednit situaci a zapojit je do jejího řešení do budoucnosti. Služba je poskytována ambulantní, pobytovou, terénní i telefonickou formou bezplatně a nepřetržitě po 365 dní v roce, a je určena jednotlivcům i rodinám s dětmi, kteří jsou oběťmi DN, případně přišli akutně o bydlení z důvodu právních komplikací nebo se ocitli v akutní krizi z jiného důvodu, jako je živelní katastrofa nebo trestný čin). Uživatelé mohou zůstat přímo v krizovém centru po dobu 1 – 10dní, v případě, že se nemohu vrátit do svého obydlí. Pokud během této doby nenajdou jiné ubytování, je jim doporučováno ubytování v Azylovém domě pro ženy. V roce 2015 mělo krizové centrum 277 uživatelů a poskytlo 1722 intervencí.

Sociální zařízení Charity Olomouc jsou financovány především z dotací Olomouckého kraje z Evropského sociálního fondu a z darů od fyzických a právnických osob.

Sociální zařízení statutárního města Olomouc

Statutární město Olomouc prostřednictvím odboru sociálních věcí také poskytuje několik zařízení poskytujících sociální služby, při zaměření se na ženy jako osoby ohrožené DN, lze hovořit především o Domovu pro ženy a matky s dětmi a Azylovém domu pro matky s dětmi Fondu ohrožených dětí v Olomouci.

Domov pro ženy a matky s dětmi (dále jen Domov) sídlící na Holečkově 7 v Olomouci je účelovým zařízením sociální péče určený pro krátkodobé ubytování ženám, matkám s nezletilými dětmi a těhotným ženám starším osmnácti let. Opět se jedná o ženy v tíživé životní situaci, které především přišly o bydlení. Provoz domova je celoroční a nepřetržitý. Kapacita zařízení je 39 míst. Pobyt v zařízení je zpoplatněný. (vlastní šetření v rámci azylového domu)

³⁷ Obložnost = ukazatel využití lůžkového fondu v procentech. V ČR je počítán po odečtení lůžek vyřazených z provozu a nikoliv z průměrného evidenčního počtu lůžek. Velký lékařský slovník: Obložnost [online] [cit. 2017-01-25] Dostupné z: lekarске.slovníky.cz/pojem/obložnost

Tabulka č. 2 Výše úhrady za pobyt v azylovém domě na Holečkově ulici

Počet osob	Den v Kč	Měsíc v Kč
1 osoba	100,-	3 000,-
1 osoba+ 1 dítě	130,-	3 900,-
1 osoba + 2 děti	160,-	4 800,-
1 osoba + 3 děti	190,-	5 700,-

Zdroj: Azylový dům na Holečkově ulici³⁸, vlastní zpracování

V Domově platí Provozní a Ubytovací řád, který vymezuje základní práva a povinnosti poskytovatele služeb i jeho uživatelům. O přijetí do zařízení se rozhoduje na základě písemné žádosti – viz Příloha C, jehož součástí je formulář Posudek praktického lékaře o zdravotním stavu a potvrzení o možnosti pobytu dítěte v kolektivním zařízení (ty nesmí být starší 3 dnů). Mezi základní práva uživatelů zařízení patří především užívat prostory jí udělené k bydlení, užívat společné prostory, kuchyň, společenskou místnost, umývárny, toalety, kočárkárnu a úklidovou místnost, přijímání návštěv v čase a místnosti tomu určené. Ale také mají povinnosti, které je důležité dodržovat pro řádný chod celého zařízení. Mezi ně patří zejména aktivní spolupráce při řešení vlastní sociální situace, zajištění řádné péče o své nezletilé děti, řádné a včasné placení úhrady za pobyt, udržování čistoty apod. Dle provozního řádu, uživatel, který neuhradí 3 měsíce po sobě jdoucí úhradu za pobyt, musí sociální zařízení opustit. Dle sociálních pracovníků je v praxi toto ustanovení občas problematické s ohledem na zpoždění vyplacení sociálních dávek a tíživé finanční situaci přichozících žen. Stojí za úvahu, zda by si Česká republika neměla vzít příklad z Rakouska, kde jsou sociální služby obdobného typu zdarma. Přesto však je nutné zajistit určitý mechanismus pevně stanovených pravidel, která zabrání zneužívání azylových domů patologickými neplatiči. Stejně tak jsou v zařízení tohoto typu stanoveny limity v maximální délce pobytu, tj. 1 roku. Z praxe lze také vyvodit, že 2/3 klientek azylových domů jsou osoby nezaměstnané nebo s minimálními příjmy. Z toho nelze ovšem usuzovat, že by byly osoby ohrožené DN právě jen z těchto poměrů. Azylové zařízení ovšem vzhledem k finančním možnostem, střídání uživatelů a společného užívání věcí není zrovna moderní ubytovnou, tudíž ženy pocházejících z „lepších poměrů“ při spatření místa, kam by se měly uchýlit, do zařízení nenastoupí nebo jen na velmi krátkou dobu, kdy

³⁸ Ceny platné od 1. 10. 2015 dle informací azylového domu, vlastní šetření

se všemi možnými silami snaží o jiné řešení celé situace. V horším případě se rozhodnou zůstat s násilnou osobou, aby si udržely určitý standard života sobě, a co je častější, hlavně svým dětem, pokud i ony nejsou ohroženy násilím ze strany partnera.

Dalším zařízením je již zmíněný azylový dům pro matky s dětmi Fondu ohrožených dětí v Olomouci sídlící na Sokolské ulici, který je také „zaměřen na ženy starší 18-ti let, ženám, které mají v péči nezletilé dítě, těhotným ženám, ale také dívkám z dětského domova či pěstounské péče, které se ocitly v tíživé životní situaci. Kapacita zařízení je 10 míst. Služba je také zpoplatněna, a to 90,- Kč za dospělou osobu na den a 30,- Kč za jedno dítě na den.“ I zde platí obdobné zásady práv a povinností, které byly uvedeny shora.³⁹

5.2.3. Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí je jednou z neziskových organizací působící na poli ochrany osob před domácím násilím. (další neziskové organizace představuje příloha A). Bílý kruh bezpečí z.s. (dále jen BKB) poskytuje odbornou, bezplatnou a diskrétní pomoc obětem a svědkům trestných činů. V roce 2016 oslavil 25. jubileum své existence. Za toto období se stal významným aktérem na poli ochrany obětí trestných činů, ale také ohrožených osob DN. BKB je zapsán v Registru poskytovatelů sociálních služeb MPSV (dle zákona č. 206/2006 Sb.) a v Registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů Ministerstva spravedlnosti (dle zákona č. 45/2013 Sb.). Pomoc Bílého kruhu je komplexní, to znamená, že oběti mohou v jedné poradně řešit komplex svých aktuálních problémů a otázek, jak v oblasti práva, tak v oblasti psychosociální.

Komplexní pomoc BKB je poskytována prostřednictvím:

- Bezplatné nonstop linky 116 006 - pro oběti kriminality a domácího násilí
- Celostátní síť poraden BKB
- Centrály BKB v Praze
- Intervenčního centra BKB v Ostravě
- Klíčových sociálních pracovníků (případových manažerů) pro zvláště zranitelné oběti a pozůstalé
- Linky BKB 257 317 110 - nonstop pomoc obětem a svědkům trestných činů

³⁹ Elektronický katalog poskytovatelů sociálních služeb Olomouc: Občané v přechodné krizi [online] 2017. [cit. 2017-01-27] Dostupné z: kps.s.olomouc.eu/katalog/skupina/obcane-v-prechodne-krizi/

- DONA linky 2 51 51 13 13 - nonstop pomoc obětem domácího násilí⁴⁰

BKB poskytuje prostřednictvím svých 12 pracovišť v 9 krajích ČR komplexní viktimologickou intervenci obětem a svědkům trestných činů. Pobočky BKB sídlí v Brně, Českých Budějovicích, Jihlavě, Liberci, **Olomouci**, Ostravě, Pardubicích, Plzni a v Praze. Dále je školícím akreditovaným střediskem (akreditace MPSV ČR, registrace MV ČR – odbor vzdělávání) se zaměřením na zlepšování výkonu spravedlnosti v praxi. Cílovými skupinami jsou: policisté, soudci, státní zástupci, soudní znalci, advokáti, sociální pracovníci, zdravotníci, studenti VŠ. Čtvrtletně také vydává už po dobu 23 let své vlastní periodikum zvané Zpravodaj BKB. Vydává i publikace věnované obětem trestných činů, letáky, brožury ale také plakáty a samolepky.

BKB spolu s firmou Philip Morris ČR zahájili v roce 2000 spolupráci na rozsáhlém pětiletém projektu „Domácí násilí“, ve kterém si oba partneři stanovili dva hlavní cíle: vytvořit nabídku nepřetržitě, lehce dostupné pomoci ohroženým osobám a změnit celospolečenskou reakci na tento fenomén. V rámci aktivit projektu byla uvedena do provozu DONA linka, poskytující nepřetržitou pomoc obětem domácího násilí, proběhla řada osvětových kampaní zaměřených na širokou i odbornou veřejnost, vznikla Aliance proti domácímu násilí, byl vypracován návrh nové legislativy na ochranu před domácím násilím, který zásadně mění postavení osob ohrožených domácím násilím v České republice, a podařilo se výrazně zlepšit informovanost a postoje široké veřejnosti k tomuto fenoménu.⁴¹

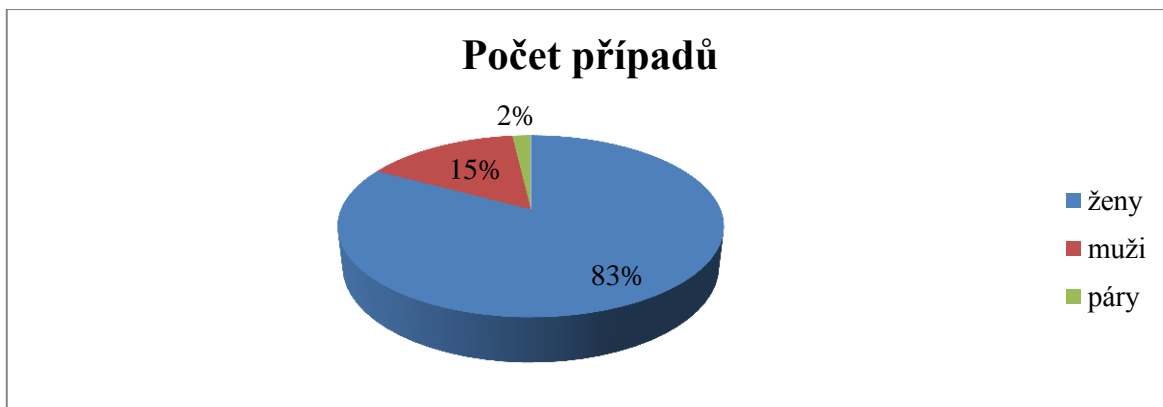
Dle statistiky BKB pro rok 2016 (I. až III. čtvrtletí) vyhledalo 1713 osob osobní kontakt v poradnách BKB.

Neustále se potvrzuje tvrzení, že právě ženy jsou ve velké většině (kolem 90 %) osobami ohroženými DN. Z 1713 případů BKB za 3. čtvrtletí roku 2016 byly ženy oběťmi v 82 % případů.

⁴⁰ Bílá kruh bezpečí: Poslání a činnosti [online] [cit-2017-01-27] Dostupný z: <https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>

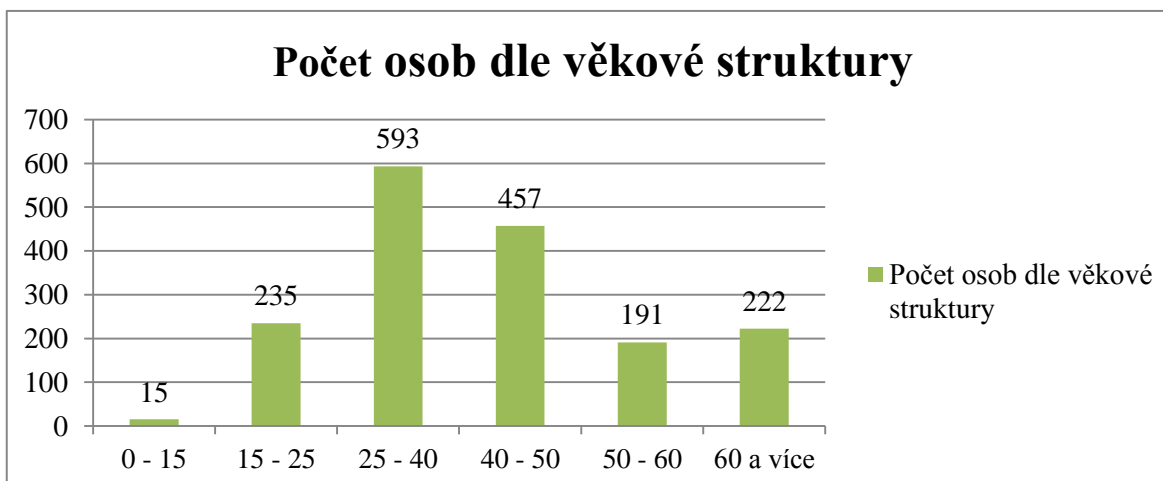
⁴¹ Domácí násilí v ČR 2001-2006, Partnerský projekt společnosti Philip Morris a občanského sdružení Bílý kruh bezpečí – případová studie [online]. [cit. 2017-01-31] Dostupné z: <http://domacinasili.cz/files/uploaded/Archiv/index.html>

Graf č. 4 Rozdělení klientů BKB dle pohlaví za 3. čtvrtletí 2016

Zdroj: Výroční zpráva BKB za rok 2016

Graf č. 5 Počet klientů BKB dle věkové struktury

Zdroj: Výroční zpráva BKB za rok 2016

Statistika dále uvádí, že z celkového počtu řešených případů se v **387 případech jednalo o domácí násilí, tj. ve 22, 59 % všech případů.**

Bílý kruh bezpečí – pobočka Olomouc, který vznikl 1. 1. 1994, má za sebou také již řadu let zkušeností při práci s oběti a svědky trestných činů a také osobami ohroženými domácím násilím případně nebezpečným pronásledováním.

Poradna dále poskytuje terapeutické programy, které jsou bezplatné. Maximální počet terapeutických sezení je stanoven na 10. Při práci s klienty BKB se dodržují principy nestrannosti, nezávislosti a bezplatnosti.⁴²

5.2.4 Krajské ředitelství Policie Olomouckého kraje

„Krajské ředitelství policie Olomouckého kraje (dále jen KRPM) vzniklo v roce 2010 jako dlouho očekávaná nová organizační složka Policie ČR. Nová struktura lépe reflektuje územnímu rozložení olomouckého kraje. V současnosti Krajské ředitelství policie Olomouckého kraje zahrnuje pět územních odborů. Územní odbor Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk. Ke Krajskému ředitelství policie Olomouckého kraje dále patří další útvary ředitelství, které plní funkci metodické, logistické a speciální podpory.“⁴³

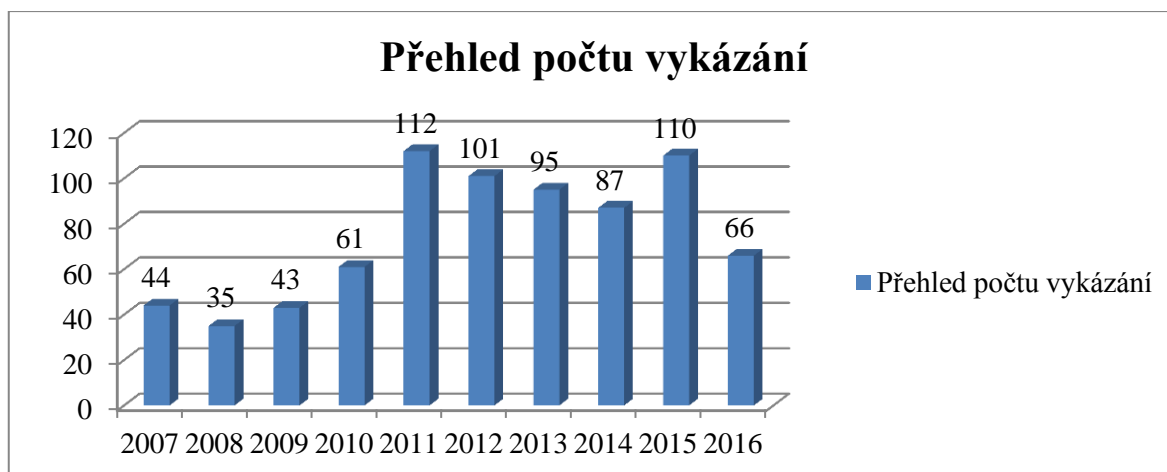
Již dříve bylo zmíněno, že Policie naplňuje jeden ze třech pilířů ochrany obětí DN, a to institutem vykázání jako faktickým úkonem.

Institut vykázání se od roku 2007 stal velmi významným prostředkem v ochraně ohrožených osob před pachateli domácího násilí. Při pomoci obětem DN je dle předních odborníků vždy nutné myslet na individualitu každého konkrétního případu, což není při každodenním práci v této oblasti vždy snadné. Stejně tak policisté musí každou situaci řešit individuálně dle metody SARA DN a vyhodnocení veškerých indicií na šetřeném místě a teprve po jejich zvážení, vyslechnutí svědeckých výpovědí a míry rizika napadení oběti po odjezdu Policie ČR rozhodnout o vykázání. Vývoj počtu vykázání od roku 2007 do současnosti ukazuje následující graf č. 6. Rok 2016 je pouze do 31. 8. 2016, takže lze předpokládat ještě nárůst počtu vykázání.

⁴² Bílá kruh bezpečí: Základní principy činnosti [online] [cit-2017-01-28] Dostupný z: <https://www.bkb.cz/o-nas/zakladni-principy-cinnosti/>

⁴³ Policie ČR – KŘ Olomouckého kraje: Vítejte na stránkách Krajského ředitelství Olomouckého kraje [online] [cit. 2017-01-31] Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-krajske-reditelstvi-policie-olomouckeho-kraje.aspx>

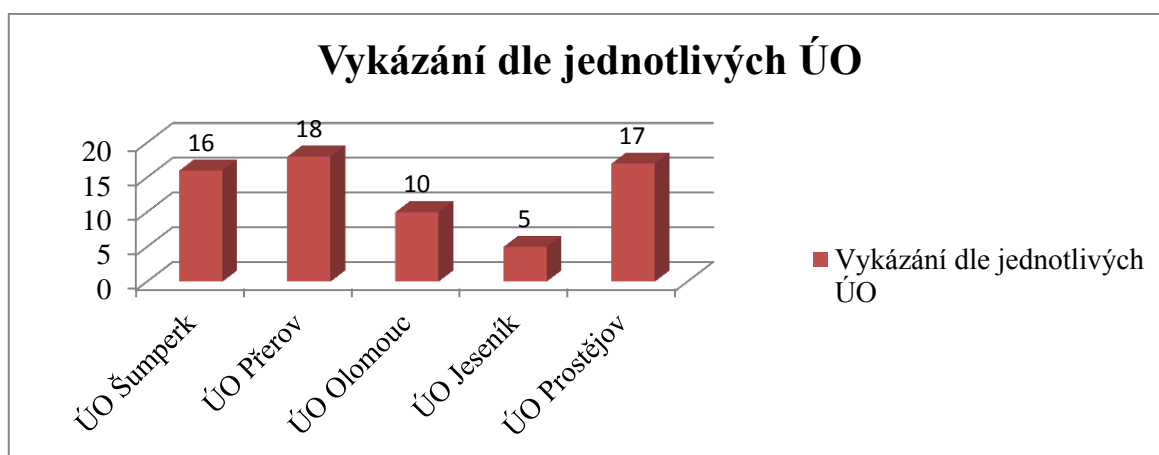
Graf č. 6 Vývoj počtu vykázaní od roku 2007

Zdroj: Krajské ředitelství policie Olomouckého kraje, vlastní zpracování

V porovnání s celorepublikovými čísly (viz příloha B) však na tom není Olomoucký kraj špatně. Největší počty vykazuje (již dlouhodobě od roku 2007) kraj Ústecký s celkovým počtem vykázaní od roku 2007 do konce roku 2016 1478 případů, následovaný hlavním městem Prahou (1272 případů) a krajem Moravskoslezským (1238 případů). Olomoucký kraj se drží zhruba ve středu. Za toto období bylo vykázáno 780 osob. Nejméně vykázaní je evidováno v Plzeňském kraji, konkrétně 270 osob.

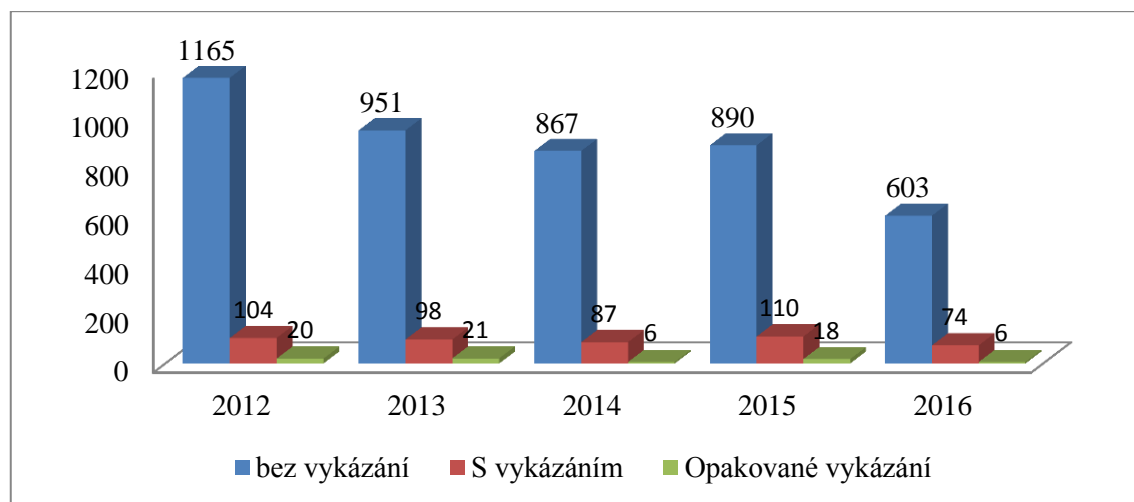
Další graf č. 7 ukazuje rozložení vykázaní v rámci Olomouckého kraje do jednotlivých okresů (opět jsou uvedena data za rok 2016 pouze do 31. 8.2016)

Zdroj: KRPM, vlastní zpracování

V následujícím grafu jsou znázorněny případy s incidentem se znaky DN, které šetřila Policie ČR na území Olomouckého kraje. Případy jsou rozděleny na případy, v nichž Policie ČR nepoužila institut vykázání, případy, kdy bylo vykázání provedeno a případy, kdy byla násilná osoba vykázána opakovaně (alespoň dvakrát).

Graf č. 8 Případy se znaky DN z Olomouckého kraje za rok 2016

Zdroj: KRPM, vlastní zpracování

KRPM si také vede evidence násilných osob a ohrožených osob dle pohlaví. Z následujících tabulek je patrné genderově podmíněné násilí celé problematiky.

Tabulka č. 3 Vykázané osoby dle pohlaví v celé ČR

Vykázané osoby dle pohlaví					
	2012	2013	2014	2015	2016
Muž	1353	1375	1382	1292	987
Žena	42	40	37	46	31

Zdroj: KRPM, vlastní zpracování

Tabulka č. 4 Ohrožené osoby dle pohlaví v celé ČR

Ohrožené osoby dle pohlaví					
	2012	2013	2014	2015	2016
Muž	906	904	920	873	688
Žena	2106	2066	2166	1958	1557

Zdroj: KRPM, vlastní zpracování

5.2.5. Mediační a probační služba

Mediace je mimosoudní řešení sporu mezi obětí a pachatelem za účasti třetí osoby - mediátora. Poskytuje oběma stranám možnost vyjádřit své pocity, očekávání a potřeby, které vznikly v souvislosti s trestným činem. Současně umožňuje domluvit se na rychlém a přijatelném způsobu náhrady škody. Důležitým aspektem mediace je princip dobrovolné účasti a bezplatnosti. Mediáci v trestních případech provádí dle zákona č. 257/2000 Sb., o mediační a probační službě⁴⁴, úředníci Probační mediační služby, kteří mají vědomosti z oblasti příslušných právních předpisů a profesionální dovednosti z oblasti komunikace a vyjednávání. Střediska PMS působí ve všech soudních okresech ČR.⁴⁵

„Mediace má podobu setkání pachatele s obětí za účasti mediátora, který plní roli nestranného prostředníka. Společnému jednání obvykle předcházejí individuální rozhovory mediátora s obětí a pachatelem. Smyslem a účelem mediačního jednání je přispět ke zmírnění následků trestného činu pro oběť a motivovat pachatele k převzetí odpovědnosti za škody, které svým jednáním způsobil. Mediátor oběma umožňuje, aby vyjádřili své názory, potřeby a zájmy. Mediace může vyústit ve společnou dohodu o urovnání konfliktu a náhradě škody. Ta pak slouží jako podklad pro rozhodování státního zástupce nebo soudce.“⁴⁶

Oběť má příležitost vyjádřit a pojmenovat své potřeby a zájmy v souvislosti se zmírněním následků způsobených trestným činem. Může získat důležité informace, vztahující se k trestnímu řízení a především k náhradě škody. Oběť má možnost „seznámit“ pachatele s dopady jeho jednání na svůj život a domoci se tak nejen materiálního, ale i mezilidského urovnání.

Pachatel má příležitost pojmenovat své povinnosti a přijmout odpovědnost v souvislosti s náhradou jím způsobených škod, ale také vyjádřit své potřeby a zájmy. V osobním jednání s obětí má pachatel „příležitost“ dozvědět se, co vše svým jednáním způsobil.

⁴⁴ Přesný název: *Zákon o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě)*

⁴⁵ Mediační a probační služba ČR: Mediace – mezi obětí a pachatelem [online] 4 s. (PDF) [cit 2017-02-02] Dostupné z: https://www.pmscr.cz/images/clanky/letak_Mediace_CZ.pdf

⁴⁶ Mediační a probační služba ČR: Mediace – mezi obětí a pachatelem [online] 4 s. (PDF) [cit 2017-02-02] Dostupné z: https://www.pmscr.cz/images/clanky/letak_Mediace_CZ.pdf

Může vysvětlit okolnosti svého chování, omluvit se oběti a nabídnout jí přiměřenou náhradu škody.

Výsledek mediace může státní zástupce nebo soudce zohlednit ve svém rozhodnutí. Může například podmíněně zastavit trestní stíhání nebo navrhnout či schválit další alternativní opatření či sankci. V případě rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání a schválení narovnání nebude mít pachatel záznam v rejstříku trestů. Mediace může být zprostředkována i v průběhu výkonu trestu ve vězení a na svobodě.⁴⁷

5.2.6. Orgány sociálně-právní ochrany dětí

Sociálně-právní ochrana dětí (SPOD) je odvětví veřejného práva. „Představuje soubor různých opatření a nástrojů, přičemž základním principem při jejich využívání a poskytování sociálně-právní ochrany je nejlepší zájem, prospěch a blaho dítěte. Sociálně-právní ochrana se poskytuje dětem do 18 let, a to všem bez rozdílu, bez jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu. Až na výjimky se poskytuje bezplatně. Posláním sociálně-právní ochrany vychází ze zásady, že stát je odpovědný za ochranu dětí před tělesným nebo duševním násilím, za ochranu jejich zdravého vývoje z hlediska fyzického, psychického a mravního a ostatních aspektů integrity dítěte jako nositele práv daných Ústavou, Listinou základních práv a svobod a práv, která vyplývají z mezinárodních závazků České republiky (např. Úmluva o právech dítěte)“.⁴⁸ Nicméně stát nenahrazuje povinnosti a odpovědnost rodičů, nezasahuje do jejich postavení jako nositelů rodičovské odpovědnosti, pokud nejsou práva nebo vývoj dítěte ohroženy. Orgány sociálně-právní ochrany (dále jen OSPOD) jsou soudy a orgány, které mají zákonem⁴⁹ takto vymezené postavení v sociálně-právní ochraně dětí. Jsou zpravidla začleněny do struktury obecního nebo městského úřadu, který má status úřad obce s rozšířenou působností, jako samostatné oddělení v rámci odboru sociálních věcí. Jeho tým se obvykle skládá z odborných pracovníků. Pracovníci OSPOD se při své činnosti řídí zákonem o

⁴⁷ Mediační a probační služba ČR: Mediace – mezi obětí a pachatelem [online] 4 s. (PDF) [cit 2017-02-02]
Dostupné z: https://www.pmscr.cz/images/clanky/letak_Mediace_CZ.pdf

⁴⁸ Slovník sociálních věcí: Sociálně-právní ochrana dětí [online] 2016-2017. MPSV. [cit-2017-02-02]
Dostupné z: <http://slovník.mpsv.cz/socialne-pravni-ochrana-deti.html>

⁴⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

sociálně-právní ochraně dětí a dalšími předpisy⁵⁰. (např. Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o SPOD)

Práce s ohroženým dítětem a rodinou je dlouhodobý a náročný proces, v němž působí řada proměnných, ale je přitom zároveň nutné jednoznačně určit a neztratit ze zřetele nejlepší zájem dítěte, tedy to, kam by práce měla směřovat. V praxi se ale dbá především na uplatnění zkušeností kvalifikovaných pracovníků. V poslední době se objevily případy, kdy veřejnost nesouhlasila s kroky OSPOD, poněvadž se nezdály v souladu právě se zájmy dítěte, ale spíše jednoho z rodičů. Lze tedy diskutovat nad změnou tohoto posuzování. Zda i nadále ponechat volnější režim posuzování, či zda by nebylo vhodné stanovit nějaké právní mantinely. Lidské osudy však jsou silně individuální a stanovit vzorec pro správné postupování, nebude zřejmě nikdy dostatečně možné.⁵¹

Krajský úřad je v souladu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, orgánem sociálně-právní ochrany. Za tímto účelem „zajišťuje v přenesené působnosti výkon sociálně-právní ochrany, metodickou a kontrolní činnost, rozhoduje o odvolání proti rozhodnutí obcí při výkonu přenesené působnosti v oblasti sociálně-právní ochrany dětí a přezkoumává v těchto věcech mimo odvolací řízení rozhodnutí orgánů I. stupně.“ Dále zajišťuje prošetření a vyřízení stížností i podnětů obcí a občanů směřujících do oblasti sociálně-právní ochrany dětí, včetně náhradní rodinné péče. V samostatné působnosti „zajišťuje krajský úřad činnost zařízení sociálně-právní ochrany, spolupracuje s ostatními orgány sociálně-právní ochrany, působí v oblasti prevence, zajišťuje činnost poradního sboru, podílí se na zpracování koncepčních dokumentů a zajišťuje úkoly svěřené vnitřními předpisy.“⁵²

⁵⁰ Slovník sociálních věcí: Sociálně-právní ochrana dětí [online] 2016-2017. MPSV. [cit-2017-02-02]
Dostupné z: <http://slovník.mpsv.cz/socialne-pravni-ochrana-deti.html>

⁵¹ Slovník sociálních věcí: Sociálně-právní ochrana dětí [online] 2016-2017. MPSV. [cit-2017-02-02]
Dostupné z: <http://slovník.mpsv.cz/socialne-pravni-ochrana-deti.html>

⁵² Olomoucký kraj – sociálně právní ochrana dětí, online. Dostupné z: <https://www.kr-olomoucky.cz/socialne-pravni-ochrana-deti-cl-290.html>

6. VLASTNÍ VÝZKUM

V ČR bylo provedeno již několik výzkumů zabývajících se problematikou DN. Od povědomí veřejnosti o tomto negativním fenoménu, po dotazování samotných obětí domácího násilí, až po různé dopady domácího násilí na celou společnost, zejména ekonomické, kterým byla věnována pozornost v této práci.

Společným znakem těchto výzkumů je především fakt, že lze velmi špatně získat potřebná data. V ČR stále chybí systematický sběr dat, především ze strany státu, který by tuto práci značně ulehčil a také jednoznačně upřesnil, neboť v řadě výzkumů se pracuje s premisemi použitými v zahraničí, které jsou převedené na naše poměry, případně s odhady dle stanovených hypotéz.

Několikrát bylo také zmíněno, že společnost se dozvídá o pouhé špičce celého ledovce domácího násilí, tudíž i z tohoto lze vyvozovat nepřesnost zjištěných tvrzení.

Tento výzkum bude zacílený na povědomí veřejnosti o domácím násilí a systému pomoci v rámci Olomouckého kraje.

6.1. Způsob výběru vzorku a sběr dat

Zdrojem dat pro výzkum na povědomí veřejnosti o DN v Olomouckém kraji bylo především primární šetření realizované formou dotazníku (příloha D), neboť byl vyhodnocen jako nejvhodnější metodou sběru dat pro svou kvantitativní stránku, a to schopnost zpracovat větší množství dat a jejich větší reprezentativnost a objektivitu. Výzkum probíhal od listopadu roku 2016 do konce ledna 2017 na území Olomouckého kraje.

Dotazník, který měl písemnou podobu, byl rozdán mezi respondenty v několika místech Olomouckého kraje, se snahou zachovat co největší rozmanitost dotazovaných – pohlaví, věk, vzdělání, bydliště, apod. Tato metoda výzkumu byla také zvolena díky možnosti anonymity dotazovaných, neboť se jedná o citlivé téma, o kterém nechtějí všichni hovořit. Metoda náhodného dotazování ovšem zcela určitě nevedla k získání reprezentativního vzorku, který by se dal použít pro celorepublikovou platnost. Ani počet dotazovaných nelze brát za dostatečný pro vyvozování jistých závěrů, spíše slouží pro představu a shledání mezer ve znalostech lidí, které by měly být dále prostřednictvím osvěty eliminovány.

Dotazník vyplnilo celkem 75 respondentů. Ačkoli byl dotazník rozdán mezi stejný počet žen a mužů, vrátilo se více ze strany ženských respondentů. Za příčinu tohoto jednání lze shledávat především fakt, že ženy jsou k problematice domácího násilí otevřenější, více se jí zabývají a dotýká se jich. Muži naopak nepovažují taková témata za zajímavá, tudíž nemají potřebu o nich ani diskutovat. Ženy jsou také přístupnější k dotazníkovému šetření obecně.

Dotazník se skládá z 24 otázek standardizovaného typu s uzavřenými, ojediněle polouzavřenými otázkami. Otázky jsou v první části zaměřené na pohlaví, věk a bydliště respondenta. V další fázi se zaměřuje na otázky o domácím násilí, jeho podobě a znakům a také mýtům, které byly o DN ve společnosti vytvořeny. Dále je pozornost věnována institucím pomáhajících obětem domácího násilí, jejich činnosti, a také názorům lidí na vliv domácího násilí na jeho aktéry. Na závěr dotazníků je věnována pozornost násilné osobě.

6.2. Výzkumné hypotézy a otázky

Výzkum měl za úkol potvrdit nebo vyvrátit následující hypotézy:

1. Ženy a vzdělanější respondenti jsou informovány o DN násilí více než muži.
2. Veřejnost je o DN násilí v základních otázkách dobře informována. Pokud se ovšem jde více do hloubky lze pozorovat mezery ve znalostech.
3. Mýty o DN, které panovaly ve společnosti, jsou již překonány.
4. Lidé znají instituce, které pomáhají, ale neznají celý okruh jejich činností.
5. Lidé si uvědomují jak moc je DN negativní fenomén.

K vyvrácení nebo potvrzení uvedených hypotéz byly definovány následující výzkumné otázky, na základě nichž byl sestavený celý dotazník. Otázky zní:

- Mají větší povědomí o DN ženy nebo muži a projevuje se na povědomí o DN věk, vzdělání případně bydliště?
- Dokáže tázaná populace definovat DN ve všech jeho podobách a znacích?
- Kolik % dotazovaných má zkušenosti s DN?
- Přetrvávají ve společnosti i nadále mýty o DN?
- Mají lidé hlubší znalosti o institucích působících na poli ochrany před DN?

- Uvědomuje si společnost veškeré negativní dopady DN na život jedince i celé společnosti?
- Co považuje veřejnost za možná řešení DN?

Dotazník byl zpracován na základě matematických metod. Vzorek nebyl vážený na celorepublikovou platnost vzhledem k jeho malému vzorku.

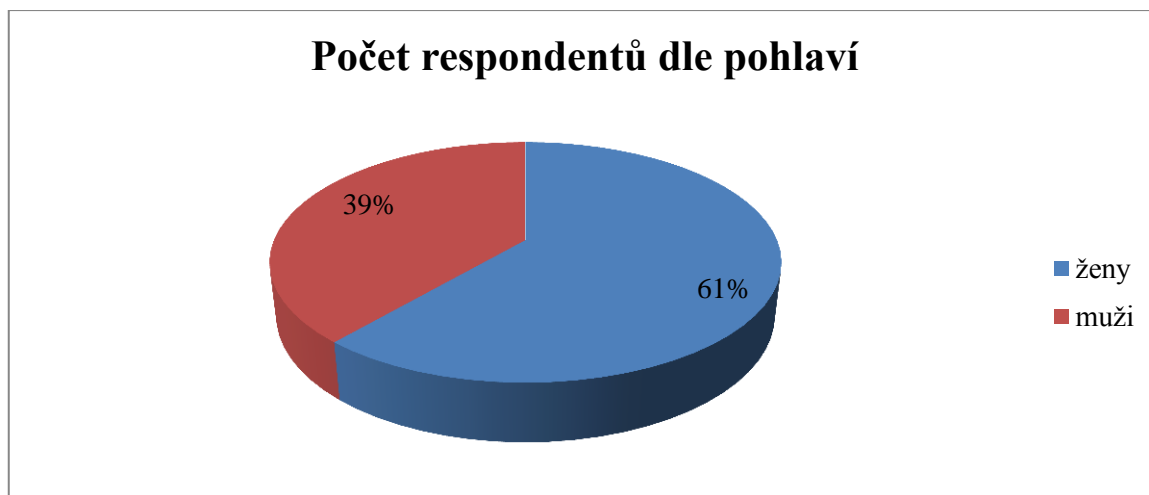
6.3. Výsledky výzkumu

Výsledky výzkumu a jejich interpretace uvádějí postupně odpovědi na jednotlivé výzkumné otázky a hypotézy. Jsou uvedeny v grafech nebo tabulkách dle vhodnější varianty a pro lepší přehlednost.

Otázka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

Průzkumu se účastnilo celkem 75 respondentů, z čehož bylo 46 respondentů pohlaví ženského, tj. 61% a 29 respondentů pohlaví mužského, tj. 39 %.

Graf č. 9 Dotazovaní respondenti dle pohlaví

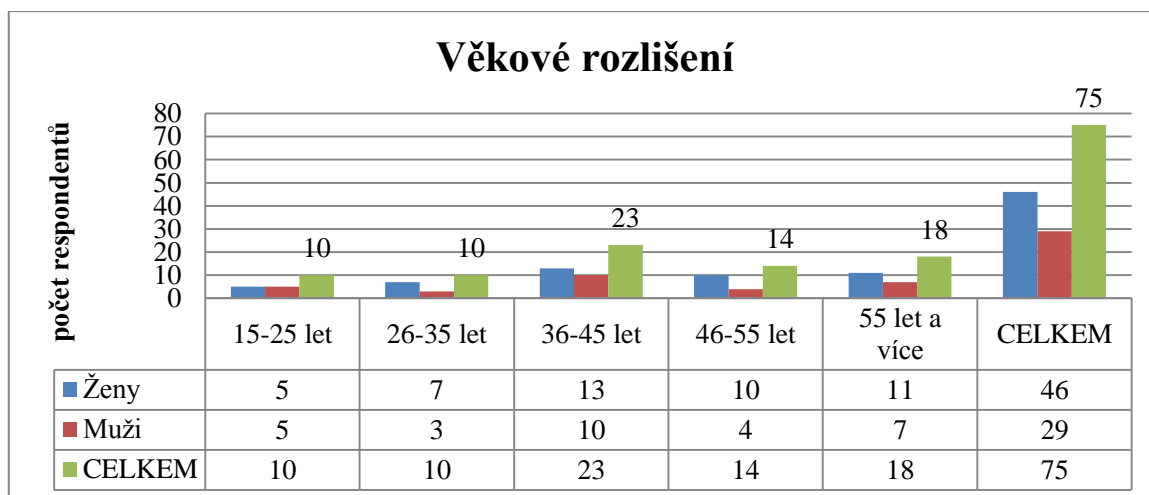

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Otázka č. 2: Do jaké věkové skupiny patříte?

Respondenti měli u této otázky na výběr 5 odpovědí v rozmezí 15-25 let, 26-35 let, 36-45 let, 46 – 55 let a více jak 55 let. Rozložení respondentů dle těchto věkových skupin a i pohlaví ukazuje následující graf.

Graf č. 10 Věkové rozlišení dotazovaných respondentů

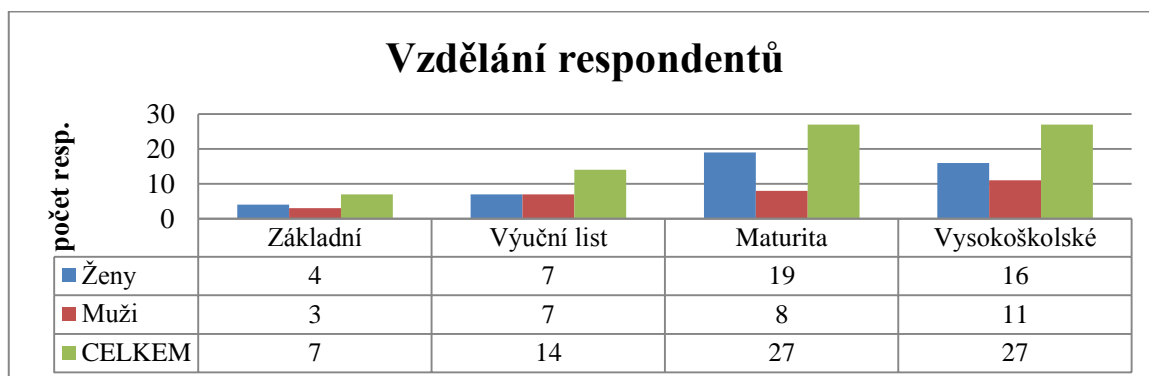

Zdroj: výzkumné šetření, vlastní zpracování

Otázka č. 3 : Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Tato otázka je vázaná na nejvyšší dosažené vzdělání respondentů, především pro další potřeby výzkumu, kdy je zapotřebí odpovědět na otázku, zda se dosažené vzdělání nějak váže ke znalostem veřejnosti o DN. Z uvedených čísel je patrná vzrůstající tendence úrovně dosaženého vzdělání. 72 % dotazovaných osob má minimálně středoškolské vzdělání s maturitou, a z toho má 36 % lidí, vzdělání vysokoškolské.

Graf č. 11 Rozdělení respondentů dle nejvýše dosaženého vzdělání

Zdroj: výzkumné šetření, vlastní zpracování

Otázka č. 4 Zaškrtněte, která z možností nejlépe odpovídá místu Vašeho bydliště?

Respondenti měli na výběr ze čtyř kategorií, přičemž jedna byla věnovaná vesnici a zbylé tři městům, rozdělených dále dle počtu obyvatel. Respondenti výzkumu žijí v 62 % případech ve městě, a jen 38 % žije na vesnici.

Tabulka č. 5 Rozložení respondentů dle bydliště

Bydliště	Počet respondentů	v %
Vesnice	28	37,33
Město s počtem obyv. do 20tis	40	53,33
Město s počtem obyv. nad 20tis	3	4
Statutární město Olomouc	4	5,33
CELKEM	75	100

Zdroj: dotazníkový výzkum, vlastní zpracování

Otázka č. 5 V současné době je ve společnosti diskuze na téma domácí násilí velmi častá. Zaškrtněte možnost, která odpovídá Vašemu názoru na tuto situaci nejlíže:

Tato otázka otevírá problematiku domácího násilí, a to celkovým názorem lidí na ni. Následující tabulka znázorňuje odpovědi respondentů s ohledem na jejich pohlaví, věkovou skupinu, vzdělání a místa bydliště.

Tabulka č. 6 Rozložení odpovědí s ohledem na pohlaví, vzdělání, věk a bydliště

odpověď	pohlaví		věk					vzdělání				místo bydliště	
	ženy	muži	15-25	26-35	36-45	46-55	55+	ZŠ	výuč.	mat.	VŠ	město	ves.
č. 1	44	27	10	10	21	14	16	7	14	26	24	44	27
č. 2	2	0	0	0	0	0	2	0	0	1	1	1	1
č. 3	0	2	0	0	2	0	0	0	0	1	1	2	0

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Vzhledem k tomu, že se téměř 96 % respondentů vyjádřilo pro první odpověď (tj. názoru, že je dobře, že se dané problematice věnuje tolik pozornosti), tak nelze pozorovat přílišné odlišnosti vyplývající z bydliště či vzdělávání dotazovaných.

Otázka č. 6 Co si představíte pod pojmem domácí násilí?

Tato otázka se věnuje znalosti lidí ohledně skutečné podstaty domácího násilí. 87 % správně uvedlo, že pod pojmem DN nelze vymezit pouze fyzické násilí, ale i psychické násilí, omezování osobní svobody a uplatňování moci nad ohroženou osobou. Pouze 4 % z dotazovaných uvedlo, že se jedná čistě o fyzické násilí. Z toho lze tedy vyvodit,

(samozřejmě s ohledem na počet dotazovaných), že mýtus spojený s fyzickou podobou domácího násilí je relativně překonán.

Graf č. 12 Zobrazení odpovědí respondentů na otázku č. 6

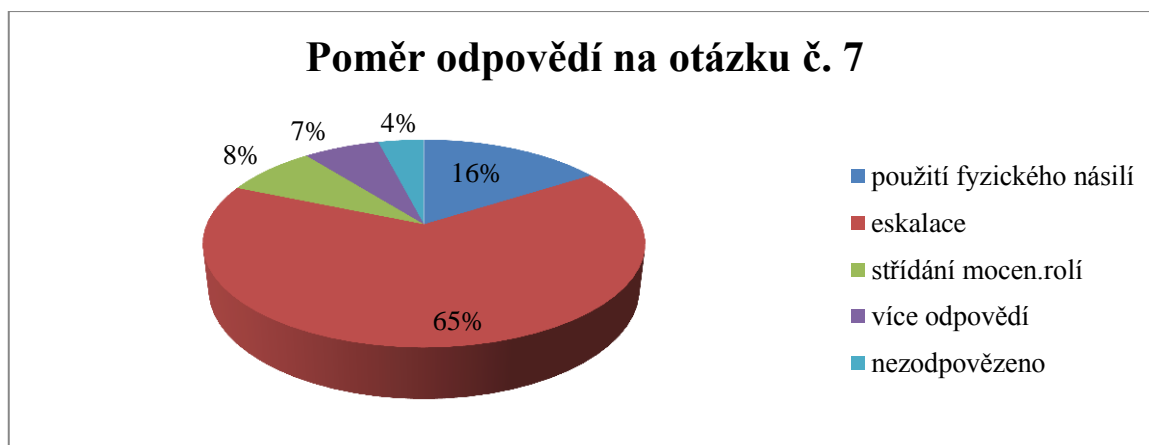

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Otázka č. 7 Jaké jsou typické znaky domácího násilí?

Tato otázka směřuje k hlubším znalostem o domácím násilí, a to konkrétně k typickým znakům. Čistě fyzické násilí, jako typický znak, označilo nesprávně pouze 12 respondentů, stejně tak střídání rolí nadřazeného a podřízeného označilo pouze 6 dotazovaných, zatímco správnou odpověď, eskalaci násilí, uvedlo 49 dotázaných, čili 65 % dotazovaných.

Graf č. 13 Zobrazení odpovědí respondentů na otázku č. 7

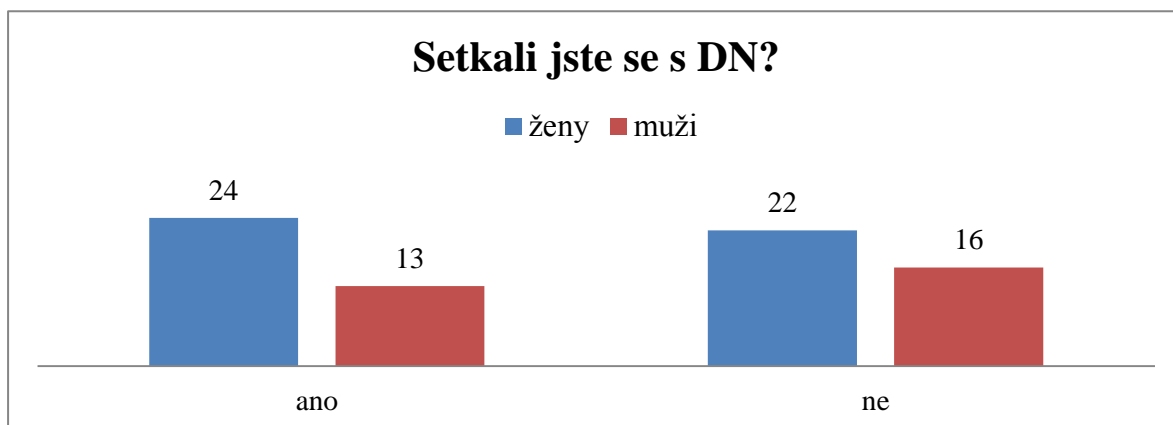

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Otázka č. 8 Setkali jste se s domácím násilím, at' už sami, nebo ve svém okolí?

Při porovnání odpovědí u této otázky, je zajímavé, jak je relativně vyrovnaný počet mužů (29,3 %) a žen (32 %) při setkání s domácím násilím. Očekávala bych, že budou mít více zkušeností s DN ženy. Nicméně je možné, že tento výsledek může být zkreslený počtem a složením respondentů výzkumu. Otázka nebyla dále specifikována, tudíž nelze rozlišit, zda se jednalo o vlastní zkušenost, nebo o setkání s DN ve svém okolí.

Graf č. 14 Setkání s DN dle pohlaví

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Otázka č. 9 Myslíte si, že se domácí násilí vyskytuje spíše u sociálně slabších a nevzdělaných osob?

Další otázka směřující k mýtům o domácím násilí se váže k sociálním poměrům rodin, u kterých se domácí násilí vyskytuje. 62 respondentů, čili téměř 83 %, si nemyslí, že se domácí násilí vyskytuje u sociálně slabších či méně vzdělaných jedinců. Ačkoliv si i nadále 13 respondentů myslí, že tomu tak je, není tento počet nijak závratný, a svědčí o větší informovanosti veřejnosti, než tomu bylo v dřívějších letech.

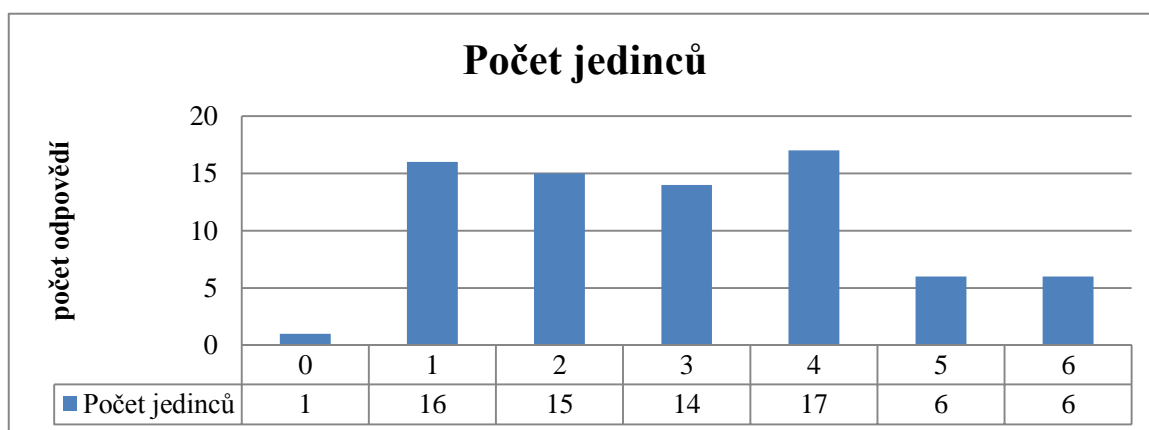
Otázka č. 10 Souhlasíte s tvrzením, že ohrožená osoba útok agresora vyprovokuje svým jednáním?

Na tuto otázku odpovědělo 63 dotazovaných záporně, tj. 84 %. S tvrzením souhlasilo pouze 9 dotazovaných, tj. 12 % a tři dotazovaní na tuto otázku neodpověděli vůbec.

Otázka č. 11 Kam se může osoba, která byla obětí DN obrátit?

V této otázce měli dotazovaní možnost zatrhnout více možností. Pouze v jediném případě se stalo, že dotazovaný nezvolil žádnou možnost. Jelikož byli všechny možnosti správné, čím více zatržených možností, tím více vypovídaly o větším povědomí dotazovaného o daném tématu. Nejvíce lidé znali Policii ČR, následovaly neziskové organizace, intervenční centra a poradny pro rodiny. Nejméně dotazovaných zaškrtnulo Integrovaný záchranný systém. Možná, je však jen zmátl uvedený název. Ze šesti respondentů, kteří znali všechny instituce, měli ve čtyřech případech vysokoškolské vzdělání a ve dvou případech střední vzdělání ukončené maturitou. V těchto 6 případech byl poměr žen a mužů – 4: 2. Jedná se však o velmi malé číslo, aby z toho šli vyvodit nějaké obecné závěry o návaznosti vzdělání a vyšším povědomí o DN.

Následující graf č. 15 Rozdělení odpovědí respondentů na otázku č. 11

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Otázka č. 12 Myslíte si, že je síť institucí pomáhající obětem DN v Olomouckém kraji dostatečná?

Na tuto otázku odpovědělo pouze 12 dotazovaných kladně a stejně tak 12 dotazovaných odpovědělo záporně. Ostatní, tedy 51 dotazovaných, na otázku neumělo odpovědět, čili využili možnosti nevím. Jedná se o 68 % odpovědí respondentů.

Otázka č. 13 S čím Vám mohou pomoci pracovníci intervenčního centra?

Tato otázka slouží opět k lepšímu prozkoumání hlubších vědomostí respondentů o dané problematice. Odpověď vykázání, čili špatnou možnost, zvolilo 18 respondentů. Naproti

tomu 57 dotazovaných zvolilo minimálně jednu správnou odpověď, a 19 z nich zvolilo všechny správné odpovědi.

Tabulka č. 7 Rozložení odpovědí respondentů na otázku č. 13

Odpověď	Počet respondentů
1. Předběžné opatření	6
2. Psychosociální a poradenská pomoc	9
Bezpečnostní plán	0
Vykázání (špatná)	18
Odpověď 1+2	15
Odpověď 1+2+3	19
Odpověď 1+3	2
Odpověď 2+3	6

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Otázka č. 14 Znáte nějakou nestátní instituci, která ve Vašem kraji působí na poli ochrany před DN, kde je možno získat přístřeší, případně sociálněprávní a psychologickou pomoc?

Na tuto otázku odpovědělo 77% dotazovaných záporně. Pouze 23 % lidí zná nějakou nestátní organizaci v Olomouckém kraji. Dotazovaní měli možnost uvést, o kterou se jedná. Nejčastěji se objevoval Bílý kruh bezpečí, Linka důvěry, a ojediněle i organizace Rosa.

Otázka č. 15 Existují v České republice zařízení na ochranu osob před domácím násilím, tzv. azylová zařízení s utajovanou adresou?

V České republice existují pouze dvě zařízení s utajenou adresou. Znalost této skutečnosti dle mého názoru vypovídá o dobré informovanosti veřejnosti o domácím násilí. Vzhledem k tomu, že správně odpovědělo 34 dotazovaných, tj. 45 % dotazovaných, lze tuto skutečnost vnímat relativně pozitivně.

Graf č. 16 Grafické znázornění odpovědí respondentů u jednotlivých odpovědí otázky č. 15

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

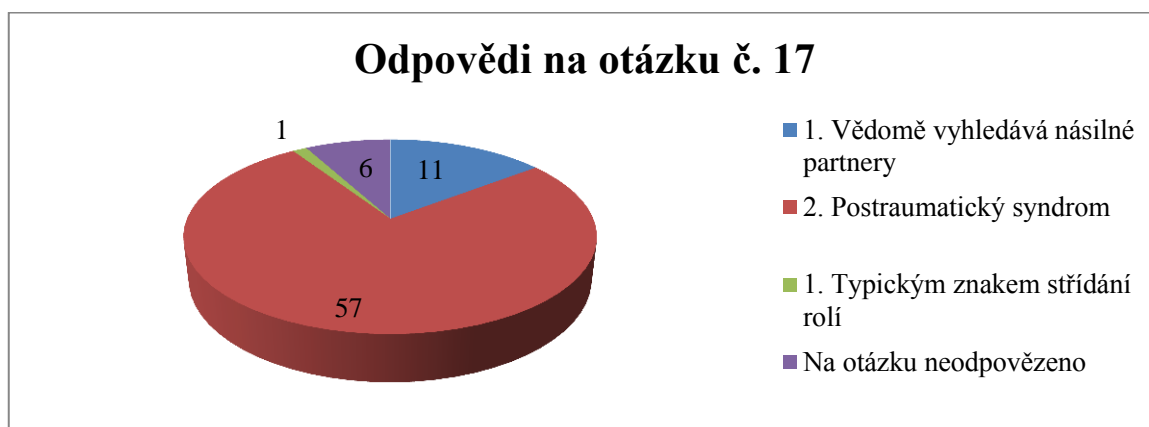
Otázka č. 16 Souhlasíte s tvrzením, že ohrožená osoba chce s násilnou osobou setrvávat, jinak už by ji dávno opustila?

Proti tomuto tvrzení kontrovalo celkem 43 respondentů (57 %). Souhlasilo s ním 25 respondentů (33,3 %) a v 7 případech zůstala otázka bez odpovědi.

Otázka č. 17 Jak byste vysvětlili syndrom týrané osoby?

U této otázky uvedlo 76 % dotazovaných správnou odpověď, že se jedná o posttraumatický syndrom.

Graf č. 17 Rozložení odpovědí na otázku č. 17

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Otázka č. 18 Myslíte si, že na první pohled poznáte osobu, která je obětí domácího násilí?

V tomto případě jasně převažovala odpověď **ne, a to v celých 88 % (66) odpovědí**. Pouze 9 respondentů si myslí, že na první pohled pozná oběť domácího násilí.

Otázka č. 19 V právní úpravě o domácím násilí byl zřízen institut vykázání osoby ze společného obydlí. Víte jaká je lhůta, na kterou musí násilník opustit společné obydlí?

V této otázce odpovědělo 44 dotazovaných správně, že je to na dobu 10 dní. Ostatní odpovědi, tedy nesprávné, jsou v následující tabulce rozděleny dle pohlaví, věku, vzdělání a místa bydliště. Z této tabulky není patrná žádná souvislost mezi znalostmi a vazbami k pohlaví, věku, vzdělání nebo místu bydliště.

Tabulka č. 8 Rozložení nesprávných odpovědí u otázky č. 19

Odpověď	Pohlaví		Věk					Vzdělání				Místo bydliště	
	ženy	muži	15-25	26-35	36-45	46-55	55+	ZŠ	výuč.	mat.	VŠ	město	ves.
č.1	4	7	2	1	4	3	1	2	2	4	3	5	6
č.3	5	3	0	1	5	1	1	1	1	5	1	7	1
neodp.	6	6	1	2	2	2	5	2	5	2	3	3	9
celkem	15	16	3	4	11	6	7	5	8	11	7	15	16

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Otázka č. 20 Myslíte si, že stát poskytuje obětem domácího násilí, které se rozhodnout opustit společné obydlí, (tudíž nemá žádné vlastní finanční prostředky a nemá možnost obrátit se na rodinu) dostatečné finanční zajištění?

Cílem této otázky bylo zjištění, jak se k této problematice staví veřejnost. Zda si uvědomuje svízelnou situaci těchto žen. Značná převaha respondentů – **64 (85 %) souhlasí s tímto tvrzením**, že situace žen ohrožených domácím násilím je po finanční stránce značně komplikovaná. Negativně se vyjádřilo 11 dotazovaných.

Otázka č. 21 Souhlasíte s tvrzením, že matka samoživitelka, má mnohem menší šanci získat zaměstnání než jiní uchazeči o zaměstnání?

V diplomové práci bylo uváděno, že matky samoživitelky jsou jednou ze skupin ohrožených chudobou. I zde bylo cílem zjistit, jaký má veřejnost názor na nepříznivou finanční situaci, která je ještě doplněna o překážky při získávání zaměstnání. Také v tomto případě se respondenti vyjádřili zcela jasně. S daným tvrzením souhlasí **96 % (tj. 72) dotazovaných**. Jen tři dotazovaní s tvrzením nesouhlasí.

Otázka č. 22 Podle výzkumů, dítě vyrůstající v domácnosti, ve které je svědkem domácího násilí, může: (je možné zvolit více odpovědí)

V této otázce měli respondenti možnost vyjádřit názor na působení domácího násilí na dítě, které je jeho ať už přímým či nepřímým účastníkem. 4 nesprávné odpovědi, že dítě zůstává ve většině případů bez následků, jsou dle mého, dobré zjištění. Dalších 95 % respondentů uvedlo alespoň 1 správnou odpověď. Velice pozitivní je odpověď 20 respondentů, kteří si byli vědomi, že kromě nesprávné odpovědi pod bodem 1, jsou všechny ostatní možnosti negativními dopady, které mohou nastat v životě dítěte, které je vystavováno DN.

Tabulka č. 9 Odpovědi respondentů na otázku č. 22

Odpověď	Počet odpovědí
1. Bez následků - nesprávná odp.	4
2. Přebírání submisivního chování	6
3. Ztotožnění se s agresorem	4
4. Osvojit si agresivního chování	10
5. Pociťovat vinu za agresivní chování	1
6. Únik v návykových látkách	5
7. Všechno správně	20
Odpověď 2+3+4	5
Odpověď 2+4	8
Ostatní kombinace možností	12

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Otázka č. 23 Co považujete za nejdůležitější v systému ochrany před domácím násilím?

Rozložení odpovědí na tuto otázku ukazuje následující tabulka, z níž je patrné, že za nejdůležitější v systému ochrany před domácím považuje zkoumaná veřejnost prevenci a informovanost.

Tabulka č.10 Rozložení odpovědí respondentů na otázku č. 23

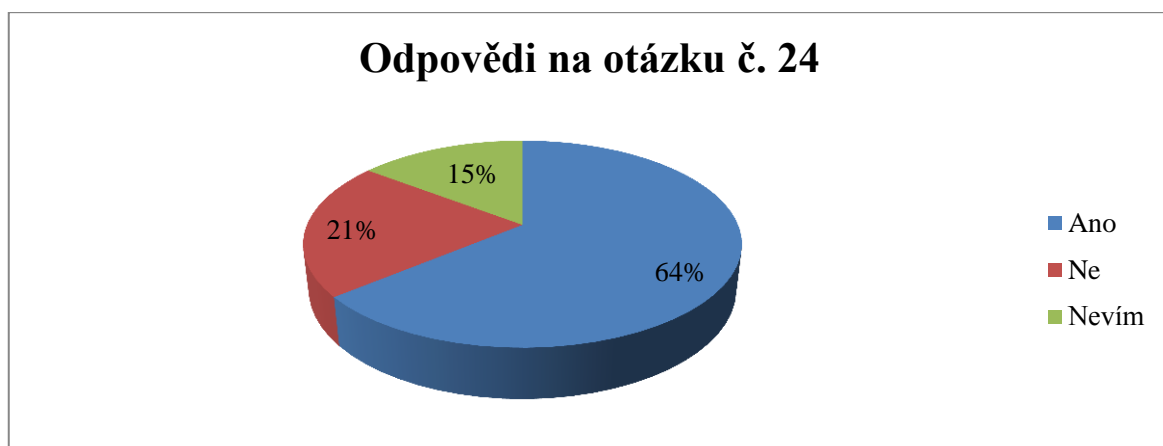
Odpověď /Odpovědi	Počet respondentů
1. Prevence a informovanost	26
2. Zpřísnění trestů pro pachatele	16
3. Stírání genderových nerovností	0
4. Programy na zvládnání agrese	0
5. Možnost sdílení zážitků	2
Odpověď 1 + 2	9
Odpověď 2 + 3	2
Odpověď 1+2+3	5
Odpověď 2+4	2
Odpověď 2+5	1
Všechny odpovědi (1 až 5)	12

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Otázka č. 24 Myslíte si, že je možné agresivní chování dostat pod kontrolu prostřednictvím terapeutických sezení?

V této otázce se pro vyjádřilo 48 dotazovaných pro odpověď ano, 16 dotazovaných pro odpověď ne a 11 dotazovaných zvolilo odpověď nevím. Procentuální poměr odpovědí znázorňuje následující graf č. 18.

Graf č. 18 Odpovědi respondentů na otázku č. 24

Zdroj: dotazníkové šetření, vlastní výzkum

7. VÝSLEDKY A DISKUZE

Cílem výzkumu bylo potvrdit nebo vyvrátit stanovené hypotézy prostřednictvím dotazníkového šetření a na základě těchto zjištění posoudit míru informovanosti veřejnosti v rámci Olomouckého kraje ohledně problematiky domácího násilí. Hypotézy byly následující:

1. Ženy a vzdělanější respondenti jsou informovány o DN násilí více než muži.

Tuto hypotézu nebylo možné v rámci výzkumu potvrdit ani vyvrátit, neboť z odpovědí respondentů nebylo možné pozorovat korelaci mezi většími znalostmi a příslušností k ženskému pohlaví, případně k dosaženému vzdělání. Navíc nelze vyvodit závěry z rozdílu mezi ženami a muži vzhledem k nevyrovnanému počtu obou pohlaví ve výzkumu.

2. Veřejnost je o DN násilí v základních otázkách dobře informována. Pokud se ovšem jde více do hloubky lze pozorovat mezery ve znalostech.

V tomto případě nelze hypotézu potvrdit, neboť veřejnost dokázala odpovědět nejen na základní otázky o vymezení domácího násilí – otázka č. 6, kdy lidé v 87 % správně vymezili pojem DN. Dále v otázce č. 7 v 65 % správně zvolili typický znak domácího násilí a stejně tak i u otázky č. 17, která byla zvolena jako kontrolní k těmto otázkám, odpovědělo správně 76 % respondentů. I v případě znalosti institutu vykazání, se kterým se běžný člověk ve svém životě neseťká, odpovědělo více jak 50 % respondentů správně.

3. Mýty o DN, které panovali ve společnosti, jsou již překonány.

Tato hypotéza byla potvrzena, a to přesněji v otázkách č. 9, 10 a 18. Lidé si již nemyslí, že by se DN týkalo více sociálně slabších a méně vzdělaných jedinců a že ohrožená osoba svým jednáním vyprovokuje agresora. Dále si lidé nemyslí, že poznají osobu zažívající DN na první pohled. U všech třech případů se jednalo o více jak 80 % dotazovaných.

4. Lidé znají instituce, které pomáhají, ale neznají celý okruh jejich činností.

Co se týče této hypotézy, tak byla částečně potvrzena. Neboť lidé mají znalost institucí, které pomáhají. Ovšem vymezili především Policii ČR. Intervenční centra a azylové domy byly spíše v pozadí. Přesto však dokázali zvolit alespoň jednu z náplní činnosti intervenčního centra, a to v 76 %. Problematičtější byla dále znalost zařízení s utajovanou adresou a vytvoření názorů na systém pomoci v rámci Olomouckého kraje. 68 %

dotazovaných neví, zda je systém dostatečný či nikoliv. Stejně tak 77 % lidí nezná žádnou neziskovou organizaci působící na tomto poli.

5. Lidé si uvědomují jak moc je DN negativní fenomén.

Co se týče negativního vlivu DN na společnost i účastníky tohoto jevu (ženy samoživitelky a především děti), tak si jich je veřejnost dobře vědoma. Třetina žen, a překvapivě i mužů, se ve svém životě setkala s DN. Za nejdůležitější v systému ochrany považuje zkoumaná veřejnost především prevenci a informovanost a následně také zpřísnění trestů pro pachatele. Přesto však 64 % dotazovaných věří na možnost zvládnutí agrese v rámci terapeutického sezení.

Dle provedeného výzkumu se dá považovat zkoumaná veřejnost dobře informovaná, neboť respondenti dokázali odpovědět nejen na základní otázky týkající se domácího násilí, ale také na otázky zasahující do hlubších znalostí dané problematiky. Za velmi uspokojivé lze považovat překonání mýtů o domácím násilí. Pouze necelých 20 % dotazovaných na dříve panující mýty věří, zbytek respondentů již zná skutečné pozadí domácího násilí. Zlepšeny by mohly být znalosti ohledně institucí působících na poli ochrany před domácím násilím. Lidé dokázali určit nějakou instituci z této oblasti, ale jednalo se hojně o Policii ČR. Instituce, které se zaměřují výhradně na pomoc obětem DN, již uváděli respondenti méně. Ovšem povědomí o nich veřejnost má. Stejně tak tomu bylo ve vymezení činností jedné z nich, intervenčního centra. Hůře na tom byly vědomosti o existenci azylových zařízeních s utajovanou adresou. V tomto případě, bych však neznalost této skutečnosti neviděla až tak záporně, neboť se jedná o detailní znalost problematiky DN. Pozitivním zjištěním je, že si veřejnost uvědomuje negativní dopady na život jednotlivce. S ohledem na složení respondentů nebylo možné stanovit korelaci mezi výší znalostí a pohlavím, věkem, vzděláním či bydlištěm.

Dále je nutné mít na paměti, že výzkum byl prováděn na velmi malém vzorku, tudíž jej nelze brát jako směrodatný pro celý region.

Ekonomické dopady DN

Další ze zkoumaných oblastí praktické části byly ekonomické dopady DN na celou společnost, které jsou mimo jiné zapříčiněny absencí koncepčního řešení této problematiky, které se pak projevují zvýšenými náklady v řadě rezortů a významnou mírou

tak odčerpává z veřejných rozpočtů. ČR, po vzoru jiných zemí Evropy, vydala v roce 2012 první ekonomickou studii zabývající se otázkou: Kolik stojí ČR domácí násilí? Na základě výzkumu došla k závěru, že za rok 2010 bylo vynaloženo více jak 1,3 miliardy Kč na činnosti spojené s domácím násilím. Od činnosti Policie ČR, soudů, nemocenských dávek či zdravotnictví. V této části nebyly zahrnuty náklady vynaložené samotnou obětí a jejími blízkými a stejně tak nezahrnuje emocionální újmu obětí. Ze studie dále vyplynulo, že ačkoliv je veřejnost dobře informovaná o DN, tak existuje vysoký práh tolerance k partnerovu násilnému chování. Dále bylo zjištěno, že 26 % žen se s problémy násilného partnera nikomu nesvěří, a že je řešeno pouze 12 % případů prostřednictvím Policie ČR. Tudíž téměř 80 % případů DN zůstává mimo kontrolu veřejnosti. Což jsou značně znepokujícím údajem. V tomto směru by tedy bylo žádoucí nadále působit na veřejnost prostřednictvím osvěty a kampaní, které jasně vymezí, co je ve vztahu normální a co už je naopak patologické.

Vzhledem k tomu, že z této studie jasně vyplynulo, že zdravotnictví je oblastí s nejvyššími náklady spojenými s DN, byla realizována další studie ekonomických dopadů, tentokrát zaměřena pouze na zdravotnictví. Výsledkem této studie bylo, že za rok 2014 byly náklady na ošetření a léčbu žen, které prožily DN ve výši 1,85 miliardy Kč a dalších 215 milionů, pak zaplatily samy oběti.

Náklady vyčíslené v těchto studiích jsou závratné, přesto však se ve skutečnosti jedná o pouhou špičku ledovce nákladů, které jsou z veřejných rozpočtů do domácího násilí investovány. Je tedy zapotřebí nadále rozvíjet spolupráci zainteresovaných institucí a vedení evidencí a statistik, které podpoří sběr dat v této problematice a bude možné provádět přesnější výzkumy. Jen tak může být efektivně nastavena politika prevence a potírání domácího násilí. A to také z důvodu, že ženy postižené domácím násilím jsou řazeny do skupiny s největším rizikem ohrožení chudobou, což je další negativní ekonomický dopad na život obětí domácího násilí.

Systém pomoci v Olomouckém kraji

V rámci Olomouckého kraje působí na poli ochrany, potírání, prevence a osvětě o DN několik institucí, které spolupracují jednak s ostatními institucemi stejného typu v celorepublikovém rozsahu, a jednak spolupracují interdisciplinárně mezi sebou právě v rámci územní působnosti Olomouckého kraje. Mezi tyto instituce lze především zařadit

Intervenční centrum a s ním spojené Poradny pro rodinu, azylové domy, Policii ČR, soudy, neziskové organizace – hlavně Bílý kruh bezpečí, mediační a probační služby a orgány sociálně právní ochrany dětí. Největší soustředěnost těchto zařízení je především v rámci krajského města Olomouce, ale existují i menší lokální zařízení, která se snaží zpřístupnit pomoc ohroženým osobám, co nejbližší jejich obydlí.

Středisko sociální služby provozuje jednak Intervenční centrum Olomouc, jehož posláním je pomoc a podpora osobám ohroženým domácím násilím a dále osobám ohroženým nebezpečným pronásledováním v souvislosti s domácím násilím a jednak Poradny pro rodiny v okresních městech, které jsou delokovanými pracovišti. V roce 2015 IC Olomouc poskytlo službu 163 osobám ohrožených domácím násilím, kdy 120 případů bylo po institutu vykázání a ve 43 osob vyhledalo pomoc IC samo.

Azylové domy jsou provozovány jednak ze strany Statutárního města Olomouce a jednak ze strany Charity Olomouc. V těchto zařízeních je poskytována pomoc prostřednictvím stravy, ubytování a psychosociální péče osobám, které se ocitly v životní krizi. Tato služba je zpoplatněna. Právě platba za pobyt se jeví jako problematičtější. Stojí za úvahu, zda by nebylo vhodné zavést bezplatný pobyt jako je tomu například v Rakousku.

BKB je nezisková organizace pomáhající obětem a svědkům TČ s dlouholetou tradicí, která má v ČR 9 poboček. Jedna z nich je právě v Olomouci. A díky lidem v ní pracujícím se těší vyhlášené reputaci. Dle výroční zprávy BKB vyhledalo pomoc v této organizaci do září 2016 (celorepublikově) 1713 osob, přičemž ve 387 případech se jednalo o DN. Z celkového počtu osob se v 1419 případech jednalo o ženy. I v tomto případě se tedy potvrzují fakta, o podstatně vyšším procentu ženských obětí oproti obětem mužského pohlaví.

Krajské ředitelství Policie Olomouckého kraje je orgánem vykonávajícím institut vykázání. Za rok 2015 bylo vykázání použito proti 107 osobám. Nejvíce vykázání vykazuje okres Přerov, ale srovnatelný počet má také Šumperk a Prostějov. V roce 2015 bylo v celé ČR vykázáno 1292 mužů a 46 žen. Dále bylo 1958 ohrožených žen a 873 ohrožených mužů. V porovnání s celorepublikovými čísly však na tom není Olomoucký kraj špatně. Největší počty vykazuje již dlouhodobě (od roku 2007) kraj Ústecký, následovaný krajem Moravskoslezským a hlavním městem Prahou. Olomoucký kraj se drží zhruba ve středu. Nejméně vykázání je evidováno v Plzeňském kraji.

PMS ČR se stará o řešení mimosoudních sporů mezi obětí a pachatelem prostřednictvím mediátora. V rámci Olomouckého kraje prozatím nejsou realizovány programy na zvládnutí agrese pro násilné osoby.

OSPOD se zabývá ochranou ohrožených dětí. Práce s ohroženým dítětem a rodinou je dlouhodobý a náročný proces, v němž působí řada proměnných, ale je přitom zároveň nutné jednoznačně určit a neztratit ze zřetele nejlepší zájem dítěte.

ZÁVĚR

„Domácí násilí je nejrozšířenější formou násilí vůbec, přičemž je současně formou nejméně kontrolovanou a co do své frekvence a závažnosti nejvíce podceňovanou.“

Schneider H. J. (německý kriminolog)

Domácí násilí je fyzické, psychické, sexuální či ekonomické násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami žijících společně v jedné domácnosti. Dochází k němu dlouhodobě, opakovaně a zpravidla za „zavřenými dveřmi“, přičemž se toto násilí stupňuje a role aktérů se nemění.

Shora uvedená definice je jedna z nejvíce užívaných v ČR. Zahrnuje charakteristické znaky domácího násilí, kterými je dlouhodobost, eskalace, jasné vymezení rolí a neveřejnost. Tyto znaky se prolínají napříč různými definicemi. Přesto však jednotné definiční vymezení stále neexistuje, ačkoliv by jednotné vymezení značně ulehčilo snahy o eliminaci tohoto negativního fenoménu.

Současným trendem je upouštění od definování domácího násilí na základě jeho forem a objevují se snahy formulovat ho spíše na základě jeho dynamiky. Někteří odborníci uvádí, že je nutná kritická reflexe dosavadních verzí o DN, které umožní odhalit jejich slabiny či mezery a otevřít nové perspektivy k jejich zkoumání.

Aktéři domácího násilí, kterými jsou oběti DN a násilné osoby, mohou vyhledat pomoc ve značně propracovaném systému pomoci, který je založen na interdisciplinární spolupráci jednotlivých institucí. Lidé pracující s oběťmi domácího násilí by měli být důkladně proškoleni, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci oběti. Pracovníci pracující v institucích zaměřených primárně na pomoc těmto osobám, takovými nedostatky nedisponují. Jisté mezery k přístupu k obětem domácího násilí lze sledovat ze strany policie, soudních úředníků nebo zdravotnického personálu. I často zcela nevinná poznámka, může zanechat na psychice oběti další rány, které se jen těžko hojí. Stejně tak by v našem státě pomohlo rozšíření práce s násilnými osobami, a to zejména formou terapeutických sezení, které mají v Evropě dlouhou tradici, a slouží k odstranění obranných mechanismů a přijetí odpovědnosti za své jednání. Dále pak prostřednictvím primární prevence, pod kterou patří zejména osvěta a výchova, které mají za cíl předcházet násilí před jeho vznikem. V méně závažných případech, při souhlasu obou aktérů, se ze zahraniční praxe jeví přínosná také společná sezení oběti a agresora, která mohou zachránit

rodinu. Ovšem nesmí převažovat zájmy zachování rodiny nad ochranou bezpečnosti oběti domácího násilí.

Jak bylo v práci uvedeno, přijetím zákona o ochraně před domácím násilím, vstoupila ČR mezi země s komplexní právní úpravou této problematiky, která zavedla interdisciplinární spolupráci Policie ČR, soudů a intervenčních center. Významným pomocníkem se stal také institut vykazání. Ačkoliv je legislativa již značně propracovaná, vždy je možné něco vylepšit. A to například zavedením bezplatné právní pomoci, zastoupení advokátem pro oběti domácího násilí v soudním řízení a důkladné zvážení nutnosti konfrontace osoby ohrožené a násilné při soudních projednáváních. Významným krokem byl bezesporu podpis Istanbulské úmluvy, mezinárodní úmluvy o prevenci násilí, ochraně jeho obětí a stíhání jeho pachatelů, která také volá po větší rovnosti mezi muži a ženami. Domácí a genderově podmíněné násilí jsou jedny z nejčastějších forem porušování základních práv a lidské důstojnosti.

Existuje řada studií, které se problematice domácího násilí věnují. V poslední době se zabývají mimo jiné ekonomickými dopady na společnost, či ohrožení chudobou u žen postižených domácím násilím, které jsou uvedeny v této práci. Částky, které jsou vykládány v důsledku domácího násilí, jsou markantní. A to se jedná stále jen o odhady a případy, které jsou veřejnosti známy. Základním problémem ale nadále zůstává, že drtivá většina studií je realizována neziskovými organizacemi, nikoliv státem. Navíc pro realizaci těchto studií, chybí systematický sběr dat nejen ze strany státu ale také zdravotnických zařízení. Bez těchto dat, není možné stanovit konkrétní počet případů domácího násilí v naší zemi, a na základě něho stanovit vhodnou politiku prevence a potírání tohoto negativního fenoménu, které jsou klíčové v této problematice.

Dílním cílem práce byla analýza systému pomoci na poli ochrany před domácím násilím v rámci Olomouckého kraje. Na základě studia dokumentů a vlastního šetření v rámci těchto institucí lze konstatovat, že v rámci Olomouckého kraje je dobře propracovaný systém pomoci, který se snaží všemi silami pomoci obětem v jejich těžké životní situaci. Dále byla v rámci tohoto kraje prostřednictvím vlastního dotazníkového šetření zjišťována míra informovanosti veřejnosti o této problematice. Po zpracování získaných dat považují populaci v tomto kraji za dobře informovanou, a to zejména v základních attributech spojených s DN. Jisté nedostatky se objevovaly ve znalosti institucí zabývajících se pomoci obětem domácího násilí a jejich činnostech. V tomto ohledu by byla vhodná další osvěta.

Studie uvádí, že každá třetí žena zažije během svého života domácí násilí v některé jeho formě. Tato skutečnost, by neměla nechávat nikoho z nás netečným. Měli bychom si více všimnout svého okolí a nezavírat před tímto jevem oči, protože se jedná o problematiku velmi těžce kontrolovatelnou a především velmi často podceňovanou. Náš zájem a pozornost může být dlouze očekávanou pomocnou rukou, která obětem umožní vystavět si nový život postavený na pevných základech vlastní sebedůvěry a sebelásky.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Publikace:

BARVÍKOVÁ, Jana a PALONCYOVÁ, Jana. *Děti, rodiče a domácí násilí: výzkum klientely Acorusu, z.ú.* Praha: VÚPSV, v.v.i., 2016. 217 stran. ISBN 978-80-7416-245-9.

BEDNÁŘOVÁ, Zdena et al. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám.* Praha: Acorus, ©2009. 92 s. ISBN 978-80-254-5422-0.

BUDINOVÁ, Adriena. *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí: kritický pohled na evropské ukazatele.* Praha: proFem, c2012. ISBN 978-80-904564-2-6

BUSKOTTE, Andrea a VANÍČKOVÁ HORNÍKOVÁ, Lucie, ed. *Z pekla ven: žena v domácím násilí.* Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2008. 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, MACHÁČKOVÁ, Radka a VITOUŠOVÁ, Markéta. *Domácí násilí - přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie.* [Praha]: Bílý kruh bezpečí, 2002. 143 s. ISBN 80-86284-19-0.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí].* Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 150 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2207-8.

HOKR MIHOLOVÁ, Petra, ONDRUŠKOVÁ, Jitka a DOHNAL, David. *Ekonomické dopady domácího násilí v oblasti zdraví.* Vydání první. Praha: proFem, 2016. 78 stran. ISBN 978-80-904564-4-0.

HUŇKOVÁ, Markéta a VOŇKOVÁ, Jiřina. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím).* 1. vyd. [Stráž pod Ralskem]: Justiční akademie ČR, 2004. 248 s. ISBN 80-239-6230-2.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu.* Praha: Leges, 2012. 251 s. Teoretik. ISBN 978-80-87576-39-7.

JOHNSON, Michael P. *A typology of domestic violence: intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence.* Boston: Northeastern university press, 2008. Northeastern series on gender, crime, and law. ISBN 978-1-55553-694-7.

KOTKOVÁ, Martina a kol. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce.* Vyd. 1. Brno: Spondea, 2014. 127 s. ISBN 978-80-260-7191-4.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka et al. *Právo proti domácímu násilí*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2011. xiii, 139 s. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-381-3

KUNC, Kamil a kol. *Ekonomické dopady domácího násilí v ČR*. Praha: proFem, ©2012. 71 s. ISBN 978-80-904564-1-9.

MACHALOVÁ, Tatiana. *Domácí násilí: filosofická analýza pojmu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 81 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity; č. 468 = Acta Universitatis Brunensis Iuridica; no. 468. Řada teoretická. Edice S. ISBN 978-80-210-6765-3.

MARTINKOVÁ, Milada, SLAVĚTÍNSKÝ, Vladan a VLACH, Jiří. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. 127 s. Studie. ISBN 978-80-7338-139-4.

STŘÍLKOVÁ, Patricie a FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009. 91 s. Právo. ISBN 978-80-7418-020-0.

ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2.

ÚLEHLOVÁ, Dagmar a kol. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009. 116 s. ISBN 978-80-7013-502-0.

VEČERNÍK, Jiří a Martina MYSÍKOVÁ. *Chudoba v České republice: kritický pohled na evropské ukazatele*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2015. ISBN 978-80-7330-283-2.

VOŇKOVÁ, Jiřina a OPLATEK, David. *Vraždy v kontextu domácího násilí*. Praha: proFem, 2015. 69 stran. ISBN 978-80-904564-3-3

VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2., přeprac. vyd. Praha: proFem, 2008. 244 s. ISBN 978-80-903626-7-3

VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. 253 stran. ISBN 978-80-904564-5-7.

#ZaIstanbul: domácí násilí a vybraná témata z oblasti genderově podmíněného násilí. Vydání 1. Praha: Český svaz žen z.s., 2016. 99 stran. Na pomoc ženám; sešit 19. ISBN 978-80-87227-04-6.

Periodika:

DURDÍK, Tomáš. POMOC OBĚTEM: Stalking a nejčastější otázky jeho obětí. *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*. Praha 5: Bílý kruh bezpečí, 2016, 25(3), 24-25.

VITOUŠOVÁ, Petra. POMOC OBĚTEM: Kdo je to "důvěrník" oběti. *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*. Praha 5: Bílý kruh bezpečí, 2016, 25(4), 16

Legislativní předpisy:

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství

Zákon č. 356/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 239/2008 Sb., kterým se mění některé zákony související s registrovaným partnerstvím

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (zákon o ochraně před domácím násilím)

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

Zákon č. 89/2013 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Internetové zdroje:

Asociace pracovníků intervenčních center ČR, o.s.: *Poslání APIC* [online] [cit. 2017-01-21] Dostupné z: http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=145

Bílý kruh bezpečí: *Poslání a činnosti* [online] [cit. 2017-01-27] Dostupný z: <https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>

Zdroj: Bílý kruh bezpečí: *Statistiky – Přehled vykázaní v ČR za celý rok 2016* [online] 2017. 1 s. (PDF) [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: [file:///C:/Users/comp/Downloads/2016_vykazani%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/comp/Downloads/2016_vykazani%20(4).pdf)

Centrála Bílého kruhu bezpečí, o.s.: *Přehled hlavních změn v nové právní úpravě institutu vykázaní* [online]. 2009. [cit. 2017-01-21] Dostupné z:

<http://www.domacinasili.cz/pravni-uprava/prehled-hlavnich-zmen-v-nove-pravni-uprave-institutu-vykazani/>

Domáci násilí v ČR 2001-2006: *Partnerský projekt společnosti Philip Morris a občanského sdružení Bílý kruh bezpečí – případová studie* [online]. [cit. 2017-01-31] Dostupné z: <http://domacinasili.cz/files/uploaded/Archiv/index.html>

Elektronický katalog poskytovatelů sociálních služeb Olomouc: *Občané v přechodné krizi* [online] 2017. [cit. 2017-01-27] Dostupné z: <http://kpss.olomouc.eu/katalog/skupina/obcane-v-prechodne-krizi/>

Gender. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-10-03]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Gender>

CHALUPSKÁ, Lenka. *K současné úpravě předběžných opatření proti domácímu násilí - I. část*. Právní prostor [online]. 2015 [cit. 2017-01-20]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/k-soucasne-uprave-predbeznych-opatreni-proti-domacimu-nasili-i-cast>

Charita Česká republika: Výroční zpráva 2015 Charita Olomouc [online] 2016. 40 s. (PDF) [cit.2017-01-21] Dostupné z: <http://www.olomouc.charita.cz/res/archive/004/000662.pdf?seek=1464781890>

InternetPoradnac: *Poslání InternetPoradny* [online] [cit. 2017-01-25] Dostupné z: http://internetporadna.cz/o-nas/poslani-internetporadny#.WMGL-281_IU

Kurzycz: *Životní minimum – definice a kalkulačka pro rok 2017* [online] 2017. [cit.2017-01-15] Dostupné z: www.kurzycz.cz/kalkulacka/zivotni-minimum/

Liga otevřených mužů o.s. : *Práce s původci násilí v rodinách: Příklady dobré zahraniční praxe*. [online]. 2013. 16 s. (PDF) [cit. 2016-11-03] Dostupné z: http://www.muziprotinasili.cz/wpcontent/uploads/2013/04/Prace_s_puvodci_nasili_v_rodinach_LOM.pdf

Mediační a probační služba ČR: *Mediace – mezi obětí a pachatelem* [online] 4 s. (PDF) [cit. 2017-02-02] Dostupné z: https://www.pmscr.cz/images/clanky/letak_Mediacce_CZ.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: *Metodické doporučení MPSV k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí* [online]. Praha. 2010 (3) 48 s. (PDF) [cit-2016-10-22]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf

MV ČR: *Neziskové organizace poskytující pomoc obětem domácího násilí* [online] 2017. [cit.2017-02-15] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-nasili-neziskove-organizace-poskytujici-pomoc-obetem-domaciho-nasili.aspx>

MZ ČR: *Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky*. Praha. 2008 (6) 55 s. (PDF) [cit. 2016-10-22]. ISSN 1211-0868. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/Odbornik/dokumenty/vestnik_2146_1034_3.html

Policie ČR – KŘ Olomouckého kraje: *Vítejte na stránkách Krajského ředitelství Olomouckého kraje* [online] [cit. 2017-01-31] Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-krajske-reditelstvi-policie-olomouckeho-kraje.aspx>

Řezníčková J. *Hraniční meze chudoby*. Statistika&my: Měsíčník českého statistického úřadu [online]. Praha 10, 2016, **6**,(3), 1 [cit. 2016-12-28]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2016/03/hranicni-meze-chudoby/>

Slovník sociálních věcí: *Sociálně-právní ochrana dětí* [online] 2016-2017. MPSV. [cit.2017-02-02] Dostupné z: <http://slovník.mpsv.cz/socialne-pravni-ochrana-deti.html>

Středisko sociální prevence Olomouc: *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření Střediska sociální prevence Olomouc za rok 2015* [online] 2016. 55 s. (PDF) [cit.2017-01-20] Dostupné z: <http://ssp-ol.cz/wpcontent/uploads/2016/03/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-SSP-2015.pdf>

Úřad vlády ČR: *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015-2018* [online]. 2015. 30 s. (DOC). [cit. 2016-10-30] Dostupný z: <https://www.vlada.cz/scripts/modules/fg/fulltxt.php?langid=1&locale=CZ&sort=rank&searchtext=ak%C4%8Dn%C3%AD+pl%C3%A1n+prevence+dom%C3%A1c%C3%ADho>

Úřad vlády ČR: *Strategie Evropa 2020* [online] 2016. [cit. 2016-11-25] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/strategie-evropa-2020-78695/>

Velký lékařský slovník: *Obložnost* [online] [cit. 2017-01-25] Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/obložnost>

PŘÍLOHY

Odkazovaný seznam příloh:

Příloha A	Přehled vykázaní od roku 2007 do současnosti dle krajů
Příloha B	Přehled neziskových institucí působící na poli ochrany DN
Příloha C	Formulář – Žádost o přijetí do azylového domu v Olomouci
Příloha D	Vlastní dotazník

Příloha A: Počet vykázaní v ČR za celý rok 2016

KRAJ	Zpracoval Bílý kruh bezpečí ve spolupráci s APIC ČR - 11. 1. 2017												celkem v jednotlivých letech										celkem
	2016												2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2016
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Jihočeský	3	5	4	4	0	5	6	5	8	2	2	3	53	37	35	84	72	64	63	58	54	53	
Jihomoravský	15	15	9	9	12	8	8	8	3	6	9	15	117	82	72	87	118	150	128	118	124	117	
Karlovarský	5	8	8	3	7	11	8	6	3	11	5	14	89	32	46	49	79	137	111	114	83	89	
Královéhradecký	8	3	3	9	1	1	3	8	4	7	7	3	57	34	22	16	44	46	52	35	32	57	
Liberecký	10	5	6	7	9	4	4	6	10	7	5	7	80	30	38	68	82	104	113	100	79	80	
Moravskoslezský	17	8	8	9	18	12	3	10	12	9	10	6	122	213	110	111	108	135	97	124	112	122	
Olomoucký	7	8	12	7	8	5	9	10	7	5	8	9	95	44	35	43	61	112	100	87	108	95	
Pardubický	10	6	9	10	4	4	6	11	7	4	5	1	77	81	39	44	73	92	104	80	69	77	
Píseňský	4	2	4	0	4	2	1	1	2	1	4	1	26	16	22	14	27	23	30	42	31	26	
Hlavní město Praha	15	13	21	14	19	11	12	18	21	21	26	15	206	59	34	48	104	123	138	155	213	206	
Středočeský	11	10	5	5	12	8	5	8	7	14	7	11	103	79	67	59	84	121	106	111	104	103	
Ústecký	14	17	16	20	12	17	16	15	13	7	15	19	181	81	87	134	133	202	204	166	137	181	
Vysočina	6	5	1	2	1	3	4	7	8	4	8	6	55	32	28	39	51	42	43	74	77	55	
Zlínský	7	4	6	7	6	3	9	3	3	4	2	1	55	49	46	36	81	126	102	101	83	55	
CELKEM VYKÁZÁNÍ	132	109	112	106	119	94	94	116	108	102	113	111	1316	862	679	778	1058	1430	1405	1361	1306	1316	
z toho opakovaná	10	20	16	13	17	11	17	14	15	11	15	16											
ú. v %	8%	18%	14%	15%	14%	12%	18%	12%	14%	11%	14%	15%											

Od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2016 celkem: 11 577

Zdroj: Bílý kruh bezpečí: Statistika – Přehled vykázaní v ČR za celý rok 2016 [online] 2017. 1 s. (PDF) [cit.2017-02-15]. Dostupné z: [file:///C:/Users/comp/Downloads/2016_vykazani%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/comp/Downloads/2016_vykazani%20(4).pdf)

Příloha B: Přehled neziskových organizací na poli ochrany před domácím násilím⁵³

- ACORUS:

www.acorus.cz

- ADRA

www.adra.cz

- Bílý kruh bezpečí o.s.:

www.bkb.cz;

www.donalinka.cz,

www.domacinasili.cz

- Centrum nové naděje

www.cnnfm.cz

- Česká katolická charita – projekt Magdala

www.charita.cz

- Krizové centrum RIAPS

www.csspraha.cz/krizove-centrum-riaps.html

- Persefona o.s.

www.persefona.cz

- ProFem o.p.s.

www.profem.cz

- Rosa

www.rosa-os.cz

⁵³ MVČR: Neziskové organizace poskytující pomoc obětem domácího násilí [online] 2017. [cit.2017-02-15] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-nasili-neziskove-organizace-poskytujici-pomoc-obetem-domaciho-nasili.aspx>

Příloha C: Formulář – Žádost o přijetí do azylového domu v Olomouci

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

ŽÁDOST O POSKYTNUTÍ POBYTOVÝCH SOCIÁLNÍCH SLUŽEB v Domově pro ženy a matky s dětmi

Holečkova 7, Olomouc 779 00, zařízení SMOI, tel: 585419736, fax: 585412174, e-mail: domov.matky@olomouc.eu
Sokolská 50, Olomouc 779 00 zařízení SMOI, tel: 585 221 648

Jméno a příjmení zájemce:				Datum narození	
Trvalé bydliště		Skutečné bydliště		Rodinný stav	

Příjmy, výše v Kč:

Ze zaměstnání		Veškeré sociální dávky	
Podpora v nezaměstnanosti		Důchod (jaký, výše)	
Peněžité dávky v mateřství		Další příjmy	

Děti, pro které žádáte ubytování

Jméno a příjmení		Datum narození		těhotenství	
Jméno a příjmení		Datum narození			
Jméno a příjmení		Datum narození			

Otec dětí:

Jaký je Váš současný vztah, jeho kontakty s dětmi:

Popište Vaši současnou situaci, jak jste ji řešila?

Jak Vaši situaci budete řešit? Máte jiný problém?

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Dostavím se k osobnímu projednání žádosti dne:			
Kontaktní adresa		kontaktní telefon	
Zavazuji se nahlásit do 8 dnů podstatné změny ve své situaci s vyjádřením, zda trvám na podané žádosti.			
Veškeré údaje o své osobě (svých dětech) jsem poskytla dobrovolně.			
Prohlašuji, že jsem všechny údaje uvedla pravdivě a jsem si vědoma následků vyplývajících z uvedení nepravdivých údajů. Byla jsem poučena o svých právech podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů o mé osobě pro účely mé žádosti a řízení v této věci. Tento souhlas uděluji po celou dobu poskytnutí sociální služby a dobu potřebnou k archivaci.			
Zájemce bere na vědomí, - že svůj souhlas se zpracováním osobních a citlivých údajů může kdykoliv odvolat a že v tomto případě mu poskytovatel sociální službu nemůže poskytnout -že v případě ubytování, jsou pracovníci Domova pro ženy a matky s dětmi povinni spolupracovat se státními orgány a poskytnout informaci, zda dotyčný využívá služeb našeho zařízení.			
Převzala jsem základní informace o Domově (viz příloha č.1) a tiskopis Posudek praktického lékaře.			
V Olomouci dne:		Podpis žadatelky	
žádost převzal:		Podpis pracovníka	

Příloha D: Vlastní dotazník

Dotazník na informovanost veřejnosti o domácím násilí a systému pomoci obětem domácího násilí:

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- Žena
- Muž

2. Do jaké věkové skupiny patříte?

- 15-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- Více jak 55

3. Jaké je Vaše nejvýše dosažené vzdělání?

- Základní
- S výučním listem
- S maturitou
- Vysokoškolské

4. Zaškrtněte, která z možností nejlépe odpovídá místu Vašeho bydliště:

- Vesnice
- Město s počtem obyvatel do 20.000 obyvatel (např. Mohelnice, Zábřeh na Moravě, Jeseník)
- Město s počtem obyvatel nad 20.000 obyvatel (např. Šumperk, Přerov, Prostějov)
- Statutární město Olomouc

5. V současné době je ve společnosti diskuze na téma domácí násilí velmi častá. Zaškrtněte možnost, která odpovídá Vašemu názoru na tuto situaci nejlépe:

- Je to jenom dobře, že se o této problematice stále více mluví, neboť je to rozšířený negativní fenomén
- Je to jen mediálně nafouknutá bublina, domácí násilí se vyskytuje jen zřídka
- Nevím, danou problematiku nesleduji nebo mě nezajímá

6. Co si představíte pod pojmem domácí násilí?

- Fyzické násilí – např. bití, škrcení, napadnutí zbraní nebo nožem, pálení
- Výhrůžky, urážky, ponižování, omezování svobody
- Fyzické násilí, ale také vyhrůžky, ponižování, urážky, omezování svobody, zakazování chodit do zaměstnání, kontrola osobní pošty, kontrola s kým se druhá osoba stýká

7. Jaké jsou typické znaky domácího násilí?

- Použití fyzického násilí
- Eskalace (stupňování) násilí a opakovanost
- Nadřazenost autority a podřízeného se ve vztahu střídají (např. jednou se prosadí partner, a partnerka se podřídí, a příště tomu může být naopak)

8. Setkali jste se někdy s domácím násilím, ať už sami, nebo ve svém okolí?

- Ano
- Ne

9. Myslíte si, že se domácí násilí vyskytuje spíše u sociálně slabších a nevzdělaných osob?

- Ano
- Ne

10. Souhlasíte s tvrzením, že ohrožená osoba útok agresora vyprovokuje svým chováním?

- Ano
- Ne

11. Kam se může osoba, která byla obětí domácího násilí obrátit? (Můžete zatrhnout i více možností)

- Integrovaný záchranný systém
- Obecní policie/ Policie ČR
- Intervenční centrum
- Poradny pro rodinu
- Neziskové organizace pomáhající v této problematice
- Azylové domy
- Jiné Uved'te:

12. Myslíte si, že je síť institucí pomáhajících obětem domácího násilí v Olomouckém kraji dostatečná?

- Ano
- Ne
- Nevím

13. S čím Vám mohou pracovníci intervenčního centra pomoci? (Můžete zvolit i více možností)

- Vypracovat písemný návrh na předběžné opatření
- Poskytnout psychologickou pomoc
- Sestavit bezpečnostní plán
- Vykázat násilnou osobu ze společného obydlí

14. Znáte nějakou nestátní instituci, která ve Vašem kraji působí na poli ochrany před domácím násilím, kde je možno získat přístřeší, případně sociálněprávní a psychologickou pomoc?

- Ano Jakou?
- Ne

- 15. Existují v České republice zařízení na ochranu osob před domácím násilím, tzv. azylová zařízení s utajenou adresou?**
- Ano, ale je jich velmi málo
 - Ano, je to běžná věc
 - Ne, neexistují
 - Nevím
- 16. Souhlasíte s tvrzením, že ohrožená osoba chce s násilnou osobou nadále setrvávat, jinak už by ho dávno opustila?**
- Ano
 - Ne
- 17. Jak byste vysvětlili syndrom týrané osoby?**
- Týraná osoba vědomě vyhledává typy partnerů, kteří jsou značně dominantní a problémy řeší fyzickým násilím
 - Týraná osoba, trpí posttraumatickým syndromem, může na násilné chování reagovat různými způsoby – přes nadměrné užívání návykových látek, pasivním chováním nebo přímo omlouváním pachatele
 - Jeho podstatou je střídání rolí týrané osoby a trýznitele
- 18. Myslíte si, že na první pohled poznáte osobu, která je obětí domácího násilí?**
- Ano
 - Ne
- 19. V právní úpravě o domácím násilí byl zřízen institut vykázaní osoby ze společného obydlí. Víte jaká je lhůta, na kterou musí násilník opustit společné obydlí?**
- 3dny
 - 10dny
 - 1 kalendářní měsíc
- 20. Myslíte si, že stát poskytuje obětem domácího násilí, které se rozhodnou opustit společné obydlí, (tudíž nemá žádné vlastní finanční prostředky a nemá možnost obrátit se na rodinu) dostatečné finanční zajištění?**
- Ano
 - Ne
- 21. Souhlasíte s tvrzením, že matka samoživitelka, má mnohem menší šanci získat zaměstnání než jiní uchazeči o zaměstnání?**
- Ano, musí přizpůsobit pracovní dobu vyzvedávání dítěte ze školy/školky, musí být častěji na nemocenské s nemocným dítětem...
 - Ne, mají stejnou šanci jako všichni ostatní

22. Podle výzkumů, dítě vyrůstající v domácnosti, ve které je svědkem domácího násilí, může: (Je možné zvolit více odpovědí)

- Ve většině případů zůstat bez následků
- Přebírat submisivní chování oběti
- ztotožnit se s agresorem, v tom smyslu, že si oběť v podstatě násilné jednání zaslouží,
- osvojit si agresivní chování, které v budoucnu samo aplikuje prostřednictvím svých vlastních vztahů
- pociťovat vinu za vzniklou situaci
- hledat únik z reality prostřednictvím návykových látek

23. Co považujete za nejdůležitější v systému ochrany před domácím násilím?

- Prevence a společně s ní informovanost občanů
- Zpřísnění trestů pro pachatele
- Snížení odlišností vyplývajících z rozdílů pohlaví, tzv. genderu. (společenská nerovnost mezi muži a ženami – např. rozdíly ve výši platů)
- Programy na zvládnutí agresivního chování
- Možnost pro oběti sdílet své tíživé, často až traumatické zážitky

24. Myslíte si, že je možné agresivní chování dostat pod kontrolu prostřednictvím terapeutických sezení?

- Ano, ale agresor musí mít na své změně opravdový zájem
- Ne, agrese je vrozená a nejde s ní nic udělat
- Nevím, této problematice nerozumím